

**T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BİYOLOJİ ANABİLİM DALI**

MANYAS VE KÖYLERİNDE ETNOBOTANİK BİR ÇALIŞMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nihan POYRAZ KAYABAŞI

Balıkesir, Aralık - 2011

**T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BİYOLOJİ ANABİLİM DALI**

MANYAS VE KÖYLERİNDE ETNOBOTANİK BİR ÇALIŞMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nihan POYRAZ KAYABAŞI

Balıkesir, Aralık - 2011

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BİYOLOJİ ANABİLİM DALI

MANYAS VE KÖYLERİNDE ETNOBOTANİK BİR ÇALIŞMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nihan POYRAZ KAYABAŞI

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Gülendam Tümen

Sınav Tarihi:16.12.2011

Jüri üyeleri: Prof. Dr. Gülendam Tümen (BAÜ)

Doç. Dr. Fatih Satıl (BAÜ)

Yrd. Doç. Dr. Ekrem Akçiçek (BAÜ)

Enstitü yönetim kurulunun .....tarih .....sayılı oturumunun
.....nolu kararı ile.....mezun olmuştur.

Balıkesir, Aralık – 2011

ÖZET

MANYAS VE KÖYLERİNDE ETNOBOTANİK BİR ÇALIŞMA

Nihan POYRAZ KAYABAŞI

**Balıkesir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı
(Yüksek Lisans Tezi / Tez Danışmanı : Prof. Dr. Gülendem Tümen)**

Balıkesir, 2011

Bu araştırma; 2009- 2011 tarihleri arasında Manyas merkez ve sekiz köyünde gerçekleştirilmiştir. Çalışma Manyas ve köylerinde geleneksel olarak kullanılan bitkileri saptamak amacı ile yapılmıştır.

Çalışma alanımız olan Manyas' ta 62 familyaya ait 173 bitki türü kaydedilmiştir. Bitkilere ait herbaryum örnekleri hazırlanmıştır. Araştırma esnasında 115 kaynak kişi ile görüşülmüş ve 97 ilk ve ortaöğretim öğrencisine anket uygulanmıştır. Arazi çalışmaları esnasında 612 tane fotoğraf çekilmiştir.

Bitkilerin 80 taksonu halk tıbbı, 79 taksonu gıda, 36 takson hayvan yemi, 28 takson süs bitkisi, 17 takson el sanatları, 14 takson yakacak, 9 taksonu boya bitkisi olarak kullanılmaktadır. Ayrıca değişik alanlarda kullanıma sahip 19 takson kayıt altına alınmıştır.

Çalışma kapsamında alanda gıda olarak tüketilen ve yerel pazarda satılan 4 mantar çeşidi ile ilgili verilerde kayıtlara eklenmiştir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER : etnobotanik / Manyas

ABSTRACT

THE ETHNOBOTANICAL EXAMINE IN THE VILLAGES OF MANYAS AND MANYAS

Nihan POYRAZ KAYABAŞI

Balıkesir University, Institute of Sciences, Department of Biology

(Master Thesis / Supervisor : Prof. Dr. Gülendam Tümen)

Balıkesir, 2011

This investigation was done in the eight villages and in the central of Manyas between 2009- 2011. The aim of the investigation was exploring and finding out the uses of the species plants in Manyas and it' s villages.

173 kinds of plants were recorded at the end of this examine which belongs to 62 familias in Manyas. The speamens the plants were prepared. During this investigation some kind of questions were asked to the primary and elemantary schooll' s students and the ideas of the professions were used. 612 photos were taken during this land researches .

80 taxa in common medical care, 79 taxa of the plants were used in food, 36 taxa in as an animal food, 28 taxa in potplants, 17 taxa in handmade works, 14 taxa were used for fire, 9 taxa were used for dye. At besides 19 taxa were recorded in using different kinds of uses.

4 kind of mushrooms were added to records in the consist of this researches which used as a food and sold in commom bazaars.

KEYWORDS : etnobotany / Manyas

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
ŞEKİL LİSTESİ	xiii
TABLO LİSTESİ	xxi
ÖNSÖZ	xxii
1. GİRİŞ	1
2. LİTERATÜR ÖZETLERİ	11
3. MATERYAL VE YÖNTEM	22
3.1 Materyal	22
3.2 Yöntem	22
3.2.1 Kaynak Kişiler	22
3.2.2 Pazar Araştırmaları	28
3.2.3 Okullarda Yapılan Anket Çalışmaları	30
3.2.4 Arazi Çalışmaları, Bitki Toplama ve Presleme	31
3.3 Çalışma Alanı	35
3.3.1 Coğrafi Konum	35
3.3.2 Manyas Kuş Gölü ve Kuşcenneti	39
3.3.3 Manyas' ta Ekonomik Yapı	41
3.3.4 Manyas' ın Tarihçesi	43
3.3.5 Manyas' ın İklimi	46
4. BULGULAR	47
4.1 Etnobotanik Kullanımı Tespit Edilen Türler ve Kullanım Şekilleri	47
4.1.1 PTERIDOPHYTA , HYPOLEPIDACEAE	48
4.1.1.1 <i>Pteridium aquilinum</i> (L.) Kuhn	48
4.1.2 EQUISETACEAE	50

4.1.2.1	<i>Equisetum arvense</i> L.	50
4.1.3	SPERMATOPHYTA, ACERACEAE	51
4.1.3.1	<i>Acer campestre</i> L. subsp. <i>campestre</i>	51
4.1.4	ANACARDIACEAE	52
4.1.4.1	<i>Pistacia terebinthus</i> L.	52
4.1.5	APIACEAE (UMBELLIFERAE)	53
4.1.5.1	<i>Eryngium bithynicum</i> Boiss.	53
4.1.5.2	<i>Tordylium aegaeum</i> Runem.	54
4.1.5.3	<i>Apium graveolens</i> L.	55
4.1.5.4	<i>Conium maculatum</i> L.	56
4.1.5.5	<i>Sanicula europaea</i> L.	57
4.1.5.6	<i>Eryngium campestre</i> L.	58
4.1.5.7	<i>Oenanthe pimpinelloides</i> L.	59
4.1.5.8	<i>Petroselinum crispum</i> (Mill.) Nyman.	60
4.1.6	APOCYNACEAE	61
4.1.6.1	<i>Vinca major</i> L.	61
4.1.7	ARALIACEAE	62
4.1.7.1	<i>Hedera helix</i> L.	62
4.1.8	ASTERACEAE	63
4.1.8.1	<i>Anthemis altissima</i> L.	63
4.1.8.2	<i>Cnicus benedictus</i> L.	64
4.1.8.3	<i>Tanacetum parthenium</i> (L.) Schultz Bip.	65
4.1.8.4	<i>Carduus acicularis</i> Bertol.	66
4.1.8.5	<i>Cynara scolymus</i> L.	67
4.1.8.6	<i>Artemisia santonicum</i> L.	68
4.1.8.7	<i>Chrysanthemum x grandiflorum</i> cv. (Ramat.) Kitam	70
4.1.8.8	<i>Achillea coarctata</i> Poir.	71
4.1.8.9	<i>Petasites hybridus</i> (L.) G. Gaertner B. Mey & Scherb.	72
4.1.8.10	<i>Sonchus asper</i> (L.) Hill	73
4.1.8.11	<i>Chrysanthemum x morifolium</i> cv. Ramat.	74
4.1.8.12	<i>Crepis sancta</i> (L.) Babcook	75
4.1.8.13	<i>Sonchus oleraceus</i> L.	76
4.1.8.14	<i>Silybum marianum</i> (L.) Gaertner	77

4.1.8.15	<i>Artemisia absinthium</i> L.	78
4.1.8.16	<i>Helianthus tuberosus</i> L.	79
4.1.8.17	<i>Helianthus annuus</i> L.	80
4.1.8.18	<i>Anthemis</i> sp.	81
4.1.8.19	<i>Calendula officinalis</i> (L.) Moench	82
4.1.8.20	<i>Inula heterolepis</i> Boiss.	83
4.1.9	ASPARAGACEAE	84
4.1.9.1	<i>Yucca</i> L.	84
4.1.10	BALSAMINACEAE	85
4.1.10.1	<i>Impatiens walleriana</i> Hook.	85
4.1.11	BEGONIACEAE	86
4.1.11.1	<i>Begonia semperflorens</i> Hook.	86
4.1.12	BETULACEAE	87
4.1.12.1	<i>Alnus glutinosa</i> L.	87
4.1.12.2	<i>Carpinus orientalis</i> Mill.	88
4.1.13	BORAGINACEAE	89
4.1.13.1	<i>Anchusa officinalis</i> L.	89
4.1.13.2	<i>Echium italicum</i> L.	91
4.1.13.3	<i>Cynoglossum creticum</i> Miller	92
4.1.14	BRASSICACEAE	93
4.1.14.1	<i>Sinapis alba</i> L.	93
4.1.14.2	<i>Lepidium sativum</i> L.	94
4.1.14.3	<i>Eruca sativa</i> Miller	95
4.1.14.4	<i>Nasturtium officinale</i> R. Br	96
4.1.14.5	<i>Matthiola incana</i> (L.) R.Br.	97
4.1.14.6	<i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Medik	98
4.1.14.7	<i>Lunaria annua</i> L.	99
4.1.14.8	<i>Brassica oleracea</i> L.	100
4.1.15	CAMPANULACEAE	101
4.1.15.1	<i>Campanula x hybrid</i> L.	101
4.1.16	CAPRIFOLIACEAE	102
4.1.16.1	<i>Sambucus ebulus</i> L.	102
4.1.16.2	<i>Sambucus nigra</i> L.	103

4.1.17	CHENOPODIACEAE	104
4.1.17.1	<i>Chenopodium album</i> L.	104
4.1.17.2	<i>Beta vulgaris</i> L.	105
4.1.17.3	<i>Beta vulgaris</i> var. <i>saccharifera</i> L.	106
4.1.18	CLUSIACEAE	107
4.1.18.1	<i>Hypericum perforatum</i> L.	107
4.1.19	CISTACEAE	108
4.1.19.1	<i>Cistus creticus</i> L.	108
4.1.20	CORNACEAE	109
4.1.20.1	<i>Cornus mas</i> L.	109
4.1.21	CONVOLVULACEAE	110
4.1.21.1	<i>Convolvulus arvensis</i> L.	110
4.1.22	CRASSULACEAE	111
4.1.22.1	<i>Sedum telephium</i> L. subsp. <i>maximum</i> (L.) Krockner	111
4.1.23	CUCURBITACEAE	112
4.1.23.1	<i>Ecballium elaterium</i> (L.) A. Rich.	112
4.1.23.2	<i>Lagenaria siceraria</i> (Mol.) Standl.	113
4.1.23.3	<i>Cucurbita moschata</i> (Lam.) Poir.	114
4.1.23.4	<i>Cucurbita maxima</i> Duchesne.	115
4.1.23.5	<i>Mamordica charantia</i> L.	116
4.1.23.6	<i>Lagenaria siceraria</i> (Mol.) Standl.	117
4.1.23.7	<i>Lagenaria vulgaris</i> Ser.	118
4.1.23.8	<i>Cucurbita pepo</i> L.	119
4.1.24	CUPRESSACEAE	120
4.1.24.1	<i>Juniperus oxycedrus</i> L.	120
4.1.25	DIOSCOREACEAE	121
4.1.25.1	<i>Tamus communis</i> L.	121
4.1.26	ELAEAGNACEAE	122
4.1.26.1	<i>Elaeagnus angustifolia</i> L.	122
4.1.27	ERICACEAE	123
4.1.27.1	<i>Erica arborea</i> L.	123
4.1.27.2	<i>Arbutus unedo</i> L.	124
4.1.27.3	<i>Vaccinium myrtillus</i> L.	125

4.1.28	FABACEAE	126
4.1.28.1	<i>Vicia faba</i> L.	126
4.1.28.2	<i>Trifolium echinatum</i> Bieb.	127
4.1.28.3	<i>Vicia sativa</i> L.	128
4.1.28.4	<i>Trifolium purpureum</i> Lois.	129
4.1.28.5	<i>Cicer arietinum</i> L.	130
4.1.28.6	<i>Trifolium resupinatum</i> L.	131
4.1.28.7	<i>Trifolium nigrescens</i> Viv.	132
4.1.29	FAGACEAE	133
4.1.29.1	<i>Quercus ithaburensis</i> Decne.	133
4.1.29.2	<i>Quercus infectoria</i> Oliver.	134
4.1.30	GENTIANACEAE	136
4.1.30.1	<i>Centaurium erythraea</i> Rafn.	136
4.1.31	GERANIACEAE	137
4.1.31.1	<i>Erodium moschatum</i> L.	137
4.1.31.2	<i>Pelargonium zonale</i> L.	138
4.1.32	HYDRANGEACEAE	139
4.1.32.1	<i>Hydrangea</i> L.	139
4.1.33	LAMIACEAE	140
4.1.33.1	<i>Lavandula stoechas</i> L. subsp. <i>stoechas</i>	140
4.1.33.2	<i>Salvia virgata</i> Jacq.	141
4.1.33.3	<i>Rosmarinus officinalis</i> L.	142
4.1.33.4	<i>Mentha aquatica</i> L.	143
4.1.33.5	<i>Teucrium chamaedrys</i> subsp. <i>chamaedrys</i> L.	144
4.1.33.6	<i>Melissa officinalis</i> L. subsp. <i>officinalis</i>	145
4.1.33.7	<i>Thymus zygoides</i> Griseb. var. <i>zygoides</i>	146
4.1.33.8	<i>Ocimum basilicum</i> L.	147
4.1.33.9	<i>Salvia tomentosa</i> Miller.	148
4.1.33.10	<i>Phlomis russeliana</i> Sims.	149
4.1.33.11	<i>Clinopodium acinos</i> L.	150
4.1.33.12	<i>Melissa officinalis</i> L. subsp. <i>altissima</i> (Sm.) Arcangeli	151
4.1.33.13	<i>Mentha piperita</i> L.	152
4.1.33.14	<i>Origanum vulgare</i> L. subsp. <i>vulgare</i>	153

4.1.34	LAURACEAE	154
4.1.34.1	<i>Laurus nobilis</i> L.	154
4.1.35	LILIACEAE	155
4.1.35.1	<i>Asparagus acutifolius</i> L.	155
4.1.35.2	<i>Ruscus aculeatus</i> L.	156
4.1.35.3	<i>Allium cepa</i> L.	157
4.1.36	LORANTHACEAE	158
4.1.36.1	<i>Viscum album</i> L. subsp. <i>album</i>	158
4.1.37	MALVACEAE	159
4.1.37.1	<i>Malva neglecta</i> Wallr.	159
4.1.37.2	<i>Hibiscus esculentus</i> L.	160
4.1.38	MORACEAE	161
4.1.38.1	<i>Ficus carica</i> L. var. <i>domesticus</i> Tsch. & Rav.	161
4.1.38.2	<i>Morus nigra</i> L.	162
4.1.39	MYRTACEAE	164
4.1.39.1	<i>Caryophyllus</i> cv.	164
4.1.40	OLEACEAE	165
4.1.40.1	<i>Phillyrea latifolia</i> L.	165
4.1.40.2	<i>Fraxinus ornus</i> L.	167
4.1.40.3	<i>Jasminum fruticans</i> L.	168
4.1.40.4	<i>Olea europaea</i> L. var. <i>europaea</i>	169
4.1.41	ONAGRACEAE	170
4.1.41.1	<i>Fuschia x hybrida</i> L.	170
4.1.42	OXALIDACEAE	171
4.1.42.1	<i>Oxalis</i> L.	171
4.1.43	PAPAVERACEAE	172
4.1.43.1	<i>Papaver rhoeas</i> L.	172
4.1.44	PEDELIACEAE	173
4.1.44.1	<i>Sesamum indicum</i> L.	173
4.1.45	PINACEAE	174
4.1.45.1	<i>Picea pungens</i> Engelm.	174
4.1.45.2	<i>Pinus pinea</i> L.	175
4.1.46	PLANTAGINACEAE	176

4.1.46.1	<i>Plantago lanceolata</i> L.	176
4.1.46.2	<i>Plantago major</i> L.	177
4.1.46.3	<i>Antirrhinum majus</i> L.	178
4.1.47	POACEAE	179
4.1.47.1	<i>Hordeum murinum</i> L.	179
4.1.47.2	<i>Avena sativa</i> L.	180
4.1.47.3	<i>Triticum sativum</i> L.	181
4.1.47.4	<i>Zea mays</i> L. subsp. <i>mays</i>	183
4.1.47.5	<i>Arundo donax</i> L.	186
4.1.47.6	<i>Agropyron repens</i> L.	190
4.1.47.7	<i>Saccharum officinarum</i> L:	191
4.1.48	POLYGONACEAE	192
4.1.48.1	<i>Rumex tuberosus</i> L.	192
4.1.48.2	<i>Polygonum cognatum</i> Meisn.	193
4.1.48.3	<i>Rumex patientia</i> L.	194
4.1.48.4	<i>Polygonum amphibium</i> L.	195
4.1.48.5	<i>Rumex conglomeratus</i> Schreb.	196
4.1.49	PORTULACACEAE	197
4.1.49.1	<i>Portulaca oleracea</i> L.	197
4.1.50	PRIMULACEAE	198
4.1.50.1	<i>Primula vulgaris</i> subsp. <i>sibthorpii</i> Huds.	198
4.1.51	PUNICACEAE	199
4.1.51.1	<i>Citrullus vulgaris</i> Schrad.	199
4.1.51.2	<i>Punica granatum</i> L.	200
4.1.52	RANUNCULACEAE	201
4.1.52.1	<i>Helleborus orientalis</i> Lam.	201
4.1.52.2	<i>Ranunculus dissectus</i> Bieb.	202
4.1.52.3	<i>Nigella sativa</i> L.	203
4.1.53	RHAMNACEAE	204
4.1.53.1	<i>Paliurus spina- christi</i> Mill.	204
4.1.54	ROSACEAE	205
4.1.54.1	<i>Rosa</i> cv.	205
4.1.54.2	<i>Rubus canescens</i> DC. var. <i>glabratus</i> (Godron) Davis et Meikle	206

4.1.54.3	<i>Mespilus germanica</i> L.	207
4.1.54.4	<i>Eriobotrya japonica</i> (Thunb.) Lindl.	208
4.1.54.5	<i>Pyrus elaeagnifolia</i> Boiss.	209
4.1.54.6	<i>Rosa</i> cv.	210
4.1.54.7	<i>Prunus domestica</i> L.	211
4.1.54.8	<i>Crataegus microphylla</i> C. Koch	212
4.1.54.9	<i>Prunus cerasus</i> L.	213
4.1.54.10	<i>Prunus spinosa</i> L. subsp. <i>dasyphylla</i> (Schur) Domin	214
4.1.54.11	<i>Rosa canina</i> L.	215
4.1.54.12	<i>Malus sylvestris</i> Miller	216
4.1.54.13	<i>Fragaria vesca</i> L.	217
4.1.54.14	<i>Prunus armeniaca</i> L.	218
4.1.54.15	<i>Prunus amygdalus</i> var. <i>dulce</i> Mill.	219
4.1.54.16	<i>Rosa sempervirens</i> L.	220
4.1.54.17	<i>Cydonia oblonga</i> Miller.	221
4.1.55	SCROPHULARIACEAE	222
4.1.55.1	<i>Verbascum sinvata</i>	222
4.1.55.2	<i>Verbascum</i>	223
4.1.56	SMILACACEAE	224
4.1.56.1	<i>Smilax aspera</i> L.	224
4.1.57	SOLANACEAE	225
4.1.57.1	<i>Solanum tuberosum</i> L.	225
4.1.58	STYRACEAE	226
4.1.58.1	<i>Styrax officinalis</i> L.	226
4.1.59	TILIACEAE	227
4.1.59.1	<i>Tilia argentea</i> Desf. Ex Dc.	227
4.1.60	URTICACEAE	228
4.1.60.1	<i>Urtica dioica</i> L.	228
4.1.60.2	<i>Urtica urens</i> L.	229
4.1.61	VALERIANACEAE	230
4.1.61.1	<i>Centranthus ruber</i> (L.) DC.	230
4.1.61.2	<i>Valeriana dioscoridis</i> Sm.	231
4.1.62	VITACEAE	232

4.1.62.1 <i>Vitis vinifera</i> L.	232
4.2 Manyas ' ın Eski Gelenek ve Görenekleri	233
4.3 Gıda Olarak Kullanılan Bitkilerden Bazı Tarifler	249
4.4 Tedavide Yararlanılan Bazı Bitkisel Reçeteler	251
4.5 Araştırma Alanında Yenilen Mantar Çeşitleri	256
4.5.1 <i>Lentinus edodes</i> (Berk.) Pegler	256
4.5.2 <i>Boletus edulis</i> Bull. Fr	256
4.5.3 <i>Pleurotus ostreatus</i> (Jacq. ex Fr.) P.Kumm.	257
4.5.4 <i>Agaricus campestris</i> L.	257
5. TARTIŞMA VE SONUÇ	259
EKLER	279
Ek A. Kaynak Kişiler Listesi	279
Ek B. Etnobotanik Çerçeve Soruları	282
Ek C 1 Etnobotanik Köy Okulları Formu- Şifalı Otlar	288
Ek C 2 Etnobotanik Köy Okulları Formu- Yenen Otlar	289
KAYNAKÇA	290

ŞEKİL LİSTESİ

<u>Şekil No</u>	<u>Şekil Adı</u>	<u>Sayfa</u>
Şekil 3.1	Akçaova köy kahvehanesi	24
Şekil 3.2	Peynirkuyu köyünde hayır yemeği	24
Şekil 3.3	Manyas Panayırı	25
Şekil 3.4	Manyas Panayırı	25
Şekil 3.5	Hekimköy kahvehanesi	26
Şekil 3.6	Şevketiye köy'ünde ev ziyareti	27
Şekil 3.7	Manyas Panayırı	27
Şekil 3.8	Manyas Pazarı	28
Şekil 3.9	Manyas Pazarı	28
Şekil 3.10	Manyas Pazarı	29
Şekil 3.11	Manyas Pazarı	29
Şekil 3.12	Köylülerle Ot Toplama (Akçaova Köyü)	32
Şekil 3.13	Köylülerle Ot Toplama	33
Şekil 3.14	Köylülerle Mantar Toplama	33
Şekil 3.15	Köylülerle ot toplama (Kubaş köyü)	33
Şekil 3.16	Mantar toplama (Akçaova köyü)	34
Şekil 3.17	Manyas ilçesinin Balıkesir ilindeki konumu	35
Şekil 3.18	Manyas' ın önemli ulaşım noktaları	36
Şekil 3.19	Çalışma alanı Manyas ve köyleri	37
Şekil 3.20	Manyas Kuş Gölü ve Çevresi	38
Şekil 4.1	<i>Pteridium aquilinum</i> (L.) Kuhn	48
Şekil 4.2	Elmaların <i>Pteridium aquilinum</i> (L.) Kuhn ile saklanması	49
Şekil 4.3	<i>Equisetum arvense</i> L.	50
Şekil 4.4	<i>Acer campestre</i> L. subsp. <i>campestre</i>	51
Şekil 4.5	<i>Acer campestre</i> L. subsp. <i>campestre</i> ' den yapılmış kaşık	51
Şekil 4.6	<i>Pistacia terebinthus</i> L.	52
Şekil 4.7	<i>Eryngium bithenicum</i> Boiss.	53

Şekil 4.8	<i>Tordylium aegaeum</i> Runem.	54
Şekil 4.9	<i>Apium graveolens</i> L.	55
Şekil 4.10	<i>Conium maculatum</i> L.	56
Şekil 4.11	<i>Sanicula europaea</i> L.	57
Şekil 4.12	<i>Eryngium campestre</i> L.	58
Şekil 4.13	<i>Oenanthe pimpinelloides</i> L.	59
Şekil 4.14	<i>Petroselinum crispum</i> (Mill.) Nyman.	60
Şekil 4.15	<i>Vinca major</i> L.	61
Şekil 4.16	<i>Hedera helix</i> L.	62
Şekil 4.17	<i>Anthemis altissima</i> L.	63
Şekil 4.18	<i>Cnicus benedictus</i> L.	64
Şekil 4.19	<i>Tanacetum parthenium</i> (L.) Schultz Bip.	65
Şekil 4.20	<i>Carduus acicularis</i> Bertol.	66
Şekil 4.21	<i>Cynara scolymus</i> L.	67
Şekil 4.22	<i>Cynara scolymus</i> L. <i>Vicia faba</i> L. ile yemeği	67
Şekil 4.23	<i>Artemisia santonicum</i> L.	68
Şekil 4.24	<i>Artemisia santonicum</i> L. ‘ dan yapılmış süpürgeler	69
Şekil 4.25	<i>Chrysanthemum x grandiflorum</i> cv. (Ramat.) Kitam	70
Şekil 4.26	<i>Achillea coarctata</i> Poir.	71
Şekil 4.27	<i>Petasites hybridus</i> (L.) G. Gaertner B. Mey & Scherb.	72
Şekil 4.28	<i>Sonchus asper</i> (L.) Hill	73
Şekil 4.29	<i>Chrysanthemum x morifolium</i> cv. Ramat.	74
Şekil 4.30	<i>Crepis sancta</i> (L.) Babcook	75
Şekil 4.31	<i>Sanchus oleraceus</i> L.	76
Şekil 4.32	<i>Silybum marianum</i> (L.) Gaertner	77
Şekil 4.33	<i>Artemisia absinthium</i> L.	78
Şekil 4.34	<i>Helianthus tuberosus</i> L.	79
Şekil 4.35	<i>Helianthus annuus</i> L.	80
Şekil 4.36	<i>Anthemis</i> sp.	81
Şekil 4.37	<i>Calendula officinalis</i> (L.) Moench	82
Şekil 4.38	<i>Inula heterolepis</i> Boiss.	83
Şekil 4.39	<i>Yucca</i> L.	84
Şekil 4.40	<i>İmpatiens walleriana</i> Hook.	85

Şekil 4.41 <i>Begonia semperflorens</i> Hook.	86
Şekil 4.42 <i>Alnus glutinosa</i> L.	87
Şekil 4.43 <i>Carpinus orientalis</i> Mill.	88
Şekil 4.44 <i>Anchusa officinalis</i> L.	89
Şekil 4.45 <i>Anchusa officinalis</i> L. ile boyanmış kilim	90
Şekil 4.46 <i>Echium italicum</i> L.	91
Şekil 4.47 <i>Cynoglossum creticum</i> Miller	92
Şekil 4.48 <i>Sinapis alba</i> L.	93
Şekil 4.49 <i>Lepidium sativum</i> L.	94
Şekil 4.50 <i>Eruca sativa</i> Miller	95
Şekil 4.51 <i>Nasturtium officinale</i> R. Br	96
Şekil 4.52 <i>Matthiola incana</i> (L.) R.Br.	97
Şekil 4.53 <i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Medik	98
Şekil 4.54 <i>Lunaria annua</i> L.	99
Şekil 4.55 <i>Brassica oleracea</i> L.	100
Şekil 4.56 <i>Campanula x hybrid</i> L.	101
Şekil 4.57 <i>Sambucus ebulus</i> L.	102
Şekil 4.58 <i>Sambucus nigra</i> L.	103
Şekil 4.59 <i>Chenopodium album</i> L.	104
Şekil 4.60 <i>Beta vulgaris</i> L.	105
Şekil 4.61 <i>Beta vulgaris</i> var. <i>saccharifera</i> L.	106
Şekil 4.62 <i>Hypericum perforatum</i> L.	107
Şekil 4.63 <i>Cistus creticus</i> L.	108
Şekil 4.64 <i>Cornus mas</i> L.	109
Şekil 4.65 <i>Convolvulus arvensis</i> L.	110
Şekil 4.66 <i>Sedum telephium</i> L. subsp. <i>maximum</i> (L.) Krockner	111
Şekil 4.67 <i>Ecballium elaterium</i> (L.) A. Rich.	112
Şekil 4.68 <i>Lagenaria siceraria</i> (Mol.) Standl.	113
Şekil 4.69 <i>Lagenaria siceraria</i> (Mol.) Standl. ‘ nın kurumuş hali	113
Şekil 4.70 <i>Cucurbita moschata</i> Duchesne.	114
Şekil 4.71 <i>Cucurbita maxima</i> Duchesne.	115
Şekil 4.72 <i>Mamordica charantia</i> L.	116
Şekil 4.73 <i>Lagenaria siceraria</i> (Mol.) Standl.	117

Şekil 4.74	<i>Lagenaria vulgaris</i> Ser.	118
Şekil 4.75	<i>Cucurbita pepo</i> L.	119
Şekil 4.76	<i>Juniperus oxycedrus</i> L.	120
Şekil 4.77	<i>Tamus communis</i> L.	121
Şekil 4.78	<i>Elaeagnus angustifolia</i> L.	122
Şekil 4.79	<i>Erica arborea</i> L.	123
Şekil 4.80	<i>Arbutus unedo</i> L.	124
Şekil 4.81	<i>Vaccinium myrtillus</i> L.	125
Şekil 4.82	<i>Vicia faba</i> L.	126
Şekil 4.83	<i>Trifolium echinatum</i> Bieb.	127
Şekil 4.84	<i>Vicia sativa</i> L.	128
Şekil 4.85	<i>Trifolium purpureum</i> Lois.	129
Şekil 4.86	<i>Cicer arietinum</i> L.	130
Şekil 4.87	<i>Trifolium resupinatum</i> L.	131
Şekil 4.88	<i>Trifolium nigrescens</i> Viv.	132
Şekil 4.89	<i>Quercus ithaburensis</i> Decne.	133
Şekil 4.90	<i>Quercus ithaburensis</i> Decne. palamutları	133
Şekil 4.91	<i>Quercus infectoria</i> Oliver.	134
Şekil 4.92	<i>Quercus infectoria</i> Oliver. palamutları	135
Şekil 4.93	<i>Quercus infectoria</i> Oliver. galları	135
Şekil 4.94	<i>Centaureum erythraea</i> Rafn.	136
Şekil 4.95	<i>Erodium moschatum</i> L.	137
Şekil 4.96	<i>Pelargonium zonale</i> L.	138
Şekil 4.97	<i>Hydrangea</i> L.	139
Şekil 4.98	<i>Lavandula stoechas</i> L. subsp. <i>stoechas</i>	140
Şekil 4.99	<i>Salvia virgata</i> Jacq.	141
Şekil 4.100	<i>Rosmarinus officinalis</i> L.	142
Şekil 4.101	<i>Mentha aquatica</i> L.	143
Şekil 4.102	<i>Teucrium chamaedrys</i> subsp. <i>chamaedrys</i> L.	144
Şekil 4.103	<i>Melissa officinalis</i> L. subsp. <i>officinalis</i>	145
Şekil 4.104	<i>Thymus zygoides</i> Griseb. var. <i>zygoides</i>	146
Şekil 4.105	<i>Ocimum basilicum</i> L.	147
Şekil 4.106	<i>Salvia tomentosa</i> Miller.	148

Şekil 4.107	<i>Phlomis russeliana</i> Sims.	149
Şekil 4.108	<i>Clinopodium acinos</i> L.	150
Şekil 4.109	<i>Melissa officinalis</i> L. subsp. <i>altissima</i> (Sm.) Arcangeli	151
Şekil 4.110	<i>Mentha piperita</i> L.	152
Şekil 4.111	<i>Origanum vulgare</i> L. subsp. <i>vulgare</i>	153
Şekil 4.112	<i>Laurus nobilis</i> L.	154
Şekil 4.113	<i>Asparagus acutifolius</i> L.	155
Şekil 4.114	<i>Ruscus aculeatus</i> L.	156
Şekil 4.115	<i>Allium cepa</i> L.	157
Şekil 4.116	<i>Viscum album</i> L. subsp. <i>album</i>	158
Şekil 4.117	<i>Malva neglecta</i> Wallr.	159
Şekil 4.118	<i>Hibiscus esculentus</i> L.	160
Şekil 4.119	<i>Ficus carica</i> L. var. <i>domesticus</i> Tsch. & Rav.	161
Şekil 4.120	<i>Morus nigra</i> L.	162
Şekil 4.121	<i>Morus nigra</i> çırpıları	163
Şekil 4.122	<i>Caryophyllus cv</i>	164
Şekil 4.123	<i>Phillyrea latifolia</i> L.	165
Şekil 4.124	<i>Phillyrea latifolia</i> L. kullanılarak yapılmış bir ev süsü	166
Şekil 4.125	<i>Fraxinus ornus</i> L.	167
Şekil 4.126	<i>Jasminum fruticans</i> L.	168
Şekil 4.127	<i>Olea europaea</i> L. var. <i>europaea</i>	169
Şekil 4.128	<i>Fuschia x hybrida</i> L.	170
Şekil 4.129	<i>Oxalis</i> L.	171
Şekil 4.130	<i>Papaver rhoeas</i> L.	172
Şekil 4.131	<i>Sesamum indicum</i> L.	173
Şekil 4.132	<i>Picea pungens</i> Engelm.	174
Şekil 4.133	<i>Pinus pinea</i> L.	175
Şekil 4.134	<i>Plantago lanceolata</i> L.	176
Şekil 4.135	<i>Plantago major</i> L.	177
Şekil 4.136	<i>Antirrhinum majus</i> L.	178
Şekil 4.137	<i>Hordeum murinum</i> L.	179
Şekil 4.138	<i>Avena sativa</i> L.	180
Şekil 4.139	<i>Triticum sativum</i> L.	181

Şekil 4.140 Saman balyaları	182
Şekil 4.141 Saman balyaları	182
Şekil 4.142 <i>Zea mays</i> L. subsp. <i>mays</i>	183
Şekil 4.143 <i>Zea mays</i> L. subsp. <i>mays</i> kapçığı ile örgü	184
Şekil 4.144 <i>Zea mays</i> L. subsp. <i>mays</i> ile yapılmış hasır	184
Şekil 4.145 <i>Zea mays</i> L. subsp. <i>mays</i> ile yapılmış seccade	185
Şekil 4.146 Silaj	185
Şekil 4.147 <i>Arundo donax</i> L.	186
Şekil 4.148 <i>Arundo donax</i> L. ile yapılmış kapanca	187
Şekil 4.149 <i>Arundo donax</i> L. ile yapılmış sepetler	187
Şekil 4.150 <i>Arundo donax</i> L. kullanılarak yapılmış samanlık damı	188
Şekil 4.151 <i>Arundo donax</i> L. 'dan sepet yapan usta ve sepetleri	188
Şekil 4.152 <i>Arundo donax</i> L. ile çevrilmiş bir oda	189
Şekil 4.153 <i>Arundo donax</i> L. ile yapılmış sepetler	189
Şekil 4.154 <i>Agropyron repens</i> L.	190
Şekil 4.155 <i>Saccharum officinarum</i> L.	191
Şekil 4.156 <i>Rumex tuberosus</i> L.	192
Şekil 4.157 <i>Polygonum cognatum</i> Meisn.	193
Şekil 4.158 <i>Rumex patientia</i> L.	194
Şekil 4.159 <i>Polygonum amphibium</i> L.	195
Şekil 4.160 <i>Rumex conglomeratus</i> Schreb.	196
Şekil 4.161 <i>Portulaca oleracea</i> L.	197
Şekil 4.162 <i>Primula vulgaris</i> subsp. <i>sibthorpii</i> Huds.	198
Şekil 4.163 <i>Citrullus vulgaris</i> Schrad.	199
Şekil 4.164 <i>Punica granatum</i> L.	200
Şekil 4.165 <i>Helleborus orientalis</i> Lam.	201
Şekil 4.166 <i>Ranunculus dissectus</i> Bieb.	202
Şekil 4.167 <i>Nigella sativa</i> L.	203
Şekil 4.168 <i>Paliurus spina-christi</i> Mill.	204
Şekil 4.169 <i>Rosa cv</i>	205
Şekil 4.170 <i>Rubus canescens</i> DC. var. <i>glabratus</i> (Godron) Davis et Meikle	206
Şekil 4.171 <i>Mespilus germanica</i> L.	207
Şekil 4.172 <i>Eriobotrya japonica</i> (Thunb.) Lindl.	208

Şekil 4.173 <i>Pyrus elaeagnifolia</i> Boiss.	209
Şekil 4.174 <i>Rosa cv.</i>	210
Şekil 4.175 <i>Prunus domestica</i> L.	211
Şekil 4.176 <i>Crataegus microphylla</i> C. Koch	212
Şekil 4.177 <i>Prunus cerasus</i> L.	213
Şekil 4.178 <i>Prunus spinosa</i> subsp. <i>dasyphylla</i> (Schur) Domin	214
Şekil 4.179 <i>Rosa canina</i> L.	215
Şekil 4.180 <i>Malus sylvestris</i> Miller	216
Şekil 4.181 <i>Fragaria vesca</i> L.	217
Şekil 4.182 <i>Prunus armeniaca</i> L.	218
Şekil 4.183 <i>Prunus amygdalus</i> var. <i>dulce</i> Mill.	219
Şekil 4.184 <i>Prunus amygdalus</i> var. <i>dulce</i> Mill.	219
Şekil 4.185 <i>Rosa sempervirens</i> L.	220
Şekil 4.186 <i>Cydonia oblonga</i> Mill.	221
Şekil 4.187 <i>Cydonia oblonga</i> Mill.	221
Şekil 4.188 <i>Verbascum sinvata</i>	222
Şekil 4.189 <i>Verbascum.</i>	223
Şekil 4.190 <i>Smilax aspera</i> L.	224
Şekil 4.191 <i>Smilax aspera</i> L.	224
Şekil 4.192 <i>Smilax aspera</i> L. toplama	224
Şekil 4.193 <i>Smilax aspera</i> L. kökü	224
Şekil 4.194 <i>Solanum tuberosum</i> L.	225
Şekil 4.195 <i>Styrax officinalis</i> L.	226
Şekil 4.196 <i>Tilia argentea</i> Desf. Ex Dc.	227
Şekil 4.197 <i>Urtica dioica</i> L.	228
Şekil 4.198 <i>Urtica urens</i> L.	229
Şekil 4.199 <i>Centranthus ruber</i> (L.) DC.	230
Şekil 4.200 <i>Valeriana dioscoridis</i> Sm.	231
Şekil 4.201 <i>Vitis vinifera</i> L.	232
Şekil 4.202 Düven ve Çakmak Taşları	234
Şekil 4.203 Peynirkuyu köyünde halen kullanılan bulgur dibeği	235
Şekil 4.204 Bulgur Dibeği üzerinde yapan kişinin yazdığı isim	235
Şekil 4.205 Yörük kızı kıyafetleri	236

Şekil 4.206	Günümüzde kadınların giydikleri feraceler	237
Şekil 4.207	Günümüzde giyilen şalvarlar	237
Şekil 4.208	Erecek köy'ünde 93 muhacirlerinden kalma samanlık	238
Şekil 4.209	Çam ağacından yapılmış ot kesme makinesi (Erecek köyü)	239
Şekil 4.210	Çam ağacından yapılmış yemlik (Akçaova Köyü)	239
Şekil 4.211	Kavak ağacından yapılmış folluk (Erecek Köyü)	240
Şekil 4.212	Kavak ağacından yapılmış folluk (Erecek Köyü)	240
Şekil 4.213	Meşe ve Çam ağaçlarından yapılmış ağıl (Akçaova Köyü)	240
Şekil 4.214	Meşe ağacından yapılmış yemlik (Şevketiye köyü)	241
Şekil 4.215	Kayın ağacından yapılmış boyunduruk (Şevketiye köyü)	241
Şekil 4.216	Meşe ağacından kilim dokuma tezgahı (Şevketiye köyü)	242
Şekil 4.217	Meşe ağacından dokuma tezgahı (Şevketiye köyü)	243
Şekil 4.218	Öreke ve iğ (Kubaş Köyü)	243
Şekil 4.219	Dışbudak ağacı ile boyanan ferace (Şevketiye Köyü)	244
Şekil 4.220	Kayın ağacından yapılmış elek (Şevketiye Köyü)	245
Şekil 4.221	Kayın ağacından yapılmış elek (Şevketiye Köyü)	245
Şekil 4.222	Kavak ve Meşe' den yapılmış güvercin kafesi (Akçaova Köyü)	245
Şekil 4.223	Kayın ağacından tekerlek (Şevketiye köyü)	246
Şekil 4.224	Kocagöl' de sütlü fasulye yapımı	247
Şekil 4.225	Sütlü Koza (Sütlü Fasulye)	247
Şekil 4.226	Orman İşletmesi tarafından köylülere yaptırılan siter	248
Şekil 4.227	<i>Lentinus edodes</i> (Berk.) Pegler	249
Şekil 4.228	<i>Boletus edulis</i> Bull. Fr	249
Şekil 4.229	<i>Pleurotus ostreatus</i> (Jacq. ex Fr.) P.Kumm.	250
Şekil 4.230	<i>Agaricus campestris</i> L.	250
Şekil 5.1	Bitkilerin Kullanım Çeşitliliğinin Dağılımı	259
Şekil 5.2	Araştırma Alanında En Çok Kullanımı Olan İlk 3 Familya	261

TABLO LİSTESİ

<u>Tablo No</u>	<u>Tablo Adı</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo 4.1	Manyas ve köylerinde tüketilen mantar çeşitleri	258
Tablo 5.1	Çocuklar İçin Oyuncak Yapımında Kullanılan Bitkiler	260
Tablo 5.2	Yörede Arıları Kendine Çekerek Balın Kalitesini Artıran Bitkiler	261
Tablo 5.3	Bitkiler ve Yöresel İsimleri	262
Tablo 5.4	Tıbbi Amaçlı Kullanılan Bitkiler	268
Tablo 5.5	Yörede Gıda Olarak Kullanılan Bitkiler	273
Tablo 5.6	Yörede Hayvan Yemi Olarak Kullanılan Bitkiler	275
Tablo 5.7	Araştırma Alanında Tespit Edilen Süs Bitkileri	276
Tablo 5.8	Araştırma Alanında Yakacak Olarak Kullanılan Bitkiler	277
Tablo 5.9	Boyar Madde Olarak Kullanılan Bitkiler	277
Tablo 5.10	Yörede El Sanatlarında Kullanılan Bitkiler	278

ÖNSÖZ

Tez konumun seçilmesinde ve hazırlanmasında beni yönlendiren, çalışmalarım sırasında bilgisi, birikimi, desteği ve şefkati ile benden yardımlarını esirgemeyen, her zaman arkamda olduğunu bildiğim anabilim dalı başkanımız ve danışman hocam Prof. Dr. Gülendamar Tümen' e çok teşekkür ederim.

Bitkilerimin tür teşhislerini yapan, onu tanıyarak kendimi şanslı hissettiğim, bilgi ve deneyimlerini paylaşmayı seven, değerli hocam Prof. Dr. Bayram Yıldız' a çok teşekkür ederim.

Üniversite hayatımda ve yüksek lisans sırasında bana büyük katkı sağlayan sayın hocam Doç. Dr. Fatih Satıl' a çok teşekkür ederim. Çalışmalarım sırasında bana yardımcı olan arkadaşım Dr. Rıdvan Polat' a teşekkür ederim. Mantar çeşitlerinin teşhisindeki katkılarından dolayı Dr. Selami Selvi' ye teşekkür ederim.

Manyas Orman Şefliği çalışanlarına, Haydar Hunca Lisesi Öğretmenleri ve öğrencilerine, Akçaova ve Şevketiye İlköğretim Okulu Öğretmenleri ve öğrencilerine, köylerdeki çalışmalarım sırasında bana çok yardımları dokunan Süzen Çelik başta olmak üzere tüm yöre halkına teşekkür ederim.

Hayatım boyunca bana her zaman destek olan, varlığından güç aldığım, yüksek lisansa başlama sebebim olan, tüm arazi çalışmaları ve köy gezilerinde bana eşlik eden sevgili babam İsmail Poyraz' a, maddi ve manevi her zaman yanımda olan, çalışmalarımda bana eşlik eden, sevgisi ile beni güçlendiren sevgili annem Sevgi Poyraz' a, bitkilerimin herbaryum yapım aşamasında bana yardımcı olan sevgili anneannem Lütfiye Yaşbek' e , yanımda olan ve katkılarımı esirgemeyen sevgili eşim Ali Kayabaşı ' na çok teşekkür ederim.

Balıkesir, Aralık, 2011

NİHAN POYRAZ KAYABAŞI

1. GİRİŞ

Bitkiler insanlar için her zaman vazgeçilmez olmuşlardır. İlk çağlardan günümüze kadar insanlar öncelikle besin kaynağı ve sağlık problemlerinde olmak üzere birçok alanda bitkilerden faydalanmışlardır. Rastlantı sonucu, deneme yanılma yoluyla ya da gözlemlerle çeşitli deneyimler elde edilmiştir. Elde edilen bu bilgilerin bir bölümü nesilden nesile aktararak günümüze kadar gelebilmiştir.

Bu kadar uzun zamanlardan beri kullanılan bitkilerin kullanım alanlarının derlenerek aktarılması çok önemlidir. Anadolu'da çoğu yerde bitkilerin aşırı ve düzensiz kullanımı sonucu biyolojik çeşitlilikte azalma olmuştur. Buna rağmen Türkiye hala dünyada zengin bir flora'ya sahip ülkeler arasında yer almaktadır. Türkiye'de yayılış gösteren bitki türlerinin sayısı, Avrupa kıtasının tümünde yayılış gösteren bitki türlerinin sayısına yakındır. Son yıllarda yapılan keşiflerin de eklenmesi ile Türkiye'nin 12.000 civarında bitki taksonuna (tür, alttür ve varyete düzeyinde) sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bitkilerin 3.000'den fazlası endemiktir.

Türkiye florasının bu denli zengin olmasının nedenleri arasında; jeolojik ve jeomorfolojik yapısı ile bunların etkisi sonucunda şekillenen çok sayıda farklı iklim ve çok çeşitli toprak tipine sahip olma sayılabilir. Türkiye bilindiği gibi coğrafik konumu itibariyle Avrupa ve Asya kıtaları arasında bir köprü konumundadır. İki kıta arasında meydana gelen karşılıklı bitki göçleri nedeniyle yurdumuzda bitki türleri sayısı artmıştır. [1]

Diğer taraftan ülkemizin, Kuzey Anadolu Bölgesinde Avrupa-Sibirya; Batı ve Güney Anadolu Bölgesinde Akdeniz; İç ve Güney Doğu Anadolu bölgesinde ise İran-Turan fitocoğrafik Bölgesinde yer alması da yine yurdumuzun böyle zengin bir bitki örtüsüne sahip olmasına neden olmuştur. [1]

Ayrıca ülkemiz birçok cins ve seksiyonun farklılaşma merkezi olmasının yanı sıra çok sayıda bitkini de gen merkezi, konumundadır. Günümüzde tarımı yapılan birçok kültür bitkisinin yabani formları yurdumuzda doğal yayılış göstermekte olup Türkiye florasına zenginlik katmaktadır.

Bu doğal zenginliğimiz yabancı birçok bilim adamının dikkatini çekmiştir. Boissier “ Flora Orientalis “ adlı eserinde Anadolu’ya yaptığı geziler sonucu topladığı birçok bitki türünden bahsetmiştir. Bu çalışma Anadolu’da yapılan ilk önemli floristik çalışmadır. Ülkemiz florasıyla yapılan en önemli ve kapsamlı eser Flora of Turkey and East Aegean Islands’dır. Eser 1965-1985 yılları arasında 9 cilt olarak yayınlanmıştır. 1988’ de 10. cilt (P.H. Davis ve ark., 1988) ve 2000 yılında da 11. cilt tamamlayıcı olarak yayınlanmıştır. 11. cilt (Güner ve ark., 2000) Türk botanikçiler tarafından hazırlanmıştır. [2]

Yapılan flora çalışmaları etnobotanik açısından da önem taşımaktadır. Günümüzde tüm dünyanın önemini kabul ettiği Etnobotanik, ciddi araştırmaların yapıldığı bir bilim dalı haline gelmiştir. Grekçe halk anlamına gelen “ ethnos “ ile bitki anlamına gelen “ botane “ sözcüklerinden oluşan Etnobotanik, kısaca geleneksel insan-bitki ilişkisini inceleyen bilim dalı olarak tanımlanır.

Gray (1995) , etnobotanik çalışmaların gelişimini üç dönemde değerlendirmiştir. Başlangıç döneminde, ilk olarak 1873-1875 yılları arasında S. Powers Avustralya’ nın yerli halkı olan Aborjin’ lerin bitki kullanım şekillerini,1878 yılında E. L. PALMER Batı Amerika’ nın florası yerli halkların bitki kullanımlarını çalışmış, 1895 yılında ise J. Harshberger Etnobotanik terimini ilk kez bilim dünyasına teklif etmiştir. Ancak, terimin gerçek anlamı 1896 yılında J. W. FEWKENS tarafından ortaya konmuştur ve birkaç düzine bitkinin kullanımlarını ve halk isimlerini vermiştir. Bu dönemde çalışma tarzı, herhangi bir yerli grubu tarafından kullanılan bitkilerin yerel ve Latince isimlerini saptamak olarak ortaya çıkmıştır. Yaklaşık 100 yıl sonra, Schultes ve Hoffman öncülüğünde yukarıdaki düşünce değişmiş, çok disiplinli yeni etnobotanik döneminde, çalışmaların yönü etnomedikal’ e (halk ilacı ve bitki kimyasına) dönüşmüştür. Daha sonra Berlin ve arkadaşları ve diğer araştırmacılar, bu çalışmalara, diğer alanları da katarak çalışmalarını geliştirmişlerdir.

Yapılan birçok çalışmadan sonra 1993'te Yen Harshberger'in Etnobiyoloji tanımını tekrar gözden geçirdi ve yeni bir Etnobotanik tanımı ortaya koydu: "Bitkiler ve yerli halk arasındaki her türlü karşılıklı ilişki".

Günümüzde ise Etnobotanik: " Bir yörede yaşayan halkın çevresinde bulunan bitkilerden çeşitli gereksinimlerini karşılamak üzere yararlanma bilgisi ve bitkiler üzerine etkileri " olarak özetlenebilir.

Etnobotanik kısaca insan-bitki ilişkisi şeklinde tanımlanabilir. Ertuğ: "Etnobotanik, insan-bitki arasındaki ilişki sonucunda doğan karşılıklı etkileşimi, kullanımı, üretimi ve tüketimi açıklar" şeklinde etnobotaniği tanımlamıştır. [3]

Etnobotanik alanı 1990'larda büyük gelişme göstermiş, Güney Amerika gibi biyoçeşitliliği fazla olan bölgelerde çok sayıda endüstriyel ilaç çalışmaları yapılmıştır. Güney Amerika yağmur ormanları ve vahşi ormanlarda keşfedilmemiş türleri içeren büyük bir biyoçeşitlilik vardır. Bu alanlar ilaç araştırmaları için önemli yerlerdir. Bilim adamları, modern yaşamdan etkilenmemiş ilkel topluluklarda etnobotanik çalışmaları sürdürmektedir. Bilim adamları yerli halklardan aldıkları etnobotanik bilgileri değerlendirirken, gün geçtikçe kaybedilen ekolojik alanlara da değinmektedir. Son yıllarda ülkemizde ve dünyada doğaya dönüş yaşamımızın bir parçası haline gelmeye başlamıştır.

Dünya nüfusunun hızla artması ve endüstrinin gelişmesi sonucu doğal kaynaklı bitkilerden elde edilen etken maddelerin kullanılabilirliği hızla artmış ve dünya ülkelerinin bu ürünlere olan talepleri dikkati çekecek şekilde artış göstermiştir.

Avrupa'da bitkisel ilaç kullanımının hızla artması sonucunda, fitoterapi alanında yeni bilimsel yaklaşımların ve uygulamaların değerlendirildiği görülmektedir. Bu amaçla ESCOP (European Scientific Cooperative for Phytotherapy) kurulmuştur. WHO (World Health Organization) ' nun yaptığı araştırmaya göre dünya nüfusunun % 80 'inin yalnızca bitkisel tedavi kullanmakta olduğu saptanmıştır.

Romanya, Macaristan, Bulgaristan gibi ülkelerde tıbbi bitkilerin geliştirilmesi bir gelenektir ve ilk olarak ham drog talebi bu ülkelere karşılanmıştır.

Avrupa’da tıbbi bitkilerin yetiştirildiği alanlar gün geçtikçe artmaktadır. Hipokrat ve Galen’ in bildirdiği eski Yunan ve Roma’ daki tıbbi uygulamalar batı tıbbının temelini oluşturmuştur. Milattan sonra birinci yüzyılda Dioscorides tıbbi bitkilerin kullanımını konusunda ilk Avrupa raporunu hazırladı ve kitabında 500’ den fazla bitkiyi tanımladı. Bu eser 17. yüzyıla kadar en önemli kaynak oldu. [4]

Dünyadaki diğer ülkelere de baktığımızda doğal bitkilerin tıbbi amaçla kullanıldığı görülmüştür. Özellikle Uzakdoğu ülkelerinde Japonya, Çin ve Kore de modern tıbbın yanında bitkilerle tedavi çok önemli bir yer tutmaktadır. Örneğin Kore’ de kullanılmaya başlanan Ginseng tüm ülkelerde yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. [5]

Hindistan yarımadasında da modern tıbbın yanında, geleneksel tıptan da yararlanılmaktadır. Bu ülkede tıbbi bitkiler, “ Araştırma-Geleneksel Faaliyetleri “ adı altında incelenmektedir. Özellikle anti-bakteriyel ilaç geliştirme konusu oldukça büyük önem kazanmıştır. Hint Etnobotanikçiler derneği ve yayın organı Etnobotany dergisi dünyaca saygınlığa ulaşmış durumdadır. Çin ‘ de geleneksel tıp bilgilerinin derlemesinin yanı sıra Kunming Botanik Enstitüsü’ nde yer alan Etnobotanik laboratuvarında dünyadaki tüm araştırma enstitülerinden daha fazla sayıda uzman çalışmaktadır. Bu ülkede enstitü dışında da birçok etnobotanikçi çeşitli bölgelerde yüyecek, yakacak ve diğer konularda araştırmalarını sürdürmektedir. Nijerya, Kenya gibi Afrika ülkelerinde ve Latin Amerika’ da ekip çalışmalarına ve yeni laboratuvarların kurulmalarına başlanmıştır. Uluslar arası Etnobiyoloji Topluluğu iki yılda bir kongre yaparak bilimsel çalışmalara tartışma olanağı sağlamaktadır. (Yıldırım, 2004) Azerbeycan başta olmak üzere diğer Türk Cumhuriyetlerinde ise bitkisel tedaviye büyük önem verildiğini görmekteyiz. [6] Türkiye, Dünya Bitki Ticaretinde, Çin ve Hindistan’ dan sonra üçüncü sıradadır. İhraç edilen yıllık doğal bitki miktarı 30 000 ton civarındadır.

ICEP (Uluslararası Kültürel Değişim Programları) çerçevesinde 1. ‘ si 1992’ de Cordoba (İspanya), 2. 1997 Mexico City (Meksika), 3. ‘ sü 2001’ de Napoli (İtalya), 4. ‘ sü İstanbul’ da yapılan kongreye 44 ülkeden 300 etnobotanikçi katılmıştır. 5. ‘ci kongre 2009’ da Arjantin’ de yapılmıştır. Bu kongrelerde etnobotanik alanındaki bilgi ve deneyimler paylaşılmıştır.

İlk etnobotanik araştırmalar ağırlıklı olarak ilaç yapımında kullanılan bitkiler ve bu bitkilerin insanlar tarafından geleneksel yöntemlerle nasıl kullanıldığı üzerine odaklanmıştır; ancak daha sonraları antropologlar, botanikçiler, farmakologlar, arkeologlar, kimyacılar, ormancılar ve ziraatiler de insan-bitki ilişkilerinin farklı bir yönlerini araştırdılar (Yıldırım, 2004) .Bu Şekilde değişik disiplinlerden gelen bilim insanların yaptığı çalışmalarla birlikte etnobotanik araştırmalar için edinilen hedefler, kullanılan teknik, yöntem ve materyaller değişerek zenginlik kazanmıştır. Artık dünyada önemi kavranan etnobotanik araştırmalar, bitkilerin tıbbi kullanışlarının yanında gıda, el sanatları, yakacak, hayvan yemi, veterinerlik, ss, boya gibi çeşitli alanlardaki kullanımları üzerine de yoğunlaşmıştır. Etnobotanik araştırmalar halkın bitki kullanım bilgisi yanında insanların bu tecrübelere nasıl sahip oldukları, bitkilere nasıl isim verdikleri ve bitki kullanım kültürünün geçirdiği değişim ve gelişim sürecini açıklamaya çalışır. [6]

Etnobotanik araştırmalar bugün sadece hastalıkların tedavisinde kullanılan bitkilerin yöresel adları ve kullanım Őekillerinin listelenmesi ile sınırlı olmayıp, farklı coğrafyalardaki toplumların bitkileri nasıl algılamakta oldukları, doğal kaynakların tüketilmeden nasıl kullanılabilceği, elde edilen sonuçların ilgili toplumun yararına nasıl kullanılacağı gibi konuları da kapsamaktadır.

Etnobotanik diğer bir deyişle; belli bir coğrafik bölgede yer alan halkın, o yöredeki bitkileri öncelikle beslenme ve tıbbi, sonra da sanayi bitkisi olarak her bakımdan yerel kullanımıdır. Bitkilerin yerel kullanımlarılkedenlkeye, bölgeden bölgeye, ilden ile, ilçeden ilçeye, köyden köye hatta aynı köyün insanların arasında bile farklılık göstermektedir. Etnobotanikte yeni bulgular için öncelikle ve özellikle uygarlığın girmediği bölgelere gidilerek oradaki halkın bitkilere verdiği isimler ve kullanım biçimleri saptama yoluna gidilmelidir.

Etnobotanik, Sistematik Botanik ve Farmakobotanik bilim dallarına da katkıda bulunmaktadır. O zamana kadar bilinmeyen yeni türlerin Sistematik Botanik bilim dalına, kullanımları ise Farmakobotaniğe kazandırılmış olur.

Bitkilerin, kimyasal içerik ve biyolojik aktivite yönünden incelendiği çalışmalarda, halk arasında tedavi amacıyla yararlanılanlara öncelik verilmesinin, modern tıpta “ ilaç” olabilecek maddelerin ortaya çıkarılma olasılığını arttırdığı bilinir. Tedavide kullanılmakta olduğuna dair herhangi bir kayıt olmayan bitkiler yerine, kullanılanların öncelikle ele alınıp değerlendirilmesi, zaman kaybının önlenmesi ve ekonomik olması nedeniyle de tercih edilir.

Günümüzde tedavi alanında kullanılan digitoksin, efedrin, kinin, reserpin, vinblastin, vinkristin gibi ilaç etken maddelerinin keşfini, halk arasında tedavi amacıyla kullanılan bitkileri ele alan etnobotanik araştırmalara borçluyuz .

Herhangi bir kullanışı tespit edilmemiş bitkilerde etken madde aramak yerine, öncelikle yüzlerce yıldan beri halkın yararlı olduğuna inanarak ısrarla kullandığı bitkiler üzerinde çalışmak daha çok verim sağlayacaktır. Bu sayede hem eldeki veriler bilimsel olarak ispatlanır, hem de zaman ve maddi bakımdan kısıtlı imkanlara sahip araştırmacıların bu tarz kayıpları önlenir. [7]

Folklorik araştırmalarla ilgili yayınlarda, genellikle halk ilacı olarak kullanılan bitkilerin sadece mahalli adı verilerek bitkinin bilimsel isimlendirilmesi yani tayini yapılmamıştır. Bu nedenle, bu çalışmalarda ilaca yönelik sonuçlar çıkarılması ve daha ileri çalışmalara esas teşkil etmeleri mümkün değildir. Halk ilaçları ile ilgili kimyasal çalışmalarda genellikle bitkinin hangi bölgede, hangi ilaç formunda, ne amaçla kullanıldığı kayıtlıdır. Bazılarında ise bitkinin sadece kullanılışı belirtilmiş, başka bir bilgi verilmemiştir. Son yıllarda botanikçiler, yaptıkları arazi çalışmalarını sırasında topladıkları bitkilerin kullanılışlarını da tespit edip yayınlamışlardır. Bu yayınlarda bitkilerin bilimsel isimlendirilmesi bulunmaktadır. Bitkinin hangi kısmının kullanıldığı, hazırlanışı, uygulama şekli ve süresi gibi önemli kısımlar belirtilmektedir .

Aktarlarda bulunan drogları ve bunların kullanılışlarını veren yayınlarda aktarların buldukları şehirler esas alınmış olmasına rağmen birçok aktar sattığı bitkileri başka illerden hatta başka ülkelerden getirdiğinden, halk ilacı olabilecek bitkilerin orijini hakkında fikir yürütmek mümkün olmamaktadır. Ayrıca bitki kullanımlarının halka mı ait olduğu, yoksa aktar tarafından yeni bir kullanılış şekli mi verildiği belirsizdir. Bu yüzden bu yayınlardaki bilgilerin halk ilacı araştırmalarına esas teşkil etmesi mümkün olmamaktadır

Bazı çalışmalarda sunulan halk ilaçlarında kullanılan bitki örneklerinin bilimsel adları verilmediğinden veya doğru verilen isimlerin ait olduğu bitki, araziden doğru toplanmadığından (Görünüşe göre toplandığından) bu bitkilerin kullanımı halinde fayda yerine zarar gelebilmektedir. Araştırma alanından toplanan bitki örnekleri, doğru toplanıp, doğru teşhis edildikten sonra kullanılan kısımlar, kullanma süresi, kullanıcı kişiler gibi bilgilerin verilmesi çok önemlidir.

Etnobotanik çalışmalarda bitkilerin Latince isimlerinin doğru teşhis edilmesi son derece önemli olan bir konudur. Bu yüzden bitkilerin bu alanın uzmanı olan kişiler tarafından teşhis edilmesi gereklidir. Etnobotanik bilgilerin zaman geçirilmeden saptanması bilgilerin kalıcılığını sağlamak yönünden önemlidir.

Eskiden kumaş veya dokumaların boyanmasında genellikle bitkisel kökenli boyar maddeler kullanılmaktaydı. Yüzyıl kadar önce, boyar maddelerin sentetik olarak yapılma olanaklarının bulunması ve bunların ucuz olarak ticarete çıkartılması, bütün dünyada olduğu gibi memleketimizde de sentetik boyar maddelerin geniş bir alanda kullanılmasına neden olmuştur. Bununla beraber, Anadolu' nun bazı bölgelerinde bitkisel kökenli boyar maddeler hala kullanılmaktadır.

Son yıllarda bitkisel boyar maddelere ilgi de artmıştır. Bunu başlıca nedeni birçok bitkisel boyar maddenin renklerini ve parlaklıklarını uzun süre korumalarıdır.[8]

Bitkilerin yapı malzemesi, yakıt ve süs eşyası olarak kullanımı geçmişten günümüze devam etmektedir. Özellikle kırsal kesimde yapı malzemesi olarak kullanımı yaygın olup, inançsal kullanımı da (nazar gibi) görülmektedir.

Türkiye'nin hemen her bölgesinde özellikle yenilen otlarla ilgili bilgi anadan kıza kuşaklar boyu aktarıla gelmiştir. Yenilebilir otları toplamak, yıkamak, kimisini yenilebilir hale getirmek üzere pişirmek ya da kurutup kışa hazırlamak genellikle kadınların bilgi birikimi içindedir. İlaç, boya, süpürge yapılan bitkiler konusunda ve yakacak olarak toplanan, kış için yığılan bitkilerle ilgili birikimler de daha çok kadınlara özgüdür. Yumrulu bitkiler, mantarlar ve çeşitli meyveleri iyi bilenler ve toplayanlarsa erkek çocuklar ve yetişkin erkekler, özellikle çobanlardır. Yem bitkileri ve hayvanları zehirlenme potansiyeli olan bitkilerde çobanların, hayvancılık yapan köylülerin yüzyıllar boyu kuşaktan kuşağa aktardıkları bilgilerdir. [6]

Doğal ve endemik bitkiler açısından çok zengin olan ülkemizde bitkilerin yoğun bir kullanılışı olmasına rağmen, modern tedavi yöntemlerine ulaşılması, tüketim ve beslenme alışkanlıklarının değişmesi nedenleriyle geleneksel bitki kullanımında azalma görülmektedir. Bu durum bitkilerin kullanımlarıyla ilgili olan bilgilerin giderek yok olmasına neden olmaktadır. Etnobotanik çalışmalar bu bilgilerin yok olmasına engel olarak, bilgileri kültür mirasımız şeklinde diğer nesillere aktarılmaya çalışılmasını sağlamaktadır.

Türkiye' de son yıllarda etnobotanik çalışmalara olan ilginin artışı bu çalışmalara yeni bakış açıları kazandırmıştır. Etnobotanik konulardaki bu değişim ve zenginleşme, farklı branşlardaki bilim insanlarının yaptıkları çalışmalar ve yayınları sayesinde gerçekleşmiştir. Türkiye' deki etnobotanik araştırmalarla ilgili Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) tarafından 2001 yılından beri TÜBA- TÜKSEK envanter çalışması yürütülmektedir. Bu çalışma sayesinde Türkiye' de geçmişten günümüze kullanılan bilgiler bir veri tabanında toplanmıştır. Etnobotanik verilerin TÜBA- TÜKSEK' in “ Kültür- Kitap” projesi çerçevesinde envanterlenmesi önemlidir.

Etnobotanik çalışmalar bilimsel bir temele oturduktan sonra bu sahada çok sayıda eser yazılmış, uluslar arası kongreler düzenlenmiş, bazı üniversitelerde etnobotanik üzerine özel enstitüler açılmış, ulusal ve uluslar arası dergilerde de çok sayıda makale yayınlanmıştır.

Etnobotanik çalışmalarda belirli bir amaç saptanması, bir yöntem belirlenmesi, zaman ayarının iyi yapılması, alan sınırlamasının göz önüne alınması, kaynak kişilere karşı olan yaklaşımlar da oldukça önemlidir. Ayrıca pazar araştırmaları, okul çalışmaları ve literatür taramaları da yapılacak olan önemli ayrıntılardandır. Etnobotanik alanda kadın ve erkeklerin farklı bilgilere sahip olduğunu unutmamamız gerekir.

Bitki toplama, bitkinin fotoğrafının çekilmesi ve bitkilerin preslenmesi de oldukça önemlidir. Doğadan ve pazardan toplanan bitki örnekleri uygun bir şekilde preslenip, kurutularak herbaryum haline getirilmelidir. Bitkilerin meyve gibi kısımlarının ise kese kağında muhafaza edilmesi gerekmektedir.

Sonbahar mevsiminde ortaya çıkan mantarlar da etnobotanik açısından önem taşımaktadır. Köylülerle yapılan arazi çalışmalarında yenilebilen ve zehirli olan mantarları belirlemek de önemlidir. Mantarlarında fotoğrafının çekilmesi ve örnek toplanarak uygun şekilde kurutulması gerekmektedir.

Bu çalışmada, daha önce çalışılmamış bir yer olan Manyas ve köylerinin etnobotanik yönden incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada yörede insanlar tarafından ilaç, gıda, yakacak, yem gibi farklı alanlarda kullanılan bitkilerin bilimsel olarak saptanması, bunlardan yararlanma şekillerinin ortaya konulması ve bu bilgilerin kaybolmadan kayıt altına alınarak gelecek kuşaklara aktarılması planlanmıştır. Ayrıca, kullanımı belirlenen türlerin, bölge halkına sosyal ve ekonomik olarak getirisi de önemli bir kısımdır.

Etnobotanik çalışmalarda önemli olan unsurlardan biri de çalışılan yöreyi tanımaktır. Manyas' ı çalışma alanı olarak seçmemin nedenlerinden biri de budur. Yaşadığım yer olan Bandırma' ya yakın oluşu nedeniyle pazarı takip edebilmem, arazi çalışmalarını sık periyotlarla yapabilmem açısından kolaylık sağlamıştır.

Çalışmamda Manyas'ı seçme nedenlerimden biri de hem orman hem de ova köylerine sahip olmasıdır. Ayrıca Manyas çok değişik kültürleri içerisinde barındırmaktadır.

Etnobotanik verilerin kaybolmaması, kayıt altına alınması yapılan bilimsel çalışmalara bağlıdır. Halk kùltürünün devamı, yapılan bu etnobotanik çalışmalarla sağlanacaktır.

2. LİTERATÜR ÖZETLERİ

İnsanoğlu öncelikle beslenmesi için bazı bitkileri kullanmış ve yerleşik düzene geçtikten sonra bu bitkileri kültüre almıştır. M. Ö 50 000 yıllarında Yontma Taş Çağı'nda yaşamış insanlara ait Anadolu'daki mezarlarda bulunan bitki kalıntıları bunun en önemli kanıtlarından biridir. Cilalı Taş Çağı'nda ise insanlar tahıl yetiştirmeye ve hayvanları evcilleştirmeye başlamıştır. M.Ö 3000 yıllarında Fırat – Dicle arasındaki bölgede yaşamış bulunan 3 toplumun (Sümerler, Babiller, Asurlular) oluşturduğu Mezopotamya Uygarlığı'ndan kalma tabletlerde banotu (*Hyoscyamus* sp.), haşhaş (*Papaver* sp.), hardal (*Sinapis* sp.), kekik(*Thymus* sp.) gibi bitkisel droglar yer almaktadır.

Hititler dönemi tıbbi tabletlerinde bulunan reçete formüllerinde kayıtlı bitki adları Anadolu halkının yabancı bitkileri ilaç olarak kullanımının bir kanıtıdır. Hitit tabletlerinde adamotu (*Mandragora* sp.), alıç (*Crataegus* sp.), buğday (*Triticum* sp.), defne (*Laurus nobilis* L.), dişotu (*Ammi visnaga* (L.) Lam.), haşhaş (*Papaver somniferum* L.) gibi bitkilerin kayıtlı olduğu görülmüştür. Bu dönemlerde yabancı bitkilerden yararlanıldığı gibi, bazı önemli tıbbi bitkiler drog elde etmek için yetiştirilmekteydi. Ayrıca Hititler ve Bizans döneminde Anadolu'dan elde edilen bazı drogların dış ülkelere satıldığı da bilinmektedir. Hitit tabletlerinde safran (*Crocus sativus* L.), haşhaş (*Papaver somniferum* L.) gibi bazı türlerin kültürü ve ticaretinin yapıldığı belirtilmektedir.

Tedavi amacıyla kullanılan bitkilerin sayısı, antik çağdan beri devamlı bir artış göstermektedir. Mezopotamya uygarlığı döneminde kullanılan bitkisel drog miktarı 250 civarında iken, Grekler döneminde 600, Arap- Fars döneminde ise bu rakam 4000' e kadar çıkmıştır. [10]

Acartürk (2001) ‘ e göre, Mısır’ da 1200 yıllarında III. Ramses zamanında Roswellia ve Commiphora türleri, dezenfeksiyon ve ölülerin mumyalanmasında kullanılmıştır. Ayrıca aynı ülkede,Papyrus tarafından M. Ö. 1550 yıllarında yazılmış olan belgelerde, tıbbi bitkilerin hangi hastalıklarda ve ne miktarda kullanılacağı yazılıdır. [11]

Etnobotanik teriminin ilk geçtiği eser de Harshberger’in The Purposes of Etnobotany adlı eseridir. 1980’lere kadar birçok araştırmacı Etnobotanik terimini kullandı. Bu yıllardan sonra ise Etnobotanik halk ta dahil olmak üzere birçok kişinin ilgisini çekti ve yerli, yabancı birçok dergide Etnobotanik ile ilgili bilimsel makaleler çıkmaya başladı.Amerika’da Etnobiyoloji topluluğu tarafından ilk kez 1981 yılında Journal of Ethnobiology dergisi basıldı.

Tıbbi bitkilerin tarih içindeki yeri, Çin hükümdarı Shin- Nong tarafından yazılan kitapla başlamıştır. Kitapta 200’ ün üstünde tıbbi bitki bulunmaktadır. Bu nedenle Çin’ de bugün dahi suni ilaçlardan çok daha fazla bitkisel ilaç kullanılmaktadır.

Bitkilerin kullanımı ve bitkilerle tedavide birçok ünlü Türk bilim adamı(Ebu Reyhan, Biruni, İbn-i Sina, Al Gafiki, İbn Baytar ve Davut Al- Antaki) bitkisel droglarla uğraştığı bilinmektedir. İbn-i Sina’ nın da Kanun Fit Tıp adlı eseri bulunmaktadır.

Selçuklular döneminde Anadolu’da kullanılan bitkisel droglar hakkında en etraflı bilgiler İbn Baytar’ın Baytarname isimli eserinde bulunmaktadır. Bu eserde 1400 kadar drog bulunmakta olup bugüne kadar 300 kadarı daha önce yazılmış olan tedavi kitaplarında yazılı değildir.

M. S. 131 yılında Bergama’ da doğan hekim ve eczacı Galen’ in, bu konuda 20 kadar eseri bulunmakta olup, kendisine Farmazi’ nin babası denilmektedir.

Adanalı Dioscorides’ in Materia Medica ya da Kitab-al Haşayiş adlı kitabı Anadolu bitkileri konusundaki en eski yayınlardan biridir. Bu kapsamlı yapıt 1066 tıbbi maddeden bahseder. Bunların 637’ si (% 60) bitkidir. Yazıldığı dil olan Yunancadan 6. yüzyılda Latinceye, 9. yüzyılda Arapçaya ve pek çok dile çevrilerek 1500 yıl boyunca büyük bir coğrafyada tedavide kullanılmıştır.

Ülkemizde kullanılan droglar üzerindeki bilimsel araştırmalar 19. yüzyılın sonunda başlamıştır. Yerli droglar üzerinde araştırmalar yaparak, sonuçlarını yayınlayanların başında Giorgio Della Sudda (Faik Paşa) (1831-1913) ve Pierre Apery (1852-1918) gelmektedir. [11]

Osmanlılar döneminde tıbbi ve kokulu bitkisel ve bitkilerle tedaviyle ilgili ilk Türkçe kitap 1390 yılında Geredeli İşhak bin Murad tarafından yazılmış Edviye-i Müfrede isimli eserdir.

Hoca Nusret Efendi (Ö: 1795) tarafından yazılan ve 1884' te İstanbul' da basılan, bir kısmı tamamen bitkisel droglara ayrılmış olan Mahazer veya Nusret Efendi Risalesi olarak bilinen tedavi kitabı dönem itibarı ile Anadolu' da Süleyman Çelebiden sonra en çok satılan kitaptır. [10]

Yurdumuzda yapılan çalışmalar, Alpınar ve Saçlı (1997) tarafından bir bibliyografya olarak yayınlanmıştır. Buna göre en eski çalışmalar, şakir ve Taşır'ın 1929-1935 yılları arasında yaptığı çalışmalardır. Bu çalışmalar halk hekimliği ve halk ilaçlarını değerlendiren çalışmalardır. Bu konu halen günümüzde de birçok araştırıcı tarafından sürdürölmektedir. [12]

İlaç dışında da her türlü kullanımı araştıran etnobotanik çalışmalar, etnofarmasötik botanik çalışmalara oranla çok azdır. Çünkü bitki kullanımı, Dioscorides zamanından beri, ilaç kullanımı ile eř değer düşünölmektedir. Her türlü kullanımı araştıran etnobotanik çalışmaların son yıllarda arttığı görölmektedir. [13]

Baytop (1963), Türkiye' nin tıbbi ve zehirli bitkileri adlı eserinde yaklaşık 1000 civarında bitkinin familyalarına göre tür düzeyinde yayılışlarını, kullanılan kısımlarını, içeriğini ve kullanılış şekillerini ayrı ayrı belirtmiştir. Bunlardan bir kısmının halen terkedilmiş olduğu, ancak sadece halk ilacı olarak kullanıldığı, bunlarında bir bütönlük oluşturması açasından listeye alındığı belirtilmiştir. Ayrıca Türkiye' nin yerli bitkileri yanında ölkemizde doğallaşmış *Datura metel*, *Nicotiana glauca*, *Ricinus communis* ve *Parthenium argentatum* gibi bitkilere de eserde yer verilmiştir. [14]

Baytop , Türkiye’ de bitkilerle tedavi adlı eserinde ise önce binlerce yıldan beri kullanılan şifalı bitkilerin tarihsel gelişimi, çeşitli dillerde isimleri, yetiştirilmeleri, drogların hazırlanması, tıbbi bitkilerin kimyasal bileşimleri, etkileri ve kullanılış yöntemleri hakkında genel bilgiler vermiştir. Asıl bölümde ise Türkiye’ nin kullanılan tıbbi bitkilerinin familyaları, botanik özellikleri, kimyasal bileşimleri, yöresel isimleri, kullanış şekilleri belirtilmiştir. [10]

Eserin sonunda ise 97 adet renkli bitki resimleri verilmiş, tüm bitkiler tedavi etkilerine göre sınıflandırılmıştır. Eser Latince ve Türkçe indeksle sonuçlanmaktadır. Baytop bu eserinde dünyanın tüm bitkilerinin yaklaşık 750000-1000000 arasında olduğunu, bunların yaklaşık 20000 türünün tıbbi amaçla kullanıldığını, Türkiye’ de ise 8500 doğal türden ancak 500 kadarının tedavide kullanıldığını belirtmektedir.

Çubukçu ve Özhatay (1986), geleneksel ilaçların modern metotlarla araştırılması amacıyla Ağrı, Artvin, Balıkesir, Elazığ, Erzurum, Giresun, Kars ve Konya illerinde kullanılışı olan 40 kadar bitki saptamışlardır. [15]

Yenikalaycı (1996), Kayseri yöresinde doğal olarak yetişen 241 cinsin tamamı ilaç, 9’ u parfümeri ve kozmetikte, 24’ ü boya, 5’ i insektisit amaçlı kullanılan ayrıca 27’ si gıda, 12 si hayvan yemi olarak kullanılan bitkiler olduğunu saptamıştır. 241 cins ve 1440 tür bitki olduğu saptanmıştır. [16]

İlçim ve Varol (1996), “ Hatay ve Kahramanmaraş İlindeki Bazı Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri “ adlı makalelerinde Hatay ve Kahramanmaraş illerinde yaptıkları çalışmalar sonucunda gıda maddesi olarak 21, tedavi amacıyla 16, boya elde etmede 4 ve değişik amaçlarla kullanılan 9 bitki listesini vermişlerdir. [17]

Duran, A. , (1998), “ Akseki (Antalya) İlçesindeki Bazı Bitkilerin Yerel Adları ve Etnobotanik Özellikleri “ adlı makalesinde Akseki yöresindeki yayılış gösteren bazı bitkilerin çeşitli amaçlara yönelik kullanımları ve yerel isimlerini vermiştir. [18]

Tuzlacı ve Erol, (1999), Eğirdir (Isparta) tıbbi bitkiler üzerine yaptıkları çalışmalarda 56 doğal ve 10 kültür bitkisi olmak üzere 66 türün böbrek taşı, ülser, hemoroit, romatizma, soğuk algınlığı ve diüretik olarak kullanıldığını tespit etmiştir.

Koçak (1999), “ Karaman Yöresinde Etnobotanik Bir Çalışma “ adlı araştırma ile Karaman yöresinin etnobotanik çalışmasında karayosunları, likenler ve bütün bitki gruplarını kapsayan bir yüksek lisans tezi vermiştir. [19]

Ertuğ,(1994) Orta Anadolu’ da Aksaray ilinde çanak-çömlek öncesi Neolitik döneme ait Aşıklı yerleşmesine yakın bir köyde geleneksel geçim ekonomisini konu alan etnoarkeolojik çalışmada 600’ e yakın bitki örneği toplamış ve 300’ ü aşkın bitkinin köylülerce adlandırıldığı ve çoğunun kullanıldığını saptamıştır.

Türkoğlu (2000), “ Elazığ İlindeki Etnobotanik Değeri Olan Taksonların Araştırılması “ adlı tez çalışmasında Elazığ ilindeki önemli taksonlar çıkarılmış ve kullanım yerleri ve sistematigi ortaya konmuştur. Bu çalışmada 70 familyaya ait 202 cins ve 251 tür tespit edilmiş, bu türlerden 57 bitki taksonunun kullanımı ilk defa kaydedilmiş olup, bunlardan 34 taksonun yörede tıbbi amaçla kullanıldığı belirtilmiştir. [20]

Yücel ve Tülükoğlu (2000), “ Gediz (Kütahya) Çevresinde Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkiler “ adlı çalışmalarında 6 familyaya ait 8 türden 11 yöresel kullanım belirlemişlerdir. Bu ilaçlarda 4’ ü solunum sistemi hastalıklarında, 3’ ü sindirim sistemi hastalıklarında, 1’ i diyabette, 1’ i sıtmada, 1’ i de teskin edici olarak kullanılmaktadır. [21]

Şimşek ve ark. (2002), ülkemizde sıklıkla tüketilen, yenilebilen yabancı bitkilerin kullanılış amaçlarını araştırmışlardır. Araştırma, Anadolu’ nun 14 il, ilçe ve köylerinde bulunan 2246 kişi üzerinde yapılmıştır. Çalışmada kaynak kişilerle görüşülerek yüz yüze anket yöntemi ile hazırlanan standart anket formlarında yer alan sorular sorularak bilgi alınmıştır. Alınana bu bilgiler, bitkinin hangi kısmının, hangi amaçlarla kullanıldığı ve tedavi amaçlı kullanılması durumunda ise ne şekilde hazırlanarak (dekoksilyon, infüzyon, lapa veya merhem, kuru veya taze şekilde) hangi etkiyi elde etmek amacıyla kullanıldığını sorgulayarak kaydetmişlerdir. Tüketildiği belirlenen yabancı bitkiler usulüne uygun bir şekilde toplanarak, herbaryum materyalleri hazırlanıp bilimsel adlandırılması yapılmıştır. [22]

Sık olarak kullanıldığı tespit edilen cinsler; Plantago sp., Malva sp., Rumex sp., Thymus sp., Urtica sp., Chenopodium sp., Rosa sp. ‘ dir. Halk arasında bu türlerden genel olarak ağrı kesici, kanser, hemoroid, diyabet, romatizma ve çeşitli iltihaplı rahatsızlıkların tedavisinde kullanılmaktadır.

Tuzlacı (2002), “ Datça Yarımadası (Muğla) Florası ve Bu Yörede Halkın Yararlandığı Bitkiler “ isimli bildirisinde, etnobotanik bakımdan yaptığı araştırmalar neticesinde 26 bitkiden çeşitli amaçlarla yararlandığını saptamıştır. Bunların çoğu tedavide ve beslenmede kullanılan bitkilerdir. [23]

Ertuğ ve Tümen’ in Buldan (Denizli)’ da 2002-2003 yıllarında gerçekleştirilen etnobotanik envanter proje çalışmasında toplanan 450 örnekten 21’ i Türkiye’ ye endemik, 258 tür belirlenmiştir. Bazı örtüşen kullanımlar da olmakla birlikte; 97 gıda, 108 ilaç, 11 yakacak, 41 yem bitkisi ve 46 bitkinin el sanatlarında ve farklı alanlarda faydalı oldukları saptanmıştır. [24]

Tümen ve Malyer (2004), “ Tekirdağ ve Çevresindeki Aktarlarda Satılan Bazı Bitkiler ve Tıbbi Kullanım Özellikleri “ isimli çalışmalarında Tekirdağ ve yakın çevresindeki aktarlar ve üç köy halkından elde edilen bilgiler doğrultusunda tedavi amacıyla sıklıkla kullanılan ve yabani olarak yetişen bazı bitkilerin hangileri olduğu ve hangi amaçlarla nasıl kullanıldıklarını belirlemişlerdir. En çok kullanıma sahip olan 40 bitki seçilmiş ve tür teşhisleri yapılarak tıbbi kullanım özellikleri yöresel olarak araştırılmıştır. [25]

Ertuğ (2004), tarafından Muğla iline bağlı Bodrum Yarımadası’nda yapılan çalışmada 350’ yi aşkın bitki türü saptanmış olup, bunların içinden 92’ sinin doğal, 24’ ünün kültür olmak üzere toplam 116 bitkinin tedavi amaçlı kullanıldığı belirlenmiştir. [26]

Yıldırım (2004), “ Etnobotanik ve Türk Botaniği” adlı çalışmasında etnobotaniği tanımlamış, diğer bilim dalları ile olan ilişkisini ve genel etnobotanik yöntemlerini açıklamıştır. [6]

Şimşek ve ark. (2004), “ Ankara İlinin Beypazarı, Güdül Ve Ayaş Kasabalarında Etnobotanik Bir Çalışma “ adlı yayını ile 31 familyaya ait 85 bitki türünün 192 kullanım şekli ortaya konulmuştur. [27]

Koyuncu (2005), tarafından Sakarya ili ve Geyve ilçesinde yapılan floristik ve etnobotanik araştırmada; etnobotanik açıdan 47 familya ve 66 cinse ait 89 tür ve traltı taksonun yöre halkı tarafından yiyecek, yakacak, süsleme, süs bitkisi ve tıbbi amaçlarla kullanıldığı tespit edilmiştir. [28]

Koçyiğit (2005), Yalova ilinde yaptığı etnobotanik araştırmada 99 bitki taksonunun kullanımı saptanmıştır. Çalışma sonucunda 53 takson hastalıklarda, 40 takson gıda olarak, 5 takson baharat olarak, 3 takson oyuncak olarak, 4 takson el aletlerinde, 2 takson dekoratif amaçlı, 2 takson saman balyalamasında, 2 takson by yapılmasında, 2 takson boyamada, 2 takson sa bakımında, 1 taksonun da harç yapımında kullanıldığı tespit edilmiştir. [29]

Mart (2006), “ Bahçe Ve Hasanbeyli (Osmaniye) Halkının Kullandığı Doğal Bitkilerin Etnobotanik Ynden Araştırılması “ isimli çalışmasında 33 familya ve 69 cinse ait 79 taksonun çeşitli amaçlar için (gıda, ilaç, ev eşyası, süs eşyası, kereste, boya, inançsal) kullanıldığını saptamıştır. [30]

Korkut (2006), “ Arat Dağı (şanlıurfa) Florası ve Etnobotanik zellikleri” adlı çalışmasında 49 familya ve 193 cinse ait 214 tür, 55 alttür ve 30 varyete olmak üzere 299 takson tespit etmiştir. Toplanmış 299 bitkinin 170 tanesinin etnobotanik özelliği bulunduğu saptanmıştır. Bu bitkilerden 59 tanesi yem, 33 tanesi yiyecek, 19 tanesi yakacak, 17 tanesi tıbbi amaçlı, 8 tanesi süpürge yapımında, 5 tanesi süs bitkisi, 5 tanesi boya, 3 tanesi çocuklar tarafında oyun amaçlı ve 11 tanesinin ise diğer amaçlarla kullanıldığı ortaya konulmuştur. Ayrıca 13 bitkinin zararlı özelliklerinin bulunduğu tespit edilmiştir. [31]

Oral (2007), “ Konya İlinde Kullanılan Halk İlaçları zerinde Etnobotanik Bir Araştırma “ adlı yüksek lisans tezinde halkın tedavi amaçlı kullandığı bitkileri araştırmış ve 99 adet halk ilacı kaydı tespit etmiştir. 34 familyaya ait 72 farklı bitkinin halk ilacı olarak değişik amaçlarla kullanıldığı belirlenmiştir. [32]

Gençay (2007), “ Cizre (Şırnak)’ nin Etnobotanik Özellikleri “ adlı çalışmada Cizre çevresindeki halkın gıda, yem, yakacak, ilaç, el sanatları, süs ve değişik amaçlarla yararlandıkları bitkilere ait geleneksel bilgiler ortaya koymuştur. Araştırma alanında 60 kaynak kişiyle görüşme yapılmıştır. Bölgede kullanımı belirlenen 53 familyaya ait toplam 171 bitki taksonu ve bunlara ait yerel bilgiler toplanmıştır. Bitkilerin 99’ u gıda, 45’ i yem, 44’ ü ilaç, 25’ i süs, 21’ i el sanatları ve 20’ si yakacak olarak kullanılmaktadır. [33]

Balos (2007), “ Zeytinbahçe ve Akarçay Arasında Kalan (Birecik) Bölgesinin Florası ve Etnobotanik Özellikleri “ adlı yüksek lisans tezinde bölgede 62 familya ve 253 cinse ait 434 tür, 5 alttür ve 6 varyete olmak üzere 445 takson tespit etmiştir. Saptanan taksonların 16’ sı endemiktir. [34]

Kızılaslan (2008), tarafından İzmit körfezinde yapılan çalışmada farklı kullanışlara sahip 118 takson saptanmıştır. Bunların 104’ ü doğal, 14’ ü ise kültür olarak yetişmektedir. 77 takson halk ilacı, 59 takson gıda, 13 takson baharat veya çay, 23 takson hayvanlarda tedavi amacıyla ve yem olarak, 7 takson ise yakacak olarak kullanılmaktadır. 37 taksonun ise bunların dışında farklı kullanım alanları saptanmıştır. [35]

Araştırma alanının sınırları içindeki Balıkesir ilinde ve araştırma alanının bulunduğu bölgeye coğrafik olarak komşu olan bölgelerde de etnobotanik çalışmalar yapılmıştır.

Tümen, (1989) “ Balıkesir Bölgesindeki Tıbbi Amaçlı Kullanılan Labiatae Familyası Bitkileri “ isimli çalışmasını Balıkesir sınırları içerisindeki 40 köyde gerçekleştirmiştir. Köylerde yapılan anketlerde 22 Labiatae familyasına ait türün değişik hastalıklarda kullanıldığı tespit edilmiştir. Diyabet, soğuk algınlığı, öksürük, hemoroit, kalp hastalıkları ve hazımsızlık bitkilerin en çok kullanıldığı hastalıklardır. *Teucrium polium* ve *Lavandula stoechas* bitkiler içerisinde en fazla kullanıma sahip olan ve kansere karşı da tüketilen türlerdir. [36]

Uysal (1991), Çanakkale’ de bazı boya bitkilerinin morfolojisi, korolojisi ve boyacılıkta kullanılması ile ilgili bir araştırma yapmış ve 20 türün boyacılıkta kullanılma şeklini ortaya koymuştur. [37]

Tümen ve Sekendiz (1991), “ Balıkesir ve Merkez Köylerinde Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkiler “ isimli çalışmalarını 119 köyde gerçekleştirmişlerdir. 41 köyde anket çalışması yapılmış ve halk ilacı olarak kullanılan 76 bitki tespit edilmiştir. Bitkilerin % 18.3’ ü hakkında hiçbir araştırma bulunmamaktadır. % 37.9’ u literatürde yer alan halk ilacı kullanımına uygundur. % 43.7’ si ise halk ilacı kullanımının dışında yer almaktadır. 76 bitkinin 20’ sinde yöresel isimler ilk kez keşfedilmiştir. 22 bitki ise başka yörelerde farklı isimlerle anılmaktadır. [38]

Alpınar (1999), “ Ayvalık (Balıkesir) ve Yakınındaki Adaların Floristik ve Etnobotanik Açından Değerlendirilmeleri” adlı proje çalışmasında Ayvalık ve yakınındaki adalarda doğal yayılış gösteren vasküler bitkiler ile halk arasında değişik amaçlarla kullanılan bitkiler saptanmıştır. [12]

Tuzlacı ve Eryaşar (2000), “ Gönen (Balıkesir) Yöresinin Geleneksel Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkileri “ adlı çalışmalarını Buğdaylı, Tütüncü ve Sarıköy bucakları ile 90 köyde gerçekleştirmişlerdir. 159 tür toplanmış olup 84’ ü halk ilacı olarak kullanılmaktadır. Bitkilerin 73 çeşidi doğada yetişmekte, 11 çeşidi ise halk tarafından ekilmektedir. 84 çeşit bitkinin 247 kullanımı olduğu saptanmıştır. Bitkilerin büyük bir kısmı hemoroitte, böbrek hastalıklarında, romatizmada, egzama tedavisinde, mide rahatsızlıklarında ve ateş düşürücü olarak kullanılmaktadır. [39]

Duran ve ark., (2001), “ Balıkesir Yöresindeki Yenen Yabani Meyveler” adlı çalışmalarında yörede doğal yayılış gösteren ve meyvelerinden yararlanan bitki ve bunların yöresel isimleri ile kullanım alanlarını belirtmişlerdir. Alanda 37 tür ve 15 alttür olmak üzere toplam 52 taksonun etnobotanik amaçlı kullanıldığı tespit edilmiştir.

Tütenocaklı (2002), “ Ayvacık (B1, Çanakkale) ve Çevresinin Etnobotaniği” adlı yüksek lisans tezinde Ayvacık ve çevresinde 87 bitkinin insanlarca farklı amaçlarla kullanıldığını ortaya çıkarmıştır. [11]

Avcıoğlu (2003), “ Çan (Çanakkale) İlçesinin Etnobotaniği “ adlı tezinde 102 bitkinin insanlarca farklı amaçlarla kullanıldığını saptamıştır. [41]

Tübitak ve Tüba tarafından desteklenmiş olan Kaz Dağı Milli Parkı çevresindeki “ Etnobotanik Envanter Çalışması “ da önemli etnobotanik çalışmalardandır. 2004- 2006 yılları arasında Tümen ve ark., tarafından yapılan çalışma 24 yerleşim yeri ve 8 yerel pazarda gerçekleştirilmiştir. 118 kişi ile görüşme yapılmış, 243 bitki taksonu toplanmıştır. Bitkilerin 153’ ü gıda, 130’ u ilaç, 16’ sı yakacak, 25’ i yem, 41’ i el sanatlarında ve 66’ sı da farklı alanlarda kullanılmaktadır. Ayrıca kültürel gruplardan Türkmen ve Yörükler arasındaki bitki kullanımına ilişkin farklılıklar ve benzerlikler de bu proje ile ortaya çıkarılmıştır. [42]

Satıl ve ark. tarafından 2005- 2007 yılları arasında Madra Dağı ve çevresinde (Balıkesir / İzmir) yapılan floristik çalışmalar sırasında tespit edilen bitkilerin etnobotanik özellikleri araştırılmıştır. Bölge halkının gıda, ilaç, yem, el sanatları ve diğer alanlarda yararlandığı bitkiler ve bu bitkilerin kullanımına ait geleneksel bilgiler derlenmiştir. Bu çalışma Madra Dağı ve çevresindeki 19 yerleşim yeri ve buralarda kurulan 3 yerel pazarda yürütülmüştür. Bu süre içinde araştırma alanında 45 kişiyle görüşme yapılmıştır. Bölgede kullanımı belirlenen 115 bitki taksonu ve bunlara ait yerel bilgiler toplanmıştır. Toplanan bitkiler arasında; 52’ si gıda, 46’ sı ilaç, 19’ u yem, 14’ ü el sanatlarında ve 10 tanesi de süs bitkisi olarak kullanılmaktadır. Bölgede, 12 bitki türü ise ticari amaçlı olarak toplanıp satılmaktadır. [43]

Onar (2006), “ Bandırma (A1(A), Balıkesir) ve Çevresinin Etnobotaniği “ adlı tez çalışmasında Bandırma ve Erdek çevresinde doğal yayılış gösteren ya da kültürü yapılan 98 bitki taksonunun yerel halk tarafından farklı amaçlarla nasıl kullanıldığını ortaya çıkarmıştır. 98 bitki taksonununun 41’ i yiyecek ve baharat, 65’ i tıbbi amaçlı, 6 taksonu süs, 4 taksonu yakacak, 4 taksonu boya ve 15 taksonu da yöresel inanç, yapı malzemesi, arıcılık, ipek böcekçiliği, kişisel bakım gibi diğer amaçlar için kullanılmakta olduğu saptanmıştır. [44]

Bulut (2008), tarafından Çanakkale ili Bayramiç ilçesinde yapılan etnobotanik araştırmada 193 bitki taksonu saptanmıştır. 90 takson halk ilacı, 68 takson gıda, 27 takson hayvan yemi, 17 takson çay, 15 takson süs bitkisi, 14 takson yakacak, 9 takson süpürge, 9 takson baston, 9 takson baharat, 6 takson çit ve 6 takson da boya olarak kullanılmaktadır. [45]

Polat (2010), “ Havran ve Burhaniye Çevresinde (Balıkesir) Tarımsal Biyoçeşitlilik ve Etnobotanik Araştırmaları “ adlı araştırmasında 239 etnobotanik kullanımı olan bitki taksonu ve 10 mantar çeşidi tespit etmiştir. 141 takson gıda olarak, 118 takson halk tıbbında, 48 takson el sanatlarında, 34 takson süs bitkisi olarak, 30 takson hayvan yemi olarak, 20 takson yakacak olarak ve 40 taksonun da farklı amaçlarla kullanıldığı saptanmıştır. [46]

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1 Materyal

Araştırmanın materyalini oluşturan bitki örnekleri bölgede 2009 - 2011 tarihleri arasında gerçekleştirilen arazi çalışmalarında bizzat toplanmıştır.

3.2 Yöntem

Belirlenen amaç doğrultusunda Manyas merkez ve köylerinde birçok kişiyle görüşme yapılmış, cumartesi günleri kurulan Manyas pazarına gidilmiş, okullarda anket uygulaması yapılmıştır. Yapılan bu görüşmelerde bitkiler saptanarak bunların kullanım şekilleri belirlenmiştir. Daha sonra da bitkilerin örnekleri toplanarak, herbaryum haline getirilmiş ve örneklerin teşhisi “ Flora of Turkey “ kitabından yararlanılarak gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın uzun vadeli yapılması, farklı ırklara sahip kişilerden bilgi alınması, dağ, ova ve orman köylerinde çalışmalar yapılması sağlandı.

Etnobotanik çalışmalarda önemli olan unsurlardan biri olan bölgenin sınırlı tutulması maddesi de göz önünde bulundurulmuştur.

Manyas ve çevresiyle ilgili bilgiler de oldukça önem taşımaktadır.

Belirlenen yöntemler başlıklar halinde şu şekilde sıralanabilir:

3.2.1 Kaynak Kişiler

Toplumumuzda kırsal kesimde yaşayan insanlar bitkilerle ilgilenmektedir. Bu yüzden kaynak kişiler etnobotanik çalışmalar için çok önemlidir. Bu yüzden çalıştığımız köylerde başta köy muhtarları olmak üzere etnobotanik açıdan bilgili olan kişilerle görüşmek ve arazi çalışmaları yapmak son derece önemlidir. Bazen de toplanan bitki örnekleri bu kişilere gösterilerek etnobotanik bilgiler toplanmaya çalışılmıştır.

Kaynak kişilerle yapılan görüşmeler sonucunda bitkilere verilen yöresel isimler saptanmış, bitkilerin hangi kısımlarını ve nasıl kullandıkları belirlenerek not edilmiştir. Reçete hazırlanırken dikkat edilmesi gereken tüm önemli kısımlar yazılmıştır.

Etnobotanik açıdan görüşme yapılan kaynak kişilerin adı, soyadı, yaşı gibi bilgileri alınarak tablo halinde sunulmuştur.

Çalışmada kaynak kişiler olarak sadece orta yaş üzeri kadın ve erkeklerle görüşülmemiştir. Çobanlar, ziraatçiler, sepet, hasır, kaşık yapımında usta olan kişiler ve çocuklar da önemli bilgi kaynağı olmuşlardır.

Köy ziyaretlerinde ilk tanışmadan sonra yapılan ziyaretlerde telefon edilerek, haberli gidilmiştir. Böylece köyde yaşayan insanların işlerinin olmadığı zamanlarda ziyaret edilmesi sağlanmıştır. Bu şekilde yapılan uygulamalarla kaynak kişilerden daha fazla yararlanılmıştır.

İlk ziyaretlerde kullanılan bitkiler hakkında bilgi alınmış, kaynak kişilere Füsun Ertuğ tarafından geliştirilen “Etnobotanik Fiş Örneği ve Çerçeve Soruları” (Ertuğ 2003), yöneltilerek bitki kullanımları not edilmiştir. Daha sonraki ziyaretlerde de farklı kişilerle görüşülerek, çiçeklenme dönemlerinde ziyaretler yapılması kararlaştırılmıştır.

İlk ziyaretlerde kaynak kişilerin güvenini kazanmak çok önemlidir. Bu güven kazanıldıktan sonra bitkiler hakkında bilgi edinmek daha kolay olmuştur. Köy ziyaretleri sadece evlere değil; köy kahvehanelerine de yapılmıştır. Köy kahvehanelerinde yapılan sohbetler de kaynak kişilere ulaşmak açısından önemli olmuştur. Kahvehane ve ev görüşmelerinde alınan bilgiler not edilmiş ve fotoğraflanmıştır.

Çalışma alanında yapılan ziyaretler sonucunda bilgi alınan kaynak kişi sayısı 115’ dir. Kaynak kişilerin 51’ i erkek, 64’ ü kadındır.

Kaynak kişilerle olan görüşmeler sadece köy kahvehanesi ve evlerle sınırlı kalmamıştır. Ayrıca köylerde düzenlenen hayır yemeklerine gidilmiş ve 1 haziran’ da başlayıp 4 gün süren Manyas panayırı’nda da görüşmeler yapılmıştır.

Şekil 3.1 Akçaova köy kahvehanesi

Şekil 3.2 Peynirkuyu köyünde hayır yemeği

Şekil 3.3 Manyas Panayırı

Şekil 3.4 Manyas Panayırı

Şekil 3.5 Hekimköy kahvehanesi

Çalışma yapılan alana yakın bir yerleşim yeri olan Bandırma’ da ikamet etmem ve burada çalışıyor olmam, ayrıca Manyas’ ta tanıdık kişiler olması kaynak kişilerle olan iletişimde ve bilgi aktarımında yararlı olmuştur. Daha samimi bir ortam oluşmasını sağlamış, ziyaretler daha verimli geçmiştir.

Şekil 3.6 Şevketiye köy'ünde ev ziyareti

Şekil 3.7 Manyas Panayırı

3.2.2 Pazar Araştırmaları

Araştırma alanı olan Manyas' ta cumartesi günleri pazar kurulmaktadır. Pazar'a köylerden de katılım olmaktadır. Pazara çıkılarak köylerden gelen kişiler tespit edilmiş, gözlemler yapılmıştır. Manyas pazarı farklı köylerden gelen kişileri tanıyacağım ve bilgi paylaşımında bulunabileceğim bir mekan olmuştur. Pazarda görüşme yapılan kişilerin ürünlerinden satın alınması, samimi bir ortam oluşmasını sağlamış ve bilgi aktarımında yararlı olmuştur. Ayrıca diğer pazar ziyaretlerinde de samimi ortamın devam etmesini sağlamıştır.

şekil 3.8 Manyas pazarı

şekil 3.9 Manyas pazarı

Pazardan alınan bitki örneklerinin teşhisi için bitkilerin toplandığı alanlara gidilerek iekli ya da meyveli halleri de toplanmıştır.

Pazarda satılan bitki örneklerini halkın gıda olarak kullandığı belirlenmiştir; ancak köylere ziyaret gerçekleştirildiğinde yakacak, yem, tıbbi ve diğer amaçlarla kullanılan bitki örnekleri de toplanmıştır. Köylerde tanınan ve kullanılan bitki örneklerinin pazara getirilmediği grlmştur.

Mantar zamanı yapılan pazar çalışmalarında ise birkaç tezgahta ***Pleurotus ostreatus*** türünden mantarlara rastlanmıştır. Bu mantarların genelde satılmak için getirilmediği, yakın dostlara hediye edildiği grlmştur.

Şekil 3.10 Manyas pazarı

Şekil 3.11 Manyas pazarı

3.2.3 Okullarda Yapılan Anket Çalışmaları

Araştırma alanı içinde bulunan Şevketiye İlköğretim Okulu, Akçaova İlköğretim Okulu ve Haydar Çok Programlı Lisesi' nde yaklaşık 97 civari öğrenciye bölgede bulunan “ Şifalı Bitkiler “ ve “ Yenen Bitkiler “ ile ilgili olarak iki anket uygulanmıştır (Ek. C1, C2). Haydar Çok Programlı Lisesi' nde birçok köyden öğrenci bulunduğu için bu lise tercih edilmiştir.

Öğrencilerden bu anketleri aile büyükleri ile birlikte doldurmaları istenmiştir. Öğrencilere bir hafta süre verilmiş, bir hafta sonunda tekrar okullara gidilerek anketler toplanmıştır. Anket çalışmaları sonucunda elde edilen veriler ışığında köylerde araştırma gezileri düzenlenmiş ve aile büyüklerine ziyaretler düzenlenmiştir.

Yapılan anket çalışmaları genç nesillerde etnobotanik ile ilgili merak duygusunun oluşmasını ve bu bilgilerin kalıcı hale geçerek gelecek nesillere aktarılmasını sağlamaktadır.

Okullarda yapılan anket çalışmalarında ne yaptığımızın, amacımızın ne olduğunu öğrencilere aktarabilmek çok önemlidir. Bu konularla ilgili sunum yapılması ve öğrencilerin iletişim içinde oldukları bir öğretmenle durumun aktarılması da önemli bir noktadır.

3.2.4 Arazi Çalışmaları, Bitki Toplama ve Presleme

Etnobotanik araştırmaları uzun vadeli, emek ve sabır gerektiren çalışmalardır. En az bir yıl boyunca alanda çalışma yapmak ve toplanan bilgilerin derlenebilmesi çok önemlidir. Bitkilerle ilgilenen ve bitkileri kullanan her yaştan kişilerle yapılan görüşmeler sonucunda not edilen bilgilerdeki bitkilerin kaynak kişilerle birlikte arazi çalışmaları ile toplanması da etnobotanik açısından önemli bir işlemdir.

Bir buçuk yıl boyunca alanda yapılan çalışmalar bitkilerin kullanımı ile ilgili bilgilerin derlenmesini sağlamış, bitkilerin her evrede izlenmesi ve toplanması açısından da önemli olmuştur.

Kaynak kişilerle yapılan görüşmeler sonucunda kullanımı belirlenen bitkiler hem pazardan alınmış hem de doğal habitatlarından toplanarak herbaryum haline getirilmiştir.

Arazi çalışmalarının kaynak kişilerden elde edilen bilgiler ışığında ve kaynak kişilerle birlikte yapılması sağlanmıştır. Arazilerde toplanan bitkilerin sağlıklı teşhisi ve tam örnekler için değişik evrelerde aynı alanlara gidilerek bir bitki için birden fazla örnek toplanması sağlanmıştır. Arazilerden toplanan bitki örnekleri herbaryum tekniklerine uygun bir şekilde kurutulmuştur. Bitkilerin fotoğraflanması da sağlanmıştır.

Bitkilerin toplanması özenle yapılmalıdır. Bitkinin diğer gelişme devreleri, tohumları ve meyveleri de toplanmıştır. Toplanan meyve ve tohumlar kese kağıdı içerisinde muhafaza edilmektedir.

Toplanan herbaryum örnekleri tamamen kuruyana kadar her gün havalandırılmış ve gazeteleri her gün değiştirilmiştir. Bitkinin preslenmeden önce temizlenmesi de sağlanmıştır.

Toplanan bitki örneklerinin toplandığı tarih ve köyün adı da kaydedilmiştir. Kullanımı belirlenen bitkilerin kesin teşhislerinde , başta Flora of Turkey olmak üzere yerli ve yabancı flora kitaplarından yararlanılmıştır. Çalışmada toplanan bitki örnekleri Prof. Dr. Gülendam TÜMEN ve Prof. Dr. Bayram YILDIZ tarafından teşhis edilmiştir. Çalışma alanından toplanan mantar örnekleri ise Selami Selvi tarafından teşhis edilmiştir. Herbaryum materyalleri ve diğer bitkisel kökenli ürünler, çalışma tamamlandıktan sonra Balıkesir Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü Herbaryumunda muhafaza edilecektir.

Şekil 3.12 Köylülerle Ot Toplama (Akçaova Köyü)

Şekil 3.13 Köylülerle Ot Toplama

Şekil 3.14 Köylülerle Mantar Toplama

Şekil 3.15 Köylülerle ot toplama (Kubaş köyü)

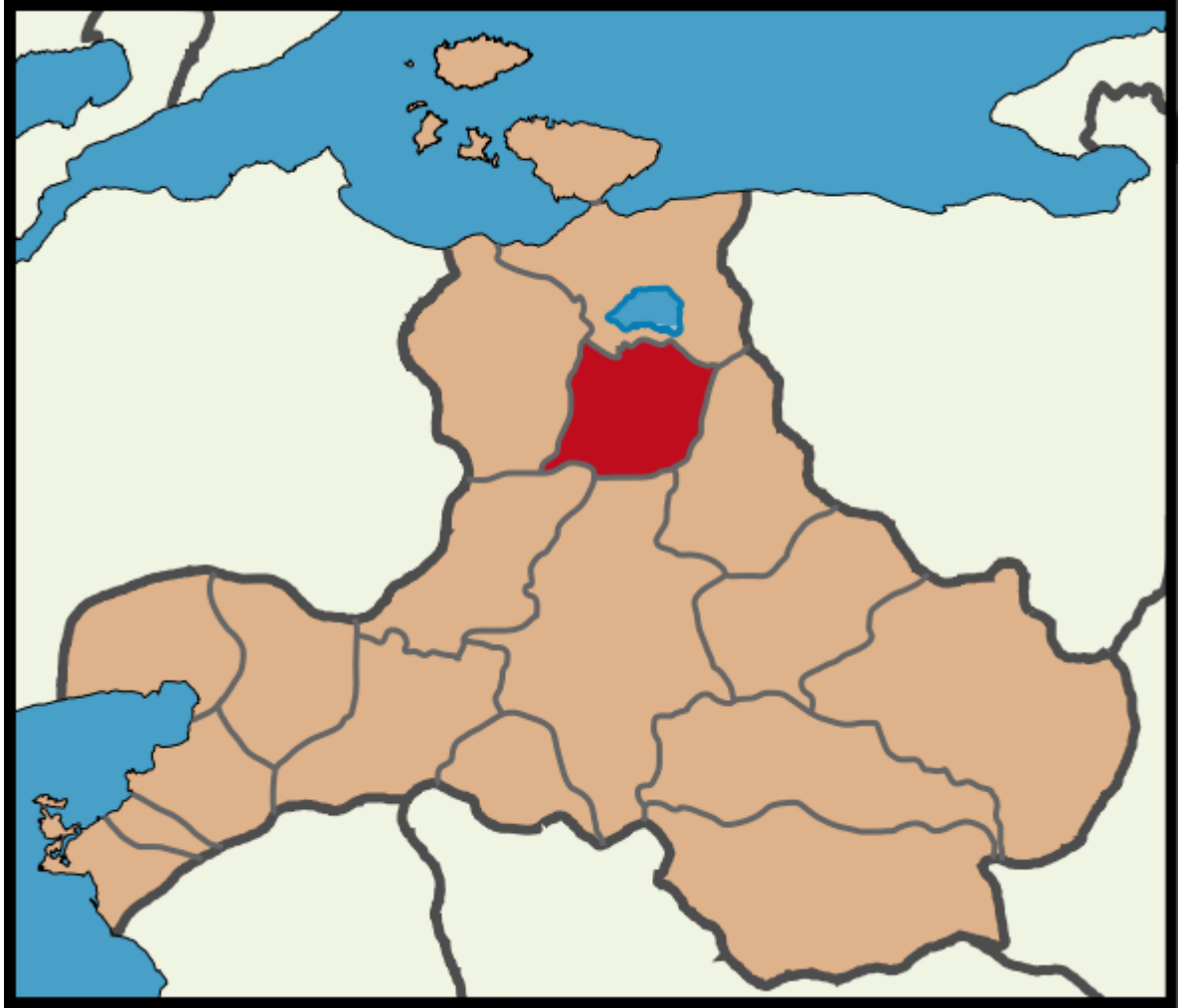
Şekil 3.16 Mantar toplama (Akçaova köyü)

3.3 Çalışma Alanı

3.3.1 Coğrafi Konum

Manyas, Türkiye' nin kuzeybatısında, Marmara Bölgesinin sınırları içerisinde, Balıkesir iline bağlı bir ilçedir. Doğusunda Bandırma ve Susurluk, batısında Gönen ve Balya, kuzeyinde Manyas Gölü, güneyinde Balya ve Balıkesir bulunur. Manyas ilçesinin yüzölçümü yaklaşık olarak 586 km² olup, merkez ilçenin yüzölçümü ise 6 km² dir. İlçenin 44 köy ve 3 beldesi bulunmaktadır.

Manyas ilçesi, Manyas Gölü' nün güneyinde yer alan en düz ve en verimli ovaların bitip tepelerin başladığı bölgede bulunmaktadır. Deniz seviyesinden yüksekliği 55 metredir. Nüfusun ve konut ihtiyacının artmasıyla büyümektedir. İlçe merkez nüfusu 5455 civarındadır.

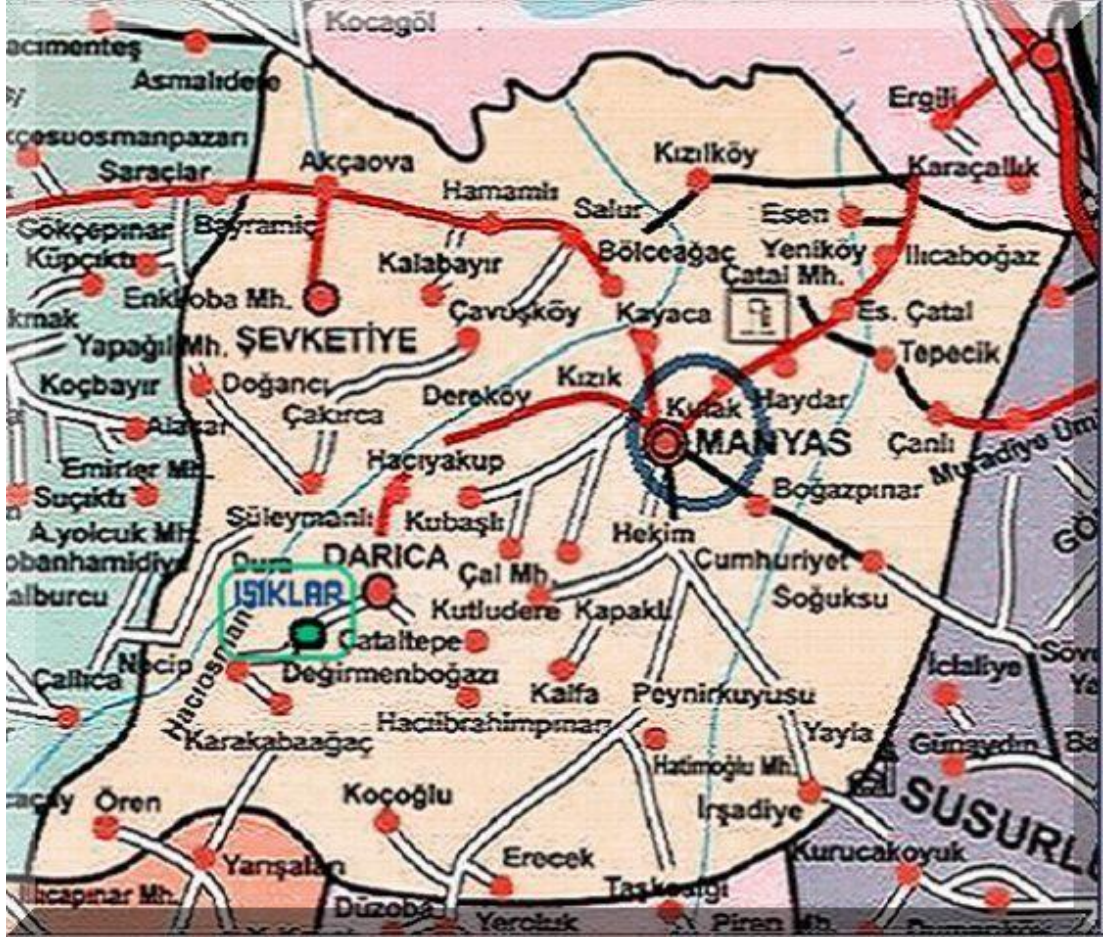
Şekil 3.17 Manyas ilçesinin Balıkesir ilindeki konumu

Manyas bölgesinin arazisi yer yer düzlük olup, genellikle güneybatı ve değişik istikametlerde silsile şeklinde dağlar yer almaktadır. Mevcut arazinin % 65 ‘ i ova, % 35 ‘ i ise dağlıktır. Manyas’ ın güney ve güneybatı kısımları, dağlık arazi ile çevrilidir. Önemli dağları Keltepe, Sülerya ve Ketenliktir. Bölgenin en yüksek noktası Keltepe (881 m)’ dir. Bölgenin güneyini kaplayan Sülerya Dağı ise 600 m’ yi geçmeyen dağlık bir arazidir. Sülerya Dağı meşe ve kayın ormanları ile kaplıdır. Bölgede önemli mağaralar yoktur. Bununla birlikte Boğazpınar ve Soğuksu köyleri yakınlarında ufak tefek mağaralar mevcuttur.

Manyas’ ın kuzey tarafına doğru, bölgeyi Manyas Gölü kıyıları kaplar. Ovanın sınırları doğuda Kızıksa ve Salur kasabasına kadardır. Manyas Ovası 110 m² ‘ yi bulan geniş ve çukur bir ovadır. Denizden yüksekliği 60 m’ yi bulur. Ovayı verimli hale getiren Kocaçay ve Manyas Gölüdür. En verimli ova bölgeleri Kocagöl, Kızıksa, Salur, Hamamlı, Akçaova, ve Bölceağaç köyelerinin bulunduğu göl kıyısı bölgeleridir. Bölgenin çay ovaları ise Kayaca, Çavuş, Dere, Hacıyakup, Darıca, Işıklar ve Dura köyelerinin bulunduğu mahallerdir.

Şekil 3.18 Manyas’ ın önemli ulaşım noktaları

Şekil 3.19 Çalışma alanı Manyas ve köyleri

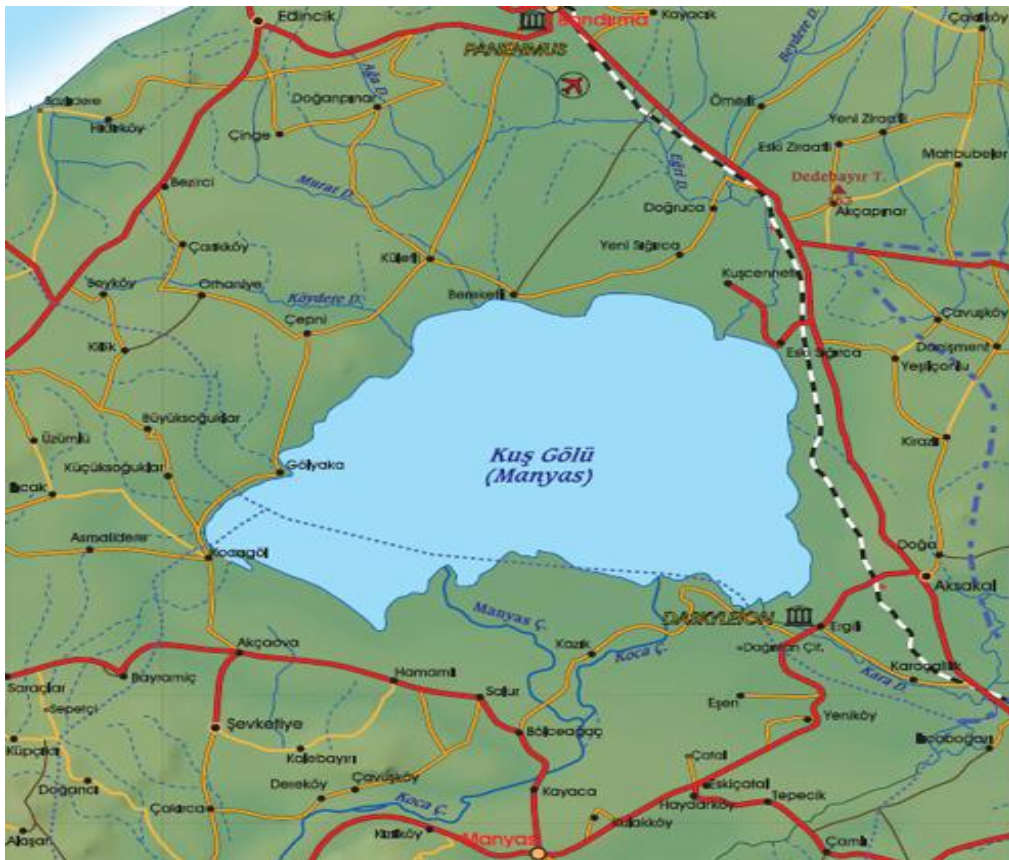
Manyas' a bağlı Boğazpınar ve Soğuksu köyleri arasında kalan Mürvetler Çayı ve Karacabey- Uluabat Gölüne dökülen Kocaçay bölgenin akarsularıdır. Çakırca köyünde ise Kurudere Çayı bulunmaktadır.

Hacıosman köyünün yakınında ve Kocaçay üzerinde yapılmakta olan baraj, çaydan akan suyun düzenlenmesini, tarımsal arazinin sulanmasını ve elektrik elde edilmesini sağlayacaktır.

Kuzeyinde bulunan Manyas Gölü tektonik göller grubuna girmektedir. Yaklaşık 192 km² ' lik yüzölçümü ile ülkemizin altıncı; Marmara bölgesinin ikinci büyük gölüdür. Gölün doğu- batı doğrultusundaki uzunluğu 19 km, kuzey- güney doğrultusundaki genişliği ise 11 km' dir. Ortalama derinliği ise bir ile iki metre arasında değişmektedir. Gölün en derin yeri kuzeyde olup, beş metreyi bulmaktadır. Göl seviyesi deniz seviyesinden 15 metre yüksekliktedir.

Göl Kocaçay ve Sığırcı Deresi ile beslenirken, Marmara Denizi' ne dökülen Karadere ile de doğal su dengesini korur. Zamanında doğal yaşamı oldukça zengin olan ve değişik 20 çeşit balığı barındıran gölde bugün birçok balık yok olmuş durumdadır.

Manyas Kuş Cenneti ise 64 hektarlık alanı ile gölün mevcut doğal güzelliğini tamamlayan,doğal bir park alanıdır. 1959 yılında Milli Park ilan edilmiştir. Gölün kuzey kıyısında Sığırcı Köyü yanındadır. Manyas ' a 30 km mesafededir.

Şekil 3.20 Manyas Kuş Gölü ve Çevresi

3.3.2 Manyas Kuş Gölü ve Kuşçenneti

Manyas ovasının en derin noktası olan Manyas Gölü' nün eski ismi Aretitis Linne' dir.

Evliya Çelebi, Seyahatname' sinde Kuş Gölü ve Kuşçenneti' ni şöyle anlatmaktadır: “ İlyaspınardan doğan Türkmenler buraya Manyas derler. O kadar derin değil suyu ab-ı hayata benzer. İçinde alabalık, turna balığı çeşit çeşit nefis balık avlanır. Devlete vergi ödeyen avcıları vardır. Öyle herkes zevk için balık avlayamaz. Kışın bu göl kaz, kuğu, karabatak, yeşilbaş, martı kuşu ve diğer güzel kuşlarla dolar. Her gece kaz ve kuğu sesinden, kanat şakırtısından Manyas sahası titrer. Saka kuşu ve diğer güzel kuşlarla dolar. Bu kuşların avcıları da devlete vergi verirler. Bir de bu gölde bir çeşit pamuğa benzer kav biter ki; su içinden çıkarıp çakmak taşı üzerine koyarak çakmak ile vursan, derhal ateş alır ve her şeyde kullanılır ama adı geçen kav' ı kurutup ta çaksan yanmaz. Her tarafta meşhur bir kavdır. Bu Manyas Gölü' nün kenarlarında yüksek sazlar yetişir. Bu göl etrafındaki halk o sazları mevsiminde koparıp, terbiye ettikten sonra renk renk hasır seccadeler, minderler ve döşemeler dokurlar ki insan hayran olur” .

Manyas ilçesindeki en büyük turizm potansiyeli Manyas Kuşçenneti ve Milli Parkıdır. Avrupa konseyince A sınıfı diploma ile ödüllendirilmiştir. Milli Park olarak adlandırılmasının nedeni barındırdığı kuş topluluklarıdır. Ülkemizdeki Milli Parklar arasında en küçük olanıdır. M. Ö. 547- 335 yıllarında Daskileon satraplığı tarafından özel bir saha olarak ayrılan Kuş Cenneti ile ilgili o yıllarda yapılan envanter çalışmaları yapılan kazılarda ortaya çıkmıştır.

Kuşçennetine Bandırma- Balıkesir karayolunda Bandırma' dan itibaren 15. kilometresinden güneye sapan 3 kilometrelik bir yolla ulaşılır.

Kuş Gölü 1 Nisan 1938 tarihinde Prof. Dr. Curt Kosewig ve eşi tarafından bulunmuştur ve buraya “ Kuşçenneti “ adı verilmiştir. İkinci dünya savaşı yıllarında, 1936' da Braunschwig Teknik Üniversitesinde Genetik Profesörü ve Doğa Bilimleri Müzesi yöneticisiyken ülkemize savaştan kaçarak gelen Prof. Dr. Curt Kosewig, 1937 yılında İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Zooloji Kürsüsü Başkanı oldu. 1938 yılında Kuş Gölü ve eski Sığırcı köyü çevresinde incelemelerde bulunan çift, buranın bir Milli Park haline gelmesine öncelik etmiştir.

Profesör ve eşinin Kuşçenneti' ni ilgili makamlara kabul ettirmesi de kolay olmadı. Sonunda 1959 yılında Kuşçenneti Milli Park ilan edildi.

Prof. Kosewig İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Zooloji ve Hidrobiyoloji Araştırma Enstitüsünün 1952 yılında Kuşçennetinde bir istasyon kurmasını ve buraya bir bekçi görevlendirilmesini sağladı.

1959 yılında Milli Park ilan edilen Kuşçenneti Orman Genel Müdürlüğüne bağlanmış ve bundan sonra gerçekleştirilen etkili koruma ile daha da gelişmiştir. Kuş topluluklarında önemli artışlar olmuştur. Bunun sonucunda da, yapılan başvuru üzerine Avrupa Konseyi tarafından 1976 yılında “ A sınıfı “ diploma ile ödüllendirilmiştir. A Sınıfı diploması daha sonra 1981, 1986, 1991 ve 1996 yıllarında yenilenmiştir.

Kuşçenneti'nde 1975 haziranına kadar 238 kuş türü tespit edilmiştir. Daha sonra çeşitli zamanlarda yapımlar sonucunda bu rakam 255' e çıkmıştır.

Manyas Gölü ve yakın çevresinde 34 familyaya ait 92 bitki türü tespit edilmiştir.

Kuşçenneti Milli Parkı, Marmara Bölgesi' nin ılıman iklimi içerisinde ve kıtalar arası göç yolları üzerinde kuşların uğrak yeridir. Kuşlar göç yerlerine gidiş ve dönüşlerinde Kuşçenneti' ne misafir olur, dinlenir, ve karınlarını doyurarak yollarına devam ederler. Kuşçenneti Milli Park' nda, bir de müze bulunmaktadır.

Kuşçenneti Milli Parkı bitki ve hayvan topluluğu açısından Kuş Gölünün en yoğun yeridir. Burada yetişen ağaçlar söğüt ve ılgın' dır.

Manyas Belediye' si Ergili köyü yakınlarındaki antik kentin yanında Kara dere' nin göle döküldüğü yer arasında kalan 650 dönümlük alanı Kuşçenneti olarak düzenleyecektir. Alan D.S.İ. den kiralanmış olup, ağaçlandırma çalışmaları başlamıştır.

Manyas Kuşçenneti Milli Park' ının geniş kitlelere tanıtımının yapılabilmesi ve çevre kirliliği nedeniyle karşı karşıya kaldığı tehlikelere kamuoyunun dikkatini çekebilmek amacıyla, 1987 yılından bu yana her yıl Uluslar arası Bandırma Kuşçenneti Kültür ve Turizm Festivali adıyla bir festival düzenlenmektedir.

3.3.3 Manyas' ta Ekonomik Yapı

Manyas bölgesi verimli topraklara sahiptir. Arazinin 22.466 hektarlık kısmı tarladır. 6.300 hektar çayır- mera, 8.400 hektar verimsiz toprak, 2.400 hektarlık kısmı ise bağ ve meyveliktir. 20.000 hektarlık kısmı ise ormandır. Halk makinalı tarım uygulamaktadır. İşlenebilir tarım arazisinin 7500 hektarı sulanabilmektedir. Sulamada Kocaçay, Mürvetler Deresi, yer altı suları ve Manyas Gölünden faydalanılmaktadır. Yetiştirilen domates ilçede bulunan 4 adet fabrikada işlenmektedir. Ayçiçeği ise ilçedeki Yağlı Tohumlar Kooperatifi ve özel sektör tarafından alınıp işlenmektedir.

Şekil 3. 21 Kocagöl' de tarla çalışması

Manyas' ta büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık ta halkın geçim kaynakları arasındadır. İlçe ekonomisinde önemli bir yere sahip olan süt ve süt ürünleri üreticilerden kooperatifler sayesinde toplanıp değerlendirilmektedir. Ayrıca Kızılköy, Hamamlı ve Kocagöl köylerinde su ürünleri üretimi ve değerlendirme kooperatifi bulunmaktadır. Bölgenin tamamında besiciliğe önem verilmektedir.

Kelle peyniri ya da mihaliç peyniri olarak bilinen Manyas peynirinin esas koyun sütünden yapılanı meşhurdur. Mayalanmış süt peynire dönüştükten sonra peynir topaklarının büyüklüğüne göre temiz ve beyaz bir tülbentin içine alınıp, tülbentin uçları toplanarak süzülme üzere asılır. Bu süzülme sırasında peynir yuvarlak bir hal alır. Peynirin bu haline yerel söyleyişle kelle peyniri denir. Daha sonra bu topaklar ya bütün halinde ya da ikiye bölünerek tuzlu salamuranın içerisine konur ve gerektiği kadar bekletilir. Olgunlaşan peynir de kenardan başlayarak ortasına doğru gittikçe büyüyen ve sararan gözenekler oluşur. Ne kadar eski olursa tadı da o kadar iyi olur. Bu peynirin, sütüne, yapımına, kullanılan maya miktarına, salamurasına ve bekletme süresine göre tatları hep başkadır.

Manyas' ta Kubaş köyü çalı eteğinde bulunan bir taş ocağı bulunmaktadır. Buradan çıkarılan taş, yapı ve inşaat için kullanılmaktadır ancak mermer değeri yoktur. Koçoğlu köyünde ise çalışmakta olan iki mermer ocağı bulunmaktadır. Bunlardan biri Derealan mevkiinde, diğeri ise Harmanyeri denilen yerde, Koçoğlu köyünün kuzeyindedir. Işıklar köyü mermer ocağı ise bu ocağa bir buçuk iki kilometre uzaklıktadır. Koçoğlu köyünde çıkarılan mermer Manyas beyazı olarak bilinmektedir.

Manyas' ta Kızık köyü ile Çavuşköy arasında, Kocaçay' ın Kızık tarafında kaplıca bulunmaktadır. Kaplıca suyunun doğal halinin değiştirilmemesi sayesinde suyun içinde bulunan doğal mineral yapı da değişmemektedir. Kaplıcalar birçok hastalığın tedavisinde kullanılmaktadır.

Manyas ilçesinde dağlık arazilerde, ormanlarda, ovalarda kara avcılığı; dere ve göl kenarlarında ise su avcılığı yapılmaktadır.

Manyas' ta bütün köylerde yol bulunmaktadır. Bölgede çeşitli yerlere karayolları bulunmaktadır.

3.3.4 Manyas' ın Tarihçesi

Manyas' ın tarihçesi iki kısımda incelenebilir. Tarihlerde sıkça bahsedilen “ Manyas Kalesi “ günümüzde eski Manyas olarak bilinen ve Manyas ilçesine bağlı köyün olduğu yerdir. İlçe merkezi olan Manyas ise bundan çok sonra kurulmuş ve Manyas ismi verilmiştir.

Günümüzde Manyas olarak anılan yer, Manyas Gölü ovasının güneyinde ve denizden 46 kilometre uzaklıkta bulunmaktadır. Güney ve güneybatısı fundalarla kaplı tepelerle çevrili olup, doğusu Susurluk ve Karacabey ovalarına uzanmaktadır. Manyas ovasının en derin yerini Manyas Gölü oluşturmaktadır.

Coğrafyacı Strabor' a göre; bu beldenin en eski sakinleri Dolion' lardır. İlçenin eski ismi Milotopolis veya Pemaninos' dur. Bu bölgenin en geç VII. Asrın başında yerleşmeye sahip olduğu, İranlıların burada yalnız bir işgal kuvveti bulundurduğu ve şehrin Yunanlılar tarafından meskun bulunduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Helenistik ve Roma çağına ait adak ve mezar kabartmalarıyla, Manyas' ın 2 kilometre güneybatısında Macar değirmeni, hamam ve yaklaşık 1000 dekarlık bir sahada şehir harabesini andıran kalıntılar, 5 kilometre batısında şifalı kükürt kaplıca ve Maltepe' de mezarlar, gözyaşı kupaları, yağdanlıklar, küçük şarap testicikleri bulundu.

Balıkesir ilinin topraklarının tamamı, Çanakkale ve Akhisar' ı da toprakları içine alan, İzmir' in kuzeyi ile Marmara Denizi' nin güneyi arasında kalan bölgeye Misya(Mysia) denir. Bu bölgede yaşayanlara da Misyalılar denilmektedir.

Misyalılar, zamanımdan 3250 yıl kadar önce (M. Ö. 1250) Doğu Balkan bölgesinden (bugünkü Romanya ve Bulgaristan) Trakya ve boğazlar yolu ile Anadolu' ya geçerek yayılan, Miser adlı bir Trak kabilesinden gelirler. Misya denilen bu küçük bölgede yaşayan insanlar, ayrı bir devlet kurmayıp, bu bölgeye hangi devlet hakim ise onun hizmetinde kalmışlardır. Bölgeye hakim olan devletler sırasıyla; Troyalılar, Hititler, İyonyalılar, Lidyalılar, Persler, Helenler, Bergamalılar, Romalılar, Bizanslılar ve Osmanlılar' dır.

Misyalılarından günümüze üç harabe kalmıştır. Bandırma ve Erdek arasındaki Belkis harabeleri, Ergili köyü ile Manyas Gölü arasındaki Dasklyon harabeleri, Eski Manyas (Soğuksu köyü) ‘ ta bulunan Miletopolis veya Pemaninos harabeleri Bu kalıntılardır.

Türklerin Anadolu’ ya girişleri 1071 Malazgirt Savaşıdır. Selçuk Sultanı Süleyman Şah 1080 yılında Misya bölgesinin bir kısmını ele geçirir; ancak Birinci Haçlı Orduları bu bölgeden geçer ve tüm Türkmenleri kılıçtan geçirir. Haçlıların tesiri azaldıktan sonra 1175 yıllarında, Türkler bu bölgeye gene gelirler.

Bölge Bizanslılardan sonra Selçukluların egemenliği altına girmiştir. Selçukluların tebaası olarak Kırşehir bölgesinde yaşamakta olan Çepniler, Kara İz Bey kumandasında Aydın ili bölgesine gelirler. Buradan da, yine onun kumandasında, o zaman Bizanslıların yaşadığı Misya bölgesine sınır olan Balıkesir bölgesine gelirler. Selçuklu Devletinin iyice zayıflaması üzerine, Balıkesir merkez olmak üzere bağımsız bir beylik kurarlar. Bu beylik rivayete göre kurucusunun adını alır ve Karaiz beyliği olur. Zamanla bu isim değişerek Karesi adını alır. Daha sonra Karesi Beyliği, Germiyanogulları Beyliği’ nin de yardımıyla miladi 1280 yılında bugünkü il topraklarının çoğunu (Misya Bölgesi) ele geçirir. Son Karesi beyi Demirhan beyin kötü idaresi nedeniyle halk, 1337 yılında Osmanlılara bağlanmayı kararlaştırır. Bu sırada Osmanlı padişahı Orhan Gazi’ dir. Karesi Beyliği Osmanlılara Karesi Sancağı olarak bağlanmıştır ve merkezi Balıkesir’ dir.

1877 Osmanlı- Rus savaşı sonucunda Kırım Türkleri’ nden 25 hanelik bir göçmen kafilesi, Romanya yolu ile bu bölgeye yerleşmiştir. Bunun sonucu olarak bölgede yaşayan köylüler, buraya Tatar köyü adını vermişlerdir. Bundan 15 yıl sonra Kafkasya’ dan 25 hanelik bir göçmen kafilesi daha gelerek, ilçede Maltepe olarak bilinen tepenin eteklerine yerleşmiştir. Daha sonra ilerleyen tarihlerde Romanya, Yunanistan, Bulgaristan gibi yerlerden de gelen göçlerle Manyas; Gürcü, Dağıstan, Çerkez vb. kültürden gruplarla renklenmiştir.

Bu bölge, denize yakınlığı, ulaşım kolaylığı ve topraklarının çok düz ve verimli olması nedeniyle çok göç alan bir bölgedir. 1887 yılında köy sayısı 57 iken, 1890 yılında 63 olmuştur. 1900 yılında ise köy sayısı 68’ e ulaşmıştır.

Göçlerle iyice büyüyen bölge, 3 kilometre kuzeyde bulunan ve o dönemde merkezi Kayaca olan nahiye teşkilatı, Manyas' a alınmıştır. Böylece 1890 yılında Manyas Bandırma' ya bağlı bir nahiye olmuştur. Manyas 1936 yılına kadar Bandırma' ya bağlı iken 1936 yılı aralık ayında Balıkesir iline bağlı bir ilçe olmuştur.

Manyas Kurtuluş Savaşı sırasında Aznavur ve Çerkes Ethem ayaklanmalarına sahne olmuştur. 14 Eylül Manyas' ın düşman işgalinden kurtuluş günü olup, her yıl törenlerle kutlanmaktadır.

Karesi Beyliği zamanında bile ilçe olarak var olan Manyas, bugün ilçe olarak bildiğimiz Manyas değildir. Sözü edilen Manyas, bugün ilçeye bağlı Eski Manyas (Soğuksu köyü) ' tır. Aynı zamanda Misya medeniyeti harabelerinin bulunduğu yerdir.

3.3.5 Manyas' ın İklimi

Sıcaklık; kışın en fazla -3° C, yazın en fazla $+ 35^{\circ}$ C olmaktadır. Yıllık yağış miktarı ortalama 6, 3 kilogram' dır. Rüzgarlar en fazla lodos ve poyraz olarak görülmektedir. Kışın karayel eserse kar getirir. Kış genellikle şubat ve mart aylarında kendini göstermektedir. Bölgenin güneyindeki yüksek kesimler ve vadiler, bahar ve kış aylarında kısmen sisli olmaktadır. Kışlar ılıman olduğundan yüksek kesimler haricinde kar çok nadir yağar.

4. BULGULAR

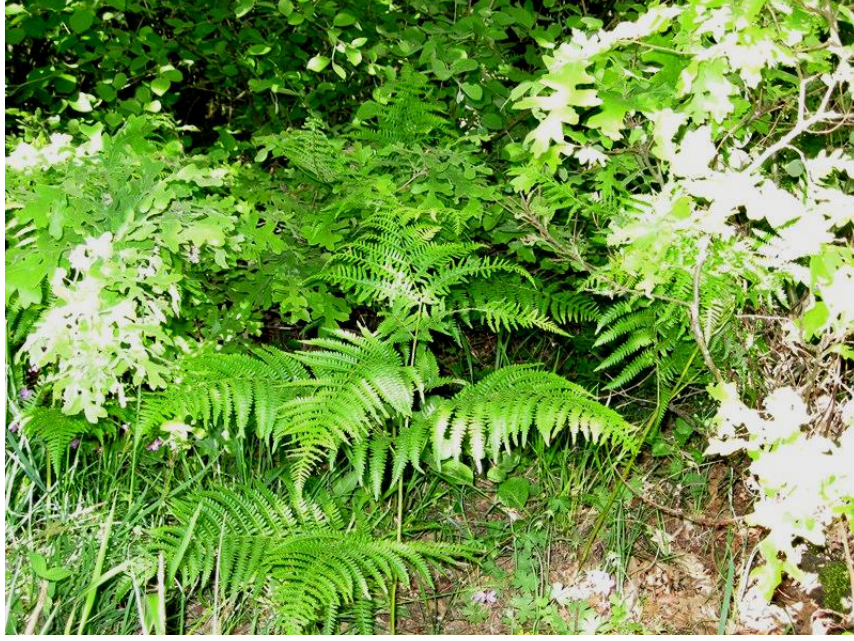
4.1 Etnobotanik Kullanımı Tespit Edilen Türler ve Kullanım Şekilleri

Bu bölümde Manyas ve köylerinde yapılan etnobotanik çalışmalar sonucunda bulunan 62 familyaya ait 173 bitki taksonu yer almaktadır. Bu listede yer alan bitkiler familyalarına göre alfabetik olarak sunulmuştur. Bitkiler Pteridophyta ve Spermatophyta şeklinde ayrılmıştır.

62 familyaya ait 173 bitki taksonunun yöresel isimleri, kullanım amaçları ve kullanım şekilleri belirtilmiştir. Bitkilerin çekilen fotoğrafları da bu bölüme eklenmiştir.

4.1.1 PTERIDOPHYTA , HYPOLEPIDIACEAE

4.1.1.1 *Pteridium aquilinum* (L.) Kuhn.

Şekil 4.1 *Pteridium aquilinum* (L.) Kuhn.

Yöresel isim : Eğrelti otu

Kullanım amacı : El sanatları, koruma

Kullanım şekli : 1- Eski zamanlarda eğreltiler çatının üzerine yerleştirilir ve onun üzerine de kiremit konulurdu.

2- Elmalar avlunun bir köşesine yerleştirilmeden önce altına eğrelti otu döşenir, elmalar yerleştirildikten sonra üstüne de yine eğrelti otu konulur. Bu şekilde nisan ayına kadar elmalar hiçbir zarara uğramadan korunur. Yağmur da yağsa, hava çok soğuk da olsa eğrelti otu elmaların hiçbir zarar görmeden korunmasını sağlıyor.

3- Sebze ve meyveleri taşımak için kullanılan kasaların altına yerleştirilir.

Şekil 4.2 Elmaların *Pteridium aquilinum* L. ile saklanması

4.1.2 EQUISETACEAE

4.1.2.1 *Equisetum arvense* L.

Şekil 4.3 *Equisetum arvense* L.

Yöresel isim : Ekli ot

Kullanım amacı : Tıbbi

Kullanım şekli : Bitki gölgede kurutulur. Daha sonra su ile kaynatılarak suyu içilirse prostat ve böbrek taşı hastalıklarına iyi gelmektedir.

4.1.3 SPERMATOPHYTA, ACERACEAE

4.1.3.1 *Acer campestre* L. subsp. *campestre*

Şekil 4.4 *Acer campestre* L. subsp. *campestre*

Yöresel ismi: Kaşık ağacı, Akçaağaç

Kullanım amacı: El sanatları, yakacak

Kullanım şekli: 1- Akçaağaçtan faydalanılarak kaşık yapılır. Halen geçimini kaşık yaparak sağlayan bazı köylüler bulunmaktadır.

2- Bitki yakacak olarak kullanılmaktadır.

Şekil 4.5 *Acer campestre* L. subsp. *campestre* ' den yapılmış kaşık

4.1.4 ANACARDIACEAE

4.1.4.1 *Pistacia terebinthus* L.

Şekil 4.6 *Pistacia terebinthus* L.

Yöresel isim : Çitlembik , çetlemik

Kullanım amacı : Tıbbi, gıda

Kullanım şekli : 1- Çitlembik odunu yakıldıktan sonra külü toplanır. Yıkama esnasında son durulama suyuna katılır. Vücutta oluşan kaşıntılara iyi gelmektedir
2- Eski yıllarda çitlembik sakızı yapılmıştır.
3- Çitlembik ağacının kabuğu çiğnendiğinde karın ağrısına iyi gelmektedir.
4- Çitlembik filizlendiğinde toplanır. Filizleri haşlandıktan sonra sirke ve zeytinyağı katılarak salata yapılır.
5- Çitlembik filizlerinden sirke, limon tozu, şeker ve tuz kullanılarak yapılan salamura ile turşu da yapılmaktadır.
6- Meyvelerinden yağ elde edilir ve eski yıllarda toplu hayırlarda lokma kızartmak için kullanılırdı.

4.1.5 APIACEAE (UMBELLIFERAE)

4.1.5.1 *Eryngium bithynicum* Boiss.

Şekil 4.7 *Eryngium bithynicum* Boiss.

Yöresel ismi: Dikenli ot

Kullanım amacı : Yem

Kullanım şekli : Bitkinin yapraklarını hayvanlar yem olarak tüketmektedir.

4.1.5.2 *Tordylium aegaeum* Runem.

Şekil 4.8 *Tordylium aegaeum* Runem.

Yöresel ismi: Aşımtatik

Kullanım amacı: Gıda, yem

Kullanım şekli: 1- Bitkinin çiçeklenmeden önce yaprakları haşlanarak salatası yapılmaktadır. Haşlandıktan sonra içerisine zeytinyağı ve limon eklenmektedir.

2- Bitkinin yaprakları ayrıca *Rumex patientia* ile karıştırılarak yemek olarak ta yenilmektedir.

3- Bitki hayvanlar tarafından yem olarak tüketilmektedir.

4.1.5.3 *Apium graveolens* L.

Şekil 4.9 *Apium graveolens* L.

Yöresel isim: Kereviz

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım şekli: 1- Bitkinin yaprakları doğranarak turşunun içine katılmaktadır.
2- Bitkinin sap ve yaprak kısımları marul ve maydanoz ile birlikte karıştırılarak salata yapılmaktadır.
3- Bitkinin patates ile birlikte yemeği yapılmaktadır.
4- Bitkinin sap kısımları su içerisinde haşlanır. Patlıcan turşusu yapıldığında patlıcanları bağlamak için kullanılır.

4.1.5.4 *Conium maculatum* L.

Şekil 4.10 *Conium maculatum* L.

Yöresel isim: Baldıran otu

Kullanım şekli : Tıbbi

Kullanım amacı: Bitki zehirli olduğu için genellikle uzak durulmaktadır; ancak bitkinin yaprakları bir eldiven ile parçalanarak ağrıyan el ya da ayağa bağlanarak 15-20 dakika bekletilirse ağrıyı geçirmektedir.

4.1.5.5 *Sanicula europaea* L.

Şekil 4.11 *Sanicula europaea* L.

Yöresel isim: Kesik otu

Kullanım amacı: Tıbbi

Kullanım şekli: 1-Vücudumuzun herhangi bir yerinde küçük bir kesik olduğunda bitkinin yaprakları kesik olan yere bastırılır. Kan durdurucu ve mikrop kapmayı engelleyici bir özelliği vardır.

2- Kesik otunun 3-4 yaprağı 2 bardak su ile birlikte kaynatılır. Kaynadıktan sonra içerisine bir çay kaşığı tuz katılır. Bu karışım yarım saat bekletilir. Kesiklerin üzeri bu su ile yıkanır. Kesiklerin daha çabuk kapanmasını ve iyileşmesini sağlamaktadır.

3- Bitkinin yaprakları kaynatılarak içilirse bağırsakların düzenli çalışmasını sağlar.

4.1.5.6 *Eryngium campestre* L.

Şekil 4.12 *Cnicus benedictus* L.

Yöresel isim: Şeker diken

Kullanım amacı: Yem, tıbbi

Kullanım şekli : 1- Bitki keçiler tarafından yem olarak kullanılmaktadır.

2- Bitkinin yaprak ve dalları su ile birlikte on dakika kaynatıldıktan sonra oluşan çay, sakinleştirici etkiye sahiptir.

4.1.5.7 *Oenanthe pimpinelloides* L.

Şekil 4.13 *Oenanthe pimpinelloides* L.

Yöresel isim : Kavallık, badibacağı, hadık, sakarotu

Kullanım amacı : Gıda, el sanatları

Kullanım şekli : 1- Bitkinin yaprakları yemek olarak tüketilmektedir.

2- Bitkinin yaprakları haşlandıktan sonra suyu iyice sıkılır. Limon ve zeytinyağı ile salatası yapılır.

3- Bitki kuruyunca gövdesi kalınlaşır. İçi boştur. Kaval yapılarak kullanılır.

4.1.5.8 *Petroselinum crispum* (Mill.) Nyman

Şekil 4.14 *Petroselinum crispum* (Mill.) Nyman

Yöresel isim : Maydanoz

Kullanım amacı : Gıda, tıbbi

Kullanım şekli : 1- Bitkinin yaprakları gıda olarak tüketilmektedir.

2- Bitkinin yaprakları salataya katılır.

3- Bitkinin yaprakları tencere içerisine koyulur. Sıcak su üzerine dökülür ve bekletilir. Soğuduktan sonra içilen su, iltihap söktürmeyi sağlamaktadır.

4.1.6 APOCYNACEAE

4.1.6.1 *Vinca major* L.

Şekil 4.15 *Vinca major* L.

Yöresel isim : Sarmaşık

Kullanım amacı : Tıbbi

Kullanım şekli : Bitkinin yaprak ve çiçekleri kurutulur. Daha sonra kaynatılarak elde edilen su ile gargara yapılır. Ağız yaralarının iyileşmesine yardımcı olmaktadır.

4.1.7 ARALIACEAE

4.1.7.1 *Hedera helix* L.

Şekil 4.16 *Hedera helix* L.

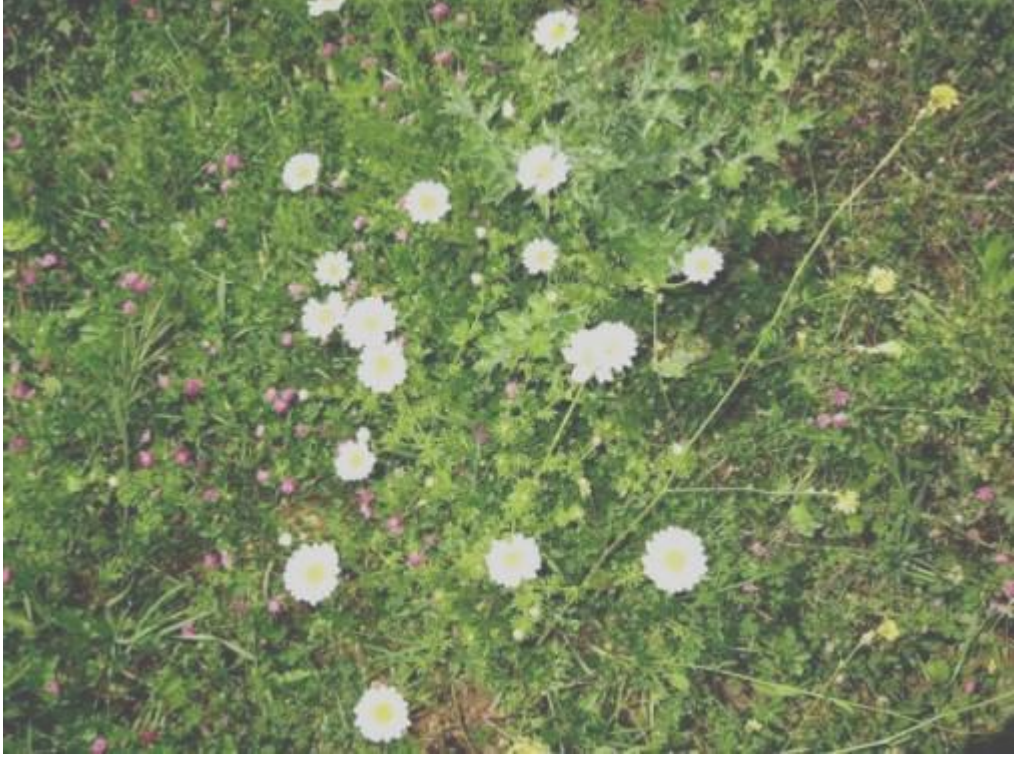
Yöresel isim : Orman sarmaşığı

Kullanım amacı : Tıbbi

Kullanım şekli : Bitkinin yaprakları ufalanarak ağrıyan kısımlara bastırıldığında uyuşturucu ve ağrı giderici özelliği vardır. Zehirli olduğu için dikkatli kullanılmalıdır.

4.1.8 ASTERACEAE

4.1.8.1 *Anthemis altissima* L.

Şekil 4.17 *Anthemis altissima* L.

Yöresel isim : Büyük papatya, koca papatya

Kullanım amacı : Tıbbi

Kullanım şekli : Yarım litre kaynamış suyun içerisine toplanıp, kurutulmuş olan papatya çiçeklerinden 5- 6 adet atılır. On dakika bekletildikten sonra içilen karışım baş ağrısı şikayetine iyi gelmektedir.

4.1.8.2 *Cnicus benedictus* L.

Şekil 4.18 *Cnicus benedictus* L.

Yöresel isim : Tülü diken

Kullanım amacı : Gıda, yem

Kullanım şekli : 1- Bitkinin yapraklarından yemek yapılmaktadır.

2- Bitkinin yaprakları ile salata yapılmaktadır.

3- Bitkinin yaprakları hayvanlar tarafından tüketilmektedir.

4.1.8.3 *Tanacetum parthenium* (L.) Schultz Bıp.

Şekil 4.19 *Tanacetum parthenium* (L.) Schultz Bıp.

Yöresel isim : Papatya

Kullanım amacı : Tıbbi

Kullanım şekli : Bitkinin çiçek kısımları kaynatılmış su içerisinde on beş dakika bekletildikten sonra yaralara sürüldüğünde yaraların iyileşmesini kolaylaştırmaktadır.

4.1.8.4 *Carduus acicularis* Bertol.

Şekil 4.20 *Carduus acicularis* Bertol.

Yöresel isim : Koyun gözü diken

Kullanım amacı : Yem

Kullanım şekli : Koyun, keçi gibi hayvanlar otlatılırken yem olarak bu bitkiyi de yemektedir.

4.1.8.5 *Cynara scolymus* L.

Şekil 4.21 *Cynara scolymus* L.

Yöresel isim : Enginar

Kullanım amacı : Gıda, tıbbi

Kullanım şekli : 1- Yemek olarak tüketilir ve karaciğere iyi geldiği söylenmektedir.

2- Bitkinin bakla ile birlikte yemeği yapılmaktadır.

Şekil 4.22 *Cynara scolymus* L. *Vicia faba* ile yemeği

4.1.8.6 *Artemisia santonicum* L.

Şekil 4.23 *Artemisia santonicum* L.

Yöresel isim : Süpürge otu, Küllüperin

Kullanım amacı : Tıbbi, el sanatları

Kullanım şekli : 1- Bir litrelik su içerisinde dört- beş parça bitki iki gün bekletilir. Bekleme oda sıcaklığında yapılır. Mayasıl üzerine bu su üç kere sürüldüğünde mayasılın iyileşmesine iyi gelmektedir.

2- Bitkinin büyümesine izin verilirse uzadıktan sonra kesilip, kurutularak bekletildiğinde avluları ve bahçeleri süpürmek için kullanılmaktadır.

Şekil 4.24 *Artemisia santonicum* ‘ dan yapılmış süpürgeler

4.1.8.7 *Chrysanthemum x grandiflorum* cv. (Ramat.) Kitam

Şekil 4.25 *Chrysanthemum x grandiflorum* cv.

Yöresel isim : Kasımpatı

Kullanım amacı : Süs

Kullanım şekli : Bahçelere süs bitkisi olarak ekilmektedir.

4.1.8.8 *Achillea coarctata* Poir.

Şekil 4.26 *Achillea coarctata* Poir.

Yöresel ismi : Mayasıl Otu

Kullanım amacı: Tıbbi

Kullanım şekli: Bir litrelik suya, 3 baş çiçek atılarak kaynatılır. Kaynamaya başladıktan birkaç dakika sonra altı kapatılarak bekletilir. Soğuyan su içindeki çiçekler çıkarılıp atıldıktan sonra günde bir kere bir çay bardağı ile aç karnına içilir. Sabah kahvaltıdan önce içilmesi tavsiye edilir. Mayasıla iyi gelmektedir.

4.1.8.9 *Petasites hybridus* (L.) G. Gaertner B. Mey & Scherb.

Şekil 4.27 *Petasites hybridus* (L.) G. Gaertner B. Mey & Scherb.

Yöresel isim : Kaldirek, kaldirek, galdirel

Kullanım amacı : Gıda

Kullanım şekli : 1-Bitkinin yaprakları ile dolma sarılmaktadır.
2- Bitkinin kökleri ile de yemek yapılmaktadır.

4.1.8.10 *Sonchus asper* (L.) Hill

Şekil 4.28 *Sonchus asper* (L.) Hill

Yöresel isim : Süt dikenı

Kullanım amacı : Yem, gıda

Kullanım şekli : 1-Bitki hayvanlar tarafından yem olarak tüketilmektedir. Hayvanların sütünü artırdığı söylenmektedir.

2- Bitkinin taze yaprakları haşlanarak sirke ve sarımsak ile birlikte salata olarak tüketilmektedir.

4.1.8.11 *Chrysanthemum x morifolium* cv. Ramat.

Şekil 4.29 *Chrysanthemum x morifolium* cv.

Yöresel isim : Kasımpatı

Kullanım amacı : Süs

Kullanım şekli : Bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilmektedir.

4.1.8.12 *Crepis sancta* (L.) Babcook

Şekil 4.30 *Crepis sancta* (L.) Babcook

Yöresel isim : Sarı yem

Kullanım amacı : Yem

Kullanım şekli : Hayvanlar meraya çıkarıldığında yedikleri otlardandır.

4.1.8.13 *Sonchus oleraceus* L.

Şekil 4.31 *Sonchus oleraceus* L.

Yöresel isim : Sütlengeç

Kullanım amacı : Yem, gıda

Kullanım şekli : 1- Hayvan yemi olarak kullanılmaktadır.

2- Bitkinin yaprakları ıspanak ya da labada yemeği yapıldığında içine katılmaktadır.

4.1.8.14 *Silybum marianum* (L.) Gaertner

Şekil 4.32 *Silybum marianum* (L.) Gaertner

Yöresel isim : Kenger diken

Kullanım amacı : Gıda, yem, tıbbi

Kullanım şekli : 1- Diken soyularak ortası çiğ olarak yenilebilir.

2- Diken soyulduktan sonra göbek kısmı ise karışık ot yemeklerine katılır.

3- Hayvan yemi olarak kullanılmaktadır.

4- Kenger dikenini çizilince çıkan sütü donunca sakız şeklinde çiğnenebilir. Diş beyazlatıcı ve boğaz ağrısı giderici özelliği vardır.

4.1.8.15 *Artemisia absinthium* L.

Şekil 4.33 *Artemisia absinthium* L.

Yöresel isim : Arı otu

Kullanım amacı : Süs, tıbbi, arı çekici

Kullanım şekli : 1- Süs bitkisi olarak kullanılmaktadır.

2- Bitkinin çiçeklerinin kokusunun arıları çektiği söylenmektedir.

3- Kaynamış su içerisine atılan bitkinin çiçek kısımları yedi- sekiz dakika bekletilir.

İçilen çay' ın sakinleştirici ve uyku getirici etkisi vardır.

4.1.8.16 *Helianthus tuberosus* L.

Şekil 4.34 *Helianthus tuberosus* L.

Yöresel isim : Yer elması

Kullanım amacı : Gıda

Kullanım şekli : 1- Bitkinin gövde kısmı soyularak ,çiğ olarak tüketilir.

2- Bitkinin gövde kısmı soyulup, yemeği yapılır. Yaprakları da yemeğe katılabilir.

4.1.8.17 *Helianthus annuus* L.

Şekil 4.35 *Helianthus annuus* L.

Yöresel isim : Gündöndü, ayçekirdeği, ayçiçeği

Kullanım amacı : Gıda, yakacak, el sanatları

Kullanım şekli : 1- Bitkinin çiçek bölgesinde bulunan tohum kısımları kavrularak ya da çiğ olarak çerez gibi tüketilmektedir.

2- Bitkinin sap kısımları kurutularak soba tutuşturmada, fırın yakmada kullanılmaktadır.

3- Eskiden bitkinin sapından arabacık denilen oyuncak yapılırdı.

4.1.8.18 *Anthemis sp.*

Şekil 4.36 *Anthemis sp.*

Yöresel isim : Mayıs papatyası

Kullanım amacı : Tıbbi

Kullanım şekli : 1- Bitkinin çiçekleri kaynamış su içerisinde bekletilir. Daha sonra bu su, saçlara sürülerek güneşte oturduğunda saçın rengini açıcı özelliği vardır.

2- Kaynatılmış su içerisine atılan bitkinin çiçek kısımları beş dakika su içerisinde demlenir. Çiçekler çıkarıldıktan sonra içilen çayın boğaz ve mide ağrısına iyi geldiği bilinmektedir.

3- Bitkinin çiçekleri yıkanma suyu içerisine katıldığında saçtaki kepeklenmeyi azalttığı görülmüştür.

4.1.8.19 *Calendula officinalis* (L.) Moench

Şekil 4.37 *Calendula officinalis* (L.) Moench

Yöresel isim : Nergis

Kullanım amacı : Süs

Kullanım şekli : Bitki süs bitkisi olarak bahçelere ekilmektedir.

4.1.8.20 *Inula heterolepis* Boiss.

Şekil 4.38 *Inula heterolepis* Boiss.

Yöresel isim : Ayı kulağı, yaban nanesi

Kullanım amacı : Gıda, tıbbi

Kullanım şekli : 1- Bitkinin yaprakları kurutularak yemeklere ve salatalara katılmaktadır.

2- Bitki dalları ve yaprakları ile birlikte kaynatılır. El ve ayaklarda bulunan çatlaklar bu su içerisinde bekletildiğinde çatlakların iyileşmesine iyi gelmektedir.

3- Üç- dört sap bitki dal ve yaprakları ile birlikte bir litrelik kaynatılmış su içerisine atılır. Dört- beş dakika demlendikten sonra çay olarak tüketilmektedir. Çay' ın aynı zamanda mayasıyla iyi geldiği söylenmektedir.

4.1.9 ASPARAGACEAE

4.1.9.1 *Yucca* L.

Şekil 4.39 *Yucca* L.

Yöresel isim : Atatürk çiçeği, avize çiçeği

Kullanım amacı : Süs

Kullanım şekli : Bitki bahçelere süs bitkisi olarak ekilmektedir.

4.1.10 BALSAMINACEAE

4.1.10.1 *Impatiens walleriana* Hook.

Şekil 4. 40 *Impatiens walleriana*

Yöresel isim : Cam güzeli

Kullanım amacı : Süs

Kullanım şekli : Bitki güzel çiçekleri nedeni ile bahçelerde saksılara süs olarak ekilmektedir.

4.1.11 BEGONIACEAE

4.1.11.1 *Begonia semperflorens* Hook.

Şekil 4.41 *Begonia semperflorens* Hook.

Yöresel isim : Begonya

Kullanım amacı : Süs

Kullanım şekli : Süs bitkisi olarak kullanılmaktadır.

4.1.12 BETULACEAE

4.1.12.1 *Alnus glutinosa* L.

Şekil 4.42 *Alnus glutinosa* L.

Yöresel isim : Kızılağaç

Kullanım amacı : Boya, yakacak

Kullanım şekli: 1- Kızılağaç dalları ip ile beraber kaynatıldığında iplerin siyah renk almasını sağlamaktadır.

2- Bitkinin dalları tutuşturmalık olarak da kullanılmaktadır.

4.1.12.2 *Carpinus orientalis* Mill.

Şekil 4.43 *Carpinus orientalis* Mill.

Yöresel isim : Gürgen

Kullanım amacı : Yakacak, el sanatları

Kullanım şekli : 1- Bitkinin gövde ve dal kısımları yakacak olarak kullanılmaktadır.
2- Eskiden bitkiden boyunduruk ve tekerlek gibi araçlar yapılırdı.

4.1.13 BORAGINACEAE

4.1.13.1 *Anchusa officinalis* L.

Şekil 4.44 *Anchusa officinalis* L.

Yöresel isim : Sığır dili

Kullanım amacı : Boya

Kullanım şekli : 1- Otun kökü suda kaynatılır. Sütün kesilmiş hali olan işmik suyunda bir ay bekletilir. Daha sonra boyanacak olan malzeme ya da yapağı ipi bu su içerisinde bekletilir. Güvez dediğimiz koyu kırmızı bir renk oluşumunu sağlar.
2- Eskiden kilim dokumada, çoraplara burunluk yapımında bu renk kullanılırdı.

Şekil 4.45 *Anchusa officinalis* L. ile boyanmış kilim

4.1.13.2 *Echium italicum* L.

Şekil 4.46 *Echium italicum* L.

Yöresel isim : Bal otu, engerek

Kullanım amacı : Süs, arı çekici

Kullanım şekli : 1- Süs bitkisi amaçlı olarak, bahçelerin görünümünü güzelleştirmek için ekilmektedir.

2- Arıların çok sevdiği bir bitkidir. Bu yüzden arı kovanlarının olduğu, arıcılığın yapıldığı yerlere ekilir. Balın kalitesini arttırdığı söylenmektedir.

4.1.13.3 *Cynoglossum creticum* Miller

Şekil 4.47 *Cynoglossum creticum* Miller

Yöresel isim : Köpek dili

Kullanım amacı : Yem

Kullanım şekli : Otlamaya çıkan hayvanların yediği bir bitki türüdür.

4.1.14 BRASSICACEAE

4.1.14.1 *Sinapis alba* L.

Şekil 4.48 *Sinapis alba* L.

Yöresel isim : Yaban turbu, hardal

Kullanım amacı : Gıda, tıbbi

Kullanım şekli : 1- Turp otu yeni çıktığında yaprakları toplanır, tava içerisinde bir miktar yağ ile kavrularak kahvaltılarda yenilir. Damak tadına bağlı olarak içine yumurta da kırılabilir.

2- Bitkinin yaprakları soğan ile birlikte kavrulur, içerisine nane, kırmızı pul biber katılarak börek yapımında kullanılır.

3- Bitkinin yaprakları tuza banılarak taze olarak tüketilmektedir.

4- Yaprakları çiğ olarak yendiğinde mide yanmalarına iyi gelmektedir.

4.1.14.2 *Lepidium sativum* L.

Şekil 4.49 *Lepidium sativum* L.

Yöresel isim : Tere

Kullanım amacı : Gıda

Kullanım şekli : 1- Bitkinin yaprakları salata içerisinde doğranmaktadır.

2- Balık yemeği yapıldığında yanında tüketilmektedir.

3- Kahvaltıda taze olarak yenilir.

4.1.14.3 *Eruca sativa* Miller

Şekil 4.50 *Eruca sativa* Miller.

Yöresel isim: Roka

Kullanım amacı : Gıda

Kullanım şekli : 1- Bitkinin yaprakları salata olarak tüketilmektedir.

2- Kahvaltıda taze olarak tüketilmektedir

3- Yemeklerin yanında çiğ olarak yenilir

4.1.14.4 *Nasturtium officinale* R. Br.

Şekil 4.51 *Nasturtium officinale* R. Br.

Yöresel isim : Gerdeme, su teresi

Kullanım amacı : Tıbbi, gıda

Kullanım şekli : 1- Bitkinin çiçek ve yaprakları kurutulur. Bir litre kaynamış su içerisine dört- beş dal atılarak on- onbeş dakika demlendirilir. Tüm iç organlara iyi gelir, hücreleri yeniler.

2- Tuza banılarak çiğ tüketilir. Böbrek taşı düşürmektedir.

3- Sarımsak, zeytinyağı ve sirke ile çiğ olarak salatası yapılır.

4- Ot yemeklerinin içerisine katılmaktadır.

4.1.14.5 *Matthiola incana* (L.) R.Br.

Şekil 4.52 *Matthiola incana* (L.) R.Br.

Yöresel isim : Şebboy

Kullanım amacı : Süs

Kullanım şekli : Bahçelere süs bitkisi olarak ekilmektedir.

4.1.14.6 *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medik

Şekil 4.53 *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medik

Yöresel isim : Bit otu, leylek biti

Kullanım amacı : Gıda

Kullanım şekli : 1- Körpe halinde iken yemeği yapılır. Kuzu kulağı ile birlikte de yemek yapılmaktadır.

2- Soğan ile birlikte kavrularak börek içerisine konulmaktadır.

4.1.14.7 *Lunaria annua* L.

Şekil 4.54 *Lunaria annua* L.

Yöresel isim : Kuru çiçek

Kullanım amacı : Süs

Kullanım şekli : Bahçelerde süs bitkisi olarak ekilmektedir. Daha sonra koparılıp kurutularak evlerde vazoların içerisine konulmaktadır.

4.1.14.8 *Brassica oleracea* L.

Şekil 4.55 *Brassica oleracea* L.

Yöresel isim : Brokoli

Kullanım amacı : Gıda

Kullanım şekli : 1- Yemeği yapılmaktadır.

2- Haşlanarak zeytinyağı, sarımsak ve sirke eklenerek salatası yapılmaktadır.

4.1.15 CAMPANULACEAE

4.1.15.1 *Campanula x hybrid L.*

Şekil 4.56 *Campanula x hybrid L.*

Yöresel isim : Maviş

Kullanım amacı : Süs

Kullanım şekli : Bitki güzel görüntüsü nedeni ile bahçelere süs olarak ekilmektedir.

4.1.16 CAPRIFOLIACEAE

4.1.16.1 *Sambucus ebulus* L.

Şekil 4.57 *Sambucus ebulus* L.

Yöresel isim : Kokar mermeri, yer mürveri

Kullanım amacı : Tıbbi

Kullanım şekli : 1- Hayvanların memesinde hastalık olduğu zaman bitkinin yaprak ve çiçekleri kurutularak memesine sarılır.

2- Bitkinin çiçek ve yaprakları kaynatılarak, suyu hayvanlara içirilir. Hayvan hareketsiz ve halsiz durduğunda kendine gelmesini sağlar.

4.1.16.2 *Sambucus nigra* L.

Şekil 4.58 *Sambucus nigra* L.

Yöresel isim : Mülmer, mürver

Kullanım amacı : Tıbbi, el sanatları

Kullanım şekli : 1- Bitkinin çiçekleri kurutulup, kaynamış su içerisinde demlendikten sonra, su içilirse öksürüğe iyi gelmektedir.

2- Bitkinin çiçekleri, kaynamış su içerisinde demlendikten sonra ,su içilirse bronşite iyi gelir, iltihap söktürücü özelliği vardır.

3- İçi boş olan bir ağaçtır. İçi sıkıştırılınca patlama sesi yapar. Eskiden çocuklara patlangöz denilen oyuncak yapılmış

4.1.17 CHENOPODIACEAE

4.1.17.1 *Chenopodium album* L.

Şekil 4.59 *Chenopodium album* L.

Yöresel isim : Sirken

Kullanım amacı : Gıda

Kullanım şekli : Bitkinin yaprakları haşlanarak borana yemeği yapılır. Sarımsaklı yoğurt katılarak yenilir.

4.1.17.2 *Beta vulgaris* L.

Şekil 4.60 *Beta vulgaris* L.

Yöresel isim : Pancar

Kullanım amacı : Gıda

Kullanım şekli : 1- Bitkinin yapraklarından yemek yapılarak, sarımsaklı yoğurtlu yenir.

2- Bitkinin yaprakları soğan ile kavrularak börek yapımında kullanılır.

4.1.17.3 *Beta vulgaris* var. *saccharifera* L.

Şekil 4.61 *Beta vulgaris* var. *saccharifera* L.

Yöresel isim : Şeker pancarı

Kullanım amacı : Gıda, yem

Kullanım şekli : 1- Bitki toplanıp yıkandıktan sonra uzun uzun kesilir ve kurutulur. Daha sonra akşamdan ıslatılarak bir gece bekletilir. Pancarı çıkarılarak suyu kaynatılır ve pekmez yapılır. Pancar yaş olursa kaynatma işlemi pancar ile birlikte yapılır. Bir süre sonra pancar çıkarılır. Koyulaşacağına yakın demir dağlanarak iki, üç kez pekmezin içerisinde çevrilir. Demir çevrildiğinde pancarın acılığını ya da zehrini alır derler.

2- Pancar küspesi hayvanların sütünü artırmaktadır.

4.1.18 CLUSIACEAE

4.1.18.1 *Hypericum perforatum* L.

Şekil 4.62 *Hypericum perforatum* L.

Yöresel isim : Sarı kantaron

Kullanım amacı : Tıbbi

Kullanım şekli : 1- Bitki kurutulmuş, ufalanıp, yaralara bağlandığında yaraların daha çabuk iyileştiği görülmektedir. Bazen içerisinde zeytinyağı da katılmaktadır.

2- Bitkinin çiçekleri, dağ kekiği, defne yaprağı, orman filizi ve ebegümece yaprak ve çiçeği ile bir buçuk kilo su içerisinde kaynatılır. Bu su iki kere de içildikten sonra iki ay kullanılmaz. Daha sonra bu karışım bir kez daha yapılarak içilir. Şekerin düşmesine yardımcı olmaktadır.

3- Kaynatılmış su içerisinde demlenen bitkinin yaprak ve çiçekleri karın ağrısına iyi gelmektedir.

4- Bitkinin çiçekleri kaynatılmış suda demlenip içilirse mide ağrılarına ve gaz şişkinliklerine iyi gelmektedir

6- Kaynamış su içerisinde demlenen bitkinin suyu nefes darlığı için de kullanılmaktadır.

4.1.19 CISTACEAE

4.1.19.1 *Cistus creticus* L.

Şekil 4.63 *Cistus creticus* L.

Yöresel isim : Pamukluk

Kullanım amacı : Tıbbi, arı otu

Kullanım şekli : 1- Arıların tercih ettiği otlardandır.

2- Bikinın yaprak kısımları kaynamış suya atılarak demlendirilir. İçilen su, gaz şişkinliklerine iyi gelir.

4.1.20 CORNACEAE

4.1.20.1 *Cornus mas* L.

Şekil 4.64 *Cornus mas* L.

Yöresel isim : Kızılcık

Kullanım amacı : Gıda , yakacak, tıbbi

Kullanım şekli : 1- Bitkinin meyveleri su ile birlikte haşlanır. Daha sonra kevgirden geçirilir. Tencerede şeker ile kaynatılır. Oluşan marmelat reçel ve macun şeklinde tüketilir. Sulandırılarak şerbet yapılır. Yaz aylarında serinlemek için içilir. Şerbetin ve marmelatın kan değerlerini de yükselttiği söylenmektedir.

2- Bitkinin dalları tutuşturmalık olarak kullanılmaktadır.

3- İshal olunca bitkinin meyvesinin kurutulmuş hali yenir.

4.1.21 CONVULVULACEAE

4.1.21.1 *Convolvulus arvensis* L.

Şekil 4.65 *Convolvulus arvensis* L.

Yöresel isim : Tarla sarmaşığı

Kullanım amacı : Tıbbi

Kullanım şekli : Bir bardak kaynamış su içerisine üç bitki yaprağı konularak, beş dakika bekletilir. Daha sonra yaprakları çıkarılarak içilen çay, gaz giderici özelliğe sahiptir.

4.1.22 CRASSULACEAE

4.1.22.1 *Sedum telephium* L. subsp. *maximum* (L.) Krocke

Şekil 4.66 *Sedum telephium* L. subsp. *maximum* (L.) Krocke

Yöresel isim : Kalın kaymak bitkisi

Kullanım amacı : Tıbbi, süs

Kullanım şekli : 1- Bitkinin yaprağı biraz ateşte tutulur. Daha sonra zarını çıkarıp iltihaplı, sivilceli ya da çıbanlı yere koyduğumuzda, iltihabı kurutma özelliği vardır. Aynı işlem dolama çıkan tırnağa yapıldığında da iltihabın akmasını sağlamaktadır.

2- Bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilmektedir.

4.1.23 CUCURBITACEAE

4.1.23.1 *Ecballium elaterium* (L.) A. Rich.

Şekil 4.67 *Ecballium elaterium* (L.) A. Rich.

Yöresel isim : Şeytan keleş

Kullanım amacı : Tıbbi

Kullanım şekli : Bitkinin meyvesinin özünden bir damla buruna damlatıldığında sinüslerdeki iltihapları akıtmaktadır. Birer damladan fazla damlatıldığında zararı vardır. Bu yüzden kullanılırken dikkat edilmelidir.

4.1.23.2 *Lagenaria siceraria* (Mol.) Standl.

Şekil 4.68 *Lagenaria siceraria* (Mol.) Standl.

Yöresel isim : Susak

Kullanım amacı : El sanatları, süs

Kullanım şekli : 1- Eskiden susakların içi açılır, ölüleri yıkamak için tas gibi kullanılırmış

2- Eskiden kapakları kesilerek kuru erzak saklamak amacı ile kullanılırmış

3- Kurutulup, evlerde süs amaçlı olarak kullanılmaktadır.

Şekil 4.69 *Lagenaria siceraria* ' nın kurumuş hali

4.1.23.3 *Cucurbita moschata* (Lam.) Poir.

Şekil 4.70 *Cucurbita moschata* (Lam.) Poir.

Yöresel isim : Balkabağı

Kullanım amacı : Gıda

Kullanım şekli : 1- Balkabağı soyularak, küçük küçük kesilir. İçine şeker ve bir miktar su katılarak kaynatılır. Biraz olgunlaşp, rengi değişince birkaç damla limon sıkılır. Kıvamı gelinceye kadar biraz daha kaynatılarak reçel haline getirilir.

2- Balkabağı soyularak kesilir ve içine şeker eklenir. Tencerenin kapağı kapatılarak bir gece bekletilir. Sabah su salmış olur. Daha sonra suyu bitip, kıvamı gelinceye kadar kaynatılarak kabak tatlısı yapılır. İsteğe göre üzerine ceviz eklenerek tüketilir.

3- Balkabağının içerisinde çıkan çekirdekler kurutulur, daha sonra yıkanarak biraz tuz katılır ve karıştırılır. Fırında pişirilerek çerez olarak tüketilir.

4.1.23.4 *Cucurbita maxima* Duchesne

Şekil 4.71 *Cucurbita maxima* Duchesne.

Yöresel isim : Süt kabağı, kara kabak

Kullanım amacı : Gıda

Kullanım şekli : Bitkiden sütlü kabak denilen tatlı yapılmaktadır. Soyulan kabaklar kesilerek kuşbaşı şeklinde doğranır. Üzerine aynı hizadan biraz aşağıda su ekleyerek pişirilir. Kevgirle ezilir hale geldiğinde yarım kilo süt ve üç bardak şeker eklenir. Kaymaklaşınca kadar pişirmeye devam edilir. Soğuduktan sonra kesilerek servis yapılır.

4.1.23.5 *Mamordica charantia* L.

Şekil 4.72 *Mamordica charantia* L.

Yöresel isim : Kudret narı

Kullanım amacı : Tıbbi

Kullanım şekli : 1- Bitki meyveleri ezilerek bal ile karıştırılır ve günde bir kaşık yenilirse ülser ve gastritin tedavisini sağlamaktadır.

2- Bitkinin meyveleri ezilerek zeytinyağı ile karıştırılır ve yanıklara sürülürse, yanıkların iyileşmesini sağlamaktadır.

4.1.23.6 *Lagenaria siceraria* (Mol.) Standl.

Şekil 4.73 *Lagenaria siceraria* (Mol.) Standl.

Yöresel isim : On parmak kabağı

Kullanım amacı : Süs

Kullanım şekli : Bitki kurutularak evlerde süs olarak kullanılmaktadır.

4.1.23.7 *Lagenaria vulgaris* Ser.

Şekil 4.74 *Lagenaria vulgaris* Ser.

Yöresel isim : Uzun kabak

Kullanım amacı : Gıda

Kullanım şekli : 1-Bitki yıkanıp, soyulur ve doğranır. Kızartılarak tüketilmektedir.
2- Bitki yemek olarak ta tüketilmektedir.

4.1.23.8 *Cucurbita pepo* L.

Şekil 4.75 *Cucurbita pepo* L.

Yöresel isim : Kabak

Kullanım amacı : Gıda

Kullanım şekli : 1- Bitkinin çiçekleri kaynamış su içerisine batırılır ve çıkarılır. Daha sonra hazırlanmış olan iç malzemesi ile sarılarak dolma yapılmaktadır.
2- Bitkinin meyvelerinden dolma ve yemek yapılmaktadır.

4.1.24 CUPRESSACEAE

4.1.24.1 *Juniperus oxycedrus* L.

Şekil 4.76 *Juniperus oxycedrus* L.

Yöresel isim : Ardıç

Kullanım amacı : Tıbbi

Kullanım şekli : 1- Ağacın kurutulmuş olan kısmını su içerisinde kaynatılır. Suyu içildiğinde kaşıntıya iyi gelmektedir.

2- Bitkinin tohumları yutulduğunda mide ağrılarına iyi gelir. Aynı zamanda nefes açıcı olarak ta kullanılmaktadır.

3- Bitkiyi kaynatılmış olan su içerisinde demlenir. Mayasılı yerler yıkandığı zaman iyileşmesinde etkili olmaktadır.

4.1.25 DIOSCOREACEAE

4.1.25.1 *Tamus communis* L.

Şekil 4.77 *Tamus communis* L.

Yöresel isim : Tarla sarmaşığı, kır sarmaşığı, çertlemik

Kullanım amacı : Tıbbi, gıda

Kullanım şekli : 1-Bitkinin yaprakları ısıtılarak, kesilir ve ağrıyan yere konulursa ağrıyı dindirme özelliği vardır. Bitki zehirli olduğu için kullanılırken dikkat edilmelidir.

2- Bitkinin filizleri kavrulur. Sarımsaklı yoğurt eklenerek yenilir.

4.1.26 ELAEAGNACEAE

4.1.26.1 *Elaeagnus angustifolia* L.

Şekil 4.78 *Elaeagnus angustifolia* L.

Yöresel isim : İğde

Kullanım amacı : Gıda, süs

Kullanım şekli : 1- Bitkinin meyveleri gıda olarak tüketilmektedir.
2- Bitki güzel kokusu nedeni ile evlerde vazo içerisine konularak kullanılmaktadır.

4.1.27 ERICACEAE

4.1.27.1 *Erica arborea* L.

Şekil 4.79 *Erica arborea* L.

Yöresel isim : Piren otu

Kullanım amacı : Süs, yakacak, el sanatları

Kullanım şekli : 1-Bitki gövdesinin uygun yerlerinden kesilerek süpürge amaçlı olarak kullanılmaktadır.

2- Bitki kurutularak tutuşturmalık olarak kullanılmaktadır.

3- Bitkinin dalları süs olarak da bahçelerde bulunmaktadır.

4.1.27.2 *Arbutus unedo* L.

Şekil 4.80 *Arbutus unedo* L.

Yöresel isim : Kocakarı yemişi, Davulga

Kullanım amacı : Gıda, yakacak, yem

Kullanım şekli : 1- Bitkinin meyveleri gıda amaçlı tüketilmektedir.

2- Bitki ocağ ve sobalarda yakacak olarak kullanılmaktadır.

3- Hayvanlara yem olarak kullanılmaktadır.

4.1.27.3 *Vaccinium myrtillus* L.

Şekil 4.81 *Vaccinium myrtillus* L.

Yöresel isim : Mersin, yaban mersini

Kullanım amacı : Tıbbi

Kullanım şekli : 1- Bitkinin yaprakları kaynatılarak suyu içildiğinde kolesterol' ü dengelemeye yardımcı olmaktadır.

2- Bitkinin yaprakları ıhlamur çiçekleri ve yaprakları ile karıştırılarak içildiğinde grip hastalığının iyileşmesinde etkisi vardır.

4.1.28 FABACEAE

4.1.28.1 *Vicia faba* L.

Şekil 4.82 *Vicia faba* L.

Yöresel isim : Bakla

Kullanım amacı : Yem, tıbbi

Kullanım şekli : 1- Baklanın değirmenden geçirilerek ezilmiş ve yarma olmuş hali hayvanlara güç vermesi için kullanılmaktadır.

2- Kuru baklayı leğende ısladıktan sonra tuzlanır. Bir süre bekledikten sonra şişmektedir. Hayvanlara verildiğinde hayvanın sütünü artırmaktadır.

3- Kurutulmuş bakla çiçeği kaynatılmış su içerisinde bir süre bekletildikten sonra çiçekler çıkarılarak içilen çay, astıma ve nefes darlığına iyi gelmektedir.

4- Bakla çiçeği su ile birlikte kaynatılıp, oluşan çay içilirse böbrek taşlarının düşürülmesine yardımcı olmaktadır.

4.1.28.2 *Trifolium echinatum* Bieb.

Şekil 4.83 *Trifolium echinatum* Bieb.

Yöresel isim : Tilfir

Kullanım amacı : Yem

Kullanım şekli : Hayvanların otlamaya çıktıklarında tükettikleri bitkilerdendir.

4.1.28.3 *Vicia sativa* L.

Şekil 4.84 *Vicia sativa* L.

Yöresel isim : Yabani fiğ

Kullanım amacı : Yem

Kullanım şekli : 1- Tırpan ile biçilen fiğler, biçildikleri yerde kurumaya bırakılır. Daha sonra kurusun diye diğer tarafı da çevrilir. Balya makinesi ile bağlanarak balya haline getirilir ve hayvanlara yem olarak verilir. Son yıllarda hayvanlar için en çok tercih edilen yemlerdendir.

4.1.28.4 *Trifolium purpureum* Lois.

Şekil 4.85 *Trifolium purpureum* Lois.

Yöresel isim : Tilfir

Kullanım amacı : Yem

Kullanım şekli : 1- Hayvanlar meraya çıktıklarında yedikleri bitki çeşitlerindedir.

4.1.28.5 *Cicer arietinum* L.

Şekil 4.86 *Cicer arietinum* L.

Yöresel isim : Nohut

Kullanım amacı : Gıda

Kullanım şekli : Bitki yeşil yapraklı iken çerez olarak tüketilmektedir.

2- Bitkinin tohumlarından yemek yapılmaktadır.

4.1.28.6 *Trifolium resupinatum* L.

Şekil 4.87 *Trifolium resupinatum* L.

Yöresel isim : Mor tilfir

Kullanım amacı : Yem

Kullanım şekli : Hayvanların severek tükettiği bitkilerdendir.

4.1.28.7 *Trifolium nigrescens* Viv.

Şekil 4.88 *Trifolium nigrescens* Viv.

Yöresel isim : Tilfir

Kullanım amacı : Yem

Kullanım şekli : Hayvanlar otlığa çıktıklarında tükettikleri bitki türleri arasında yer almaktadır.

4.1.29 FAGACEAE

4.1.29.1 *Quercus ithaburensis* Decne.

Şekil 4.89 *Quercus ithaburensis* Decne.

Yöresel isim : Kızılpelit, karapelit

Kullanım amacı : Boya, yakacak

Kullanım şekli : 1- Bitkinin kabukları yontulur gibi soyulur. Bir çuvala yakın kabuk kaynatılır. Boyanacak olan pantolon ya da ip varsa içine atılır. Kırk gün bekletilir. Bordomsu, kırmızı bir renk vermektedir. Bazen şap ya da saçıkıbrısı denilen madde de içerisine katılmaktadır. Bazı köylüler ise içerisine şap ile birlikte bir avuç iri tuz atmaktadır. Boyanan malzeme çıktığı gibi sabunlanıp yıkanırsa açık renk kırmızı olmaktadır.

2- Bitkinin odunları yakacak olarak kullanılmaktadır.

Şekil 4.90 *Quercus ithaburensis* palamutları

4.1.29.2 *Quercus infectoria* Oliver.

Şekil 4.91 *Quercus infectoria* Oliver.

Yöresel isim : Mazı meşesi

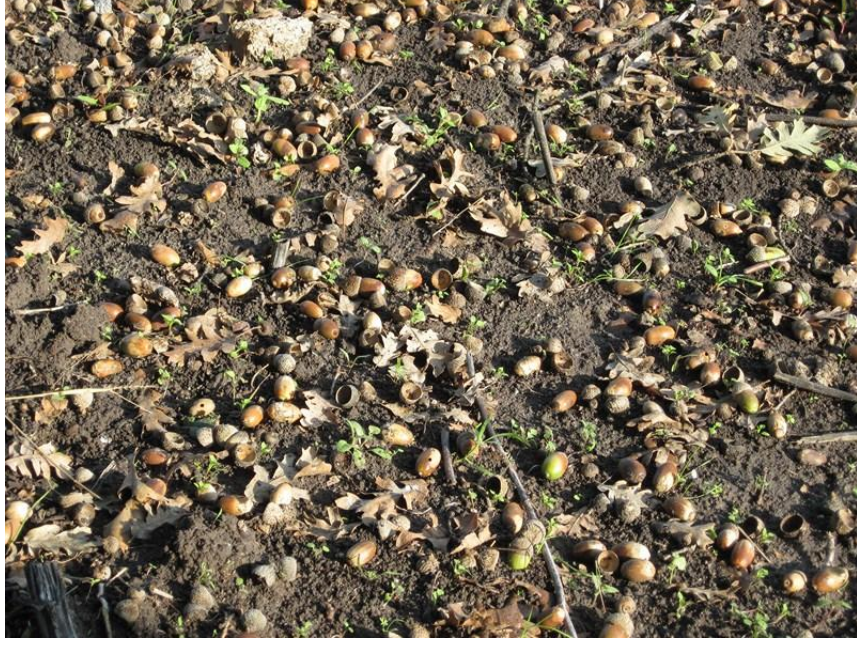
Kullanım amacı : Boya, el sanatları, yakacak

Kullanım şekli : 1- Ev çatıları ve ahırlar meşe ağacından yapılmaktadır.

2- Bitkinin odunları yakacak olarak kullanılmaktadır.

3- Bitkinin halk tarafından kombak olarak adlandırılan galları kırılarak kaynatılınca sarımsı renkli boya maddesi oluşturmaktadır.

4- Bitkinin çilingır denilen dalları tutuşturmalık olarak kullanılmaktadır.

Şekil 4.92 *Quercus infectoria* palamutları

Şekil 4.93 *Quercus infectoria* galları

4.1.30 GENTIANACEAE

4.1.30.1 *Centaurium erythraea* Rafn.

Şekil 4.94 *Centaurium erythraea* Rafn.

Yöresel isim : Kırmızı kantaron, pembe kantaron

Kullanım amacı : Tıbbi

Kullanım şekli : 1- Bitkinin çiçek ve yaprak kısımlarının kaynamış su içerisinde beklemesiyle oluşmuş çayın iştah açıcı özelliği vardır.

2- Bitkinin çiçek ve yapraklarının demlenmesiyle içilen çay, mide rahatsızlıklarına iyi gelmektedir.

3- Bitkinin kurutulmuş olan çiçek ve yaprakları ufalanarak yaralara sarıldığında iyileşmesine yardımcı olmaktadır.

4.1.31 GERANIACEAE

4.1.31.1 *Erodium moschatum* L.

Şekil 4.95 *Erodium moschatum* L.

Yöresel isim : Kocakarı iğnesi

Kullanım amacı : Gıda

Kullanım şekli : Bitkinin yaprakları yemek yapılarak yenilmektedir.

4.1.31.2 *Pelargonium zonale* L.

Şekil 4.96 *Pelargonium zonale* L.

Yöresel isim : Sardunya

Kullanım amacı : Süs, tıbbi

Kullanım şekli : 1- Süs bitkisi olarak bahçelerde bulunmaktadır.

2- Bitkinin yaprakları sobada ısıtılarak zarı çıkarılır. İltihaplı olan yaraya konulduğunda iltihap akıtıcı özelliği vardır.

4.1.32 HYDRANGEACEAE

4.1.32.1 *Hydrangea* L.

Şekil 4.97 *Hydrangea* L.

Yöresel isim : Ortanca

Kullanım amacı : Süs

Kullanım şekli : Bitki güzel görüntüsü sebebi ile bahçelere ekilmektedir.

4.1.33 LAMIACEAE

4.1.33.1 *Lavandula stoechas* L. subsp. *stoechas*

Şekil 4.98 *Lavandula stoechas* L. subsp. *stoechas*

Yöresel isim : Karabaş otu

Kullanım amacı : Tıbbi, arı çekici

Kullanım şekli : Bitkinin çiçek ve yaprakları su ile birlikte kaynatılarak çay hazırlanır. İçilen çay kalp ve damar hastalıklarına iyi gelmektedir.

2- Bitki arıların sevdiği otlardandır.

4.1.33.2 *Salvia virgata* Jacq.

Şekil 4.99 *Salvia virgata* Jacq.

Yöresel isim : Eli kanlı

Kullanım amacı : Tıbbi

Kullanım şekli : Bitkinin yaprakları sobanın üstüne koyularak ısıtılır, ısıtılan yaprak yaranın üzerine koyulduğunda acıyı dindirici ve yaranın çabuk iyileşmesini sağlayıcı bir özelliği vardır.

4.1.33.3 *Rosmarinus officinalis* L.

Şekil 4.100 *Rosmarinus officinalis* L.

Yöresel isim : Biberiye

Kullanım amacı : Süs, gıda

Kullanım şekli : 1- Güzel kokusu nedeni ile bahçelerde süs bitkisi olarak ekilmektedir.

2- Bitkinin yaprakları kurutulup çay olarak içilmektedir.

3- Yaprakları kurutulup, ufalanarak et yemekleri içerisine konulmaktadır.

4.1.33.4 *Mentha aquatica* L.

Şekil 4.101 *Mentha aquatica* L.

Yöresel isim : Yaban nanesi, kurbağa nanesi

Kullanım amacı : Gıda, tıbbi

Kullanım şekli : 1- Bitkinin yaprakları kurutulup, ufalanarak yemeklerin, dolmaların, çorbaların içerisine katılmaktadır.

2- Yapraklar kurutularak salata içerisine katılır.

3- Bitkinin yapraklarının kurutulup, ufalanmış hali ile dilimlenmiş limonlar su içerisine konularak kaynatılır. Kaynadıktan sonra süzülerek içilen çay mide bulantılarına karşı iyi gelmektedir.

4.1.33.5 *Teucrium chamaedrys* subsp. *chamaedrys* L.

Şekil 4.102 *Teucrium chamaedrys* subsp. *chamaedrys* L.

Yöresel isim : Uzun Mahmut

Kullanım amacı : Tıbbi

Kullanım şekli : Bitkinin yapraklarını su ile birlikte kaynatacaksın. Acı bir tat vermektedir . Kaynayan çay' ın nezleye iyi geldiği bilinmektedir.

2- Bitkinin yapraklarının kaynamış su içerisinde demlenmesiyle oluşmuş olan çay, bağırsak gazlarına karşı iyi gelmektedir.

4.1.33.6 *Melissa officinalis* L. subsp. *officinalis*

Şekil 4.103 *Melissa officinalis* L. subsp. *officinalis*

Yöresel isim : Arı otu, oğul otu

Kullanım amacı : Tıbbi, arı çekici, balık yakalamayı sağlayıcı

Kullanım şekli : 1- Güzel kokusu nedeniyle arıları kendine çekmektedir.

2- Bitkinin yaprakları balıkların bulunduğu göle ufalanırsa balıkların uyuşmasına ve daha kolay yakalanmasına neden olmaktadır.

3- Bitkinin yaprakları kaynamış su içerisinde bekletilir. Demlenen çay, şeker hastalığına iyi gelmektedir.

4.1.33.7 *Thymus zygoides* Griseb. var. *zygoides*

Şekil 4.104 *Thymus zygoides* Griseb. var. *zygoides*

Yöresel isim : Yabani kekik, dağ kekiği

Kullanım amacı : Tıbbi, gıda

Kullanım şekli : Bitkinin toprak üstü kısımları kurutularak su ile birlikte kaynatılır. Hazırlanan çay soğuk algınlığına ve üşümelere iyi gelmektedir.

2- Bitkinin toprak üstü kısımları kurutularak, ufalanır. Et yemekleri içerisine ve salatalara eklenmektedir.

3- Bitkinin kurumuş çiçek ve yaprakları kaynamış su içerisinde demlenir. Demlenen çay nefes açıcı olarak içilir.

4.1.33.8 *Ocimum basilicum* L.

Şekil 4.105 *Ocimum basilicum* L

Yöresel isim : Fesleğen

Kullanım amacı : Gıda, süs

Kullanım şekli : 1- Bitkinin yaprakları kurutularak et ve balık yemeklerine konulmaktadır.

2- İncir reçeli yapılırken reçelin içerisine bir dal konulur. Ateşten indirileceğine yakın çıkarılır.

3- Bitki güzel kokusu nedeni ile süs bitkisi olarak kullanılmaktadır.

4- Bitkinin yaprakları salata içerisine de katılmaktadır.

4.1.33.9 *Salvia tomentosa* Miller.

Şekil 4.106 *Salvia tomentosa* Miller.

Yöresel isim : Adaçayı

Kullanım amacı : Tıbbi

Kullanım şekli : 1- Bitkinin yaprakları kaynamış su içerisinde yedi dakika beklenir. Demlendikten sonra içilen çay boğaz ağrılarına iyi gelmektedir.

2- Bitkinin yaprakları kaynamış su içerisinde yedi dakika bekletilir. İçerisine limon katılarak içilen çay soğuk algınlığına iyi gelmektedir.

3- Bitkinin yaprakları kullanılarak hazırlanan çay nefes darlığı için de kullanılmaktadır.

4.1.33.10 *Phlomis russeliana* Sims.

Şekil 4.107 *Phlomis russeliana* Sims.

Yöresel isim : Arı otu

Kullanım amacı : Gıda, arı çekici

Kullanım şekli : 1- Bitkinin çiçekleri arıları kendine çekmektedir.
2- Bitkinin çiçekleri meyve olarak yenilmektedir.

4.1.33.11 *Clinopodium acinos* L.

Şekil 4.108 *Clinopodium acinos* L.

Yöresel isim : Güve otu

Kullanım amacı : Gıda, tıbbi

Kullanım şekli : 1- Bitkinin yapraklarının kurutularak baharat olarak kullanılır. Yemeklere ve salatalara eklenir.

2- Bitkinin yaprak ve çiçekleri kurutularak, su içerisinde demlenir. Demlenen çay, nefes darlığına iyi gelmektedir.

4.1.33.12 *Melissa officinalis* L. subsp. *altissima* (Sm.) Arcangeli

Şekil 4.109 *Melissa officinalis* L. subsp. *altissima* (Sm.) Arcangeli

Yöresel isim : Oğul otu

Kullanım amacı : Tıbbi, süs, arı çekici

Kullanım şekli : 1- Güzel kokusu nedeni ile arıların tercih ettiği bitkilerdendir.
2- Bitki güzel kokusu nedeni ile dalları ile evlere konulmaktadır.
3- Yaprak ve çiçekleri kurutularak kaynamış su içerisinde demlenmeye bırakılır. Beş dakika sonra içilen çay kalbe yararlıdır. Her gün bir bardak içilmesi tavsiye edilir.

4.1.33.13 *Mentha piperita* L.

Şekil 4.110 *Mentha piperita* L.

Yöresel isim : Nane

Kullanım amacı : Gıda, tıbbi

Kullanım şekli : 1- Bitkinin kurutulmuş ufalanan yaprakları baharat olarak çorba ve yemeklerin içerisine katılmaktadır.

2- Bitkinin yaprak ve çiçeklerinin su içerisinde kaynatılmasıyla oluşan çay soğuk algınlığına iyi gelmektedir.

4.1.33.14 *Origanum vulgare* L. subsp. *vulgare*

Şekil 4.111 *Origanum vulgare* L. subsp. *vulgare*

Yöresel isim : Dağ kekiği

Kullanım amacı : Tıbbi, gıda

Kullanım şekli : 1- Bitkinin kurutularak ufalanan yaprakları baharat olarak çorbaların ve yemeklerin içerisine konulur.

2- Bitkinin çiçek ve yaprakları su içerisinde limon ile kaynatılarak çay şeklinde içilir. Gribin iyileşmesinde faydalıdır.

3- Bitkinin yaprak ve çiçekleri su ile birlikte kaynatılıp, her gün içilirse kan şekerini ayarlamaya yardımcı olmaktadır. Ancak bir hafta sonunda içmeye ara verilmelidir.

4.1.34 LAURACEAE

4.1.34.1 *Laurus nobilis* L.

Şekil 4.112 *Laurus nobilis* L.

Yöresel isim : Defne

Kullanım amacı : Gıda, koruyucu, ticari

Kullanım şekli : 1- Yemiş kuruturken aralarına konulan defne yaprakları yemişlerin böceklenmesini engellemektedir.

2- Lahana çorbası yapıldığında içerisine atılan kurutulmuş defne yaprakları çorbanın kokusunu ve tadını güzelleştirir.

3- Bitkinin yaprakları balık ve et yemeklerinde pişerken yemeğin üzerine de eklenir. Bitkinin kokusu ve tadı yemeğin tadını güzelleştirir.

4- Bitkinin yaprakları gıda ürünlerinin güvelerden korunması için aralarına konulmaktadır.

5- Bitki ticaret amaçlı da toplanmaktadır.

4.1.35 LILIACEAE

4.1.35.1 *Asparagus acutifolius* L.

Şekil 4.113 *Asparagus acutifolius* L.

Yöresel isim : Dikencik

Kullanım amacı : Tıbbi, süs

Kullanım şekli : 1- Vücutta bir kızarıklık olduğunda bitki kaynatılarak bitkinin suyu ile banyo yapılır. Kızarıklıkların iyileşmesine yardımcı olmaktadır.
2- Bitki kurutularak, evlere süs amaçlı asılmaktadır.

4.1.35.2 *Ruscus aculeatus* L.

Şekil 4.114 *Ruscus aculeatus* L.

Yöresel isim : Tavşan memesi, değirmencik, tavşan göbeği

Kullanım amacı : Tıbbi, boya, yem, ticari

Kullanım şekli : 1- Bitki ilaç sanayisi için halk tarafından toplanarak satılmaktadır. Halkın geçim kaynağı olan bitkilerdendir. Bitkinin kökleri fabrikalar tarafından alınmaktadır.

2- Otlamaya çıkan hayvanlar da bitkiyi tüketmektedir.

3- Bitkinin kökü boya olarak kullanılmaktadır.

4- Bitkinin meyveleri gece altına kaçırarak çocukların bu alışkanlığından vazgeçebilmesi için yutturulmaktadır.

4.1.35.3 *Allium cepa* L.

Şekil 4.115 *Allium cepa* L.

Yöresel isim : Soğan

Kullanım amacı : Gıda, tıbbi, boya

Kullanım şekli : 1- Yeni doğum yapan kadınlara yapılan akıtma içerisinde konulan soğan anne sütünün artırılmasını sağlamaktadır.

2- Soğanı kaynatarak içtiğimizde öksürüğe iyi gelmektedir.

3- İki baş soğan yemeğe doğrar gibi doğrayıp iki ya da üç bardak su içerisinde konulur. Akşamdan hazırlanan bu karışım gece ayazda bekletilir. Sabah soğanlar içerisinde çıkarılarak suyu içilir. Soğan suyu kanı sulandırır ve kalbe faydalıdır.

4- Soğan kabuğu kaynatıldığında kırmızımsı renk vermektedir.

5- Adet olamayınca soğan kabuğunu kaynatıp içilmektedir.

4.1.36 LORANTHACEAE

4.1.36.1 *Viscum album* L. subsp. *album*

Şekil 4.116 *Viscum album* L. subsp. *album*

Yöresel isim : Ökse otu

Kullanım amacı : Yem, tıbbi

Kullanım şekli : 1- Bitki hayvan yemi olarak kullanılmaktadır.

2- Bitkinin yaprakları suda kaynatılarak içildiğinde adet ağrılarına iyi gelmektedir.

4.1.37 MALVACEAE

4.1.37.1 *Malva neglecta* Wallr.

Şekil 4.117 *Malva neglecta* Wallr.

Yöresel isim : Ebegümece

Kullanım amacı : Gıda, tıbbi

Kullanım şekli : 1- Bitkinin yapraklarından yemek yapılmaktadır.

2- Bitkinin yaprakları soğan ile birlikte kavrularak börek yapılmaktadır.

3- Bitkinin çiçekleri kurutulur. Su ile birlikte kaynatılarak demlenen çay astıma iyi gelmektedir.

4.1.37.2 *Hibiscus esculentus* L.

Şekil 4.118 *Hibiscus esculentus* L.

Yöresel isim : Bamya

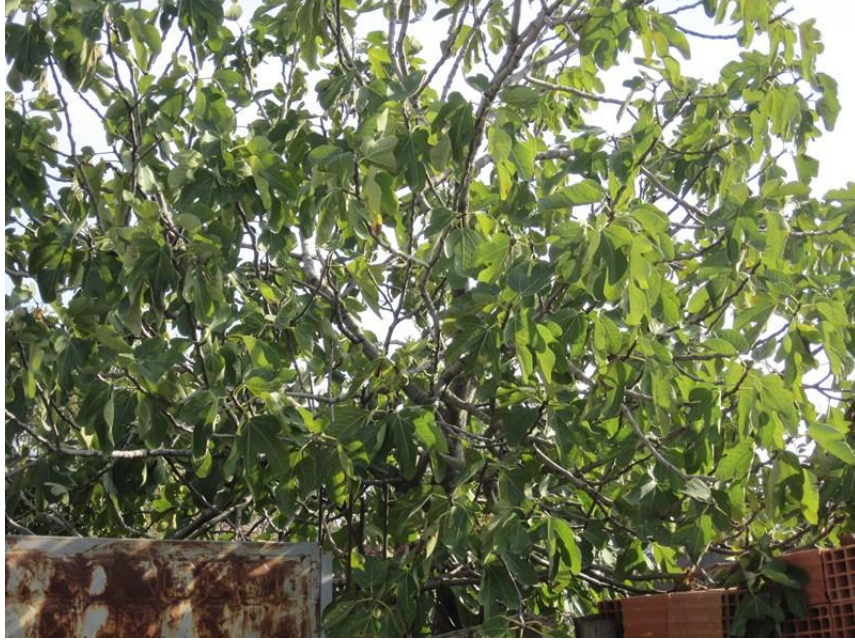
Kullanım amacı : Gıda, tıbbi

Kullanım şekli : 1- Bitkiden turşu yapılarak yenilmektedir.

2- Bitkiden yapılan yemek bağırsakların çalışmasına yardımcı olmaktadır.

4.1.38 MORACEAE

4.1.38.1 *Ficus carica* L. var. *domesticus* Tsch. & Rav.

Şekil 4.119 *Ficus carica* L. var. *domesticus* Tsch. & Rav.

Yöresel isim : Yemiş, incir

Kullanım amacı : Gıda, tıbbi

Kullanım şekli : 1-Bitkinin meyvelerinden yapılan reçel kahvaltılarda tüketilmektedir.

2- Bitkinin meyveleri gıda olarak yenilmektedir.

3- Bitkinin meyveleri kurutulur. Kurumuş yemiş bağırsakların çalışmasına yardımcı olmaktadır.

4- Yemişin sütü siğillere iyi gelmektedir.

5- Bitkiden pekmez üretilmektedir. Kaynadıktan sonra oluşan karışım çuvala dökülerek sıkılmaktadır.

4.1.38.2 *Morus nigra* L.

Şekil 4.120 *Morus nigra* L.

Yöresel isim : Dut

Kullanım amacı : Gıda, yakacak

Kullanım şekli : 1- Bitkinin meyveleri gıda olarak tüketilmektedir.

2- Bitkinin meyveleri kurutularak gıda olarak yenilir.

3- Bitkinin meyveleri su ile birlikte kaynatılır. Daha sonra suyu tülbent ile süzülür. Suyu yine kaynatılmaya devam edilerek dut pekmezi yapılır. Bazen pekmezin içerisine beyaz toprak ta katılmaktadır.

4- Ağacın çırpıları tutuşturmalık olarak kullanılmaktadır.

Şekil 4.121 *Morus nigra* çırpıları

4.1.39 MYRTACEAE

4.1.39.1 *Caryophyllus cv.*

Şekil 4.122 *Caryophyllus cv.*

Yöresel isim : Yer karanfili

Kullanım amacı : Süs

Kullanım şekli : Bitki güzel görüntüsü nedeni ile bahçelere ekilmektedir.

4.1.40 OLEACEAE

4.1.40.1 *Phillyrea latifolia* L.

Şekil 4.123 *Phillyrea latifolia* L.

Yöresel isim : Piynar dalı

Kullanım amacı : Yakacak, yem, el sanatları, tıbbi

Kullanım şekli : 1- Bitkinin dalları yakacak olarak kullanılmaktadır.

2- Hayvan yemi olarak kullanılmaktadır.

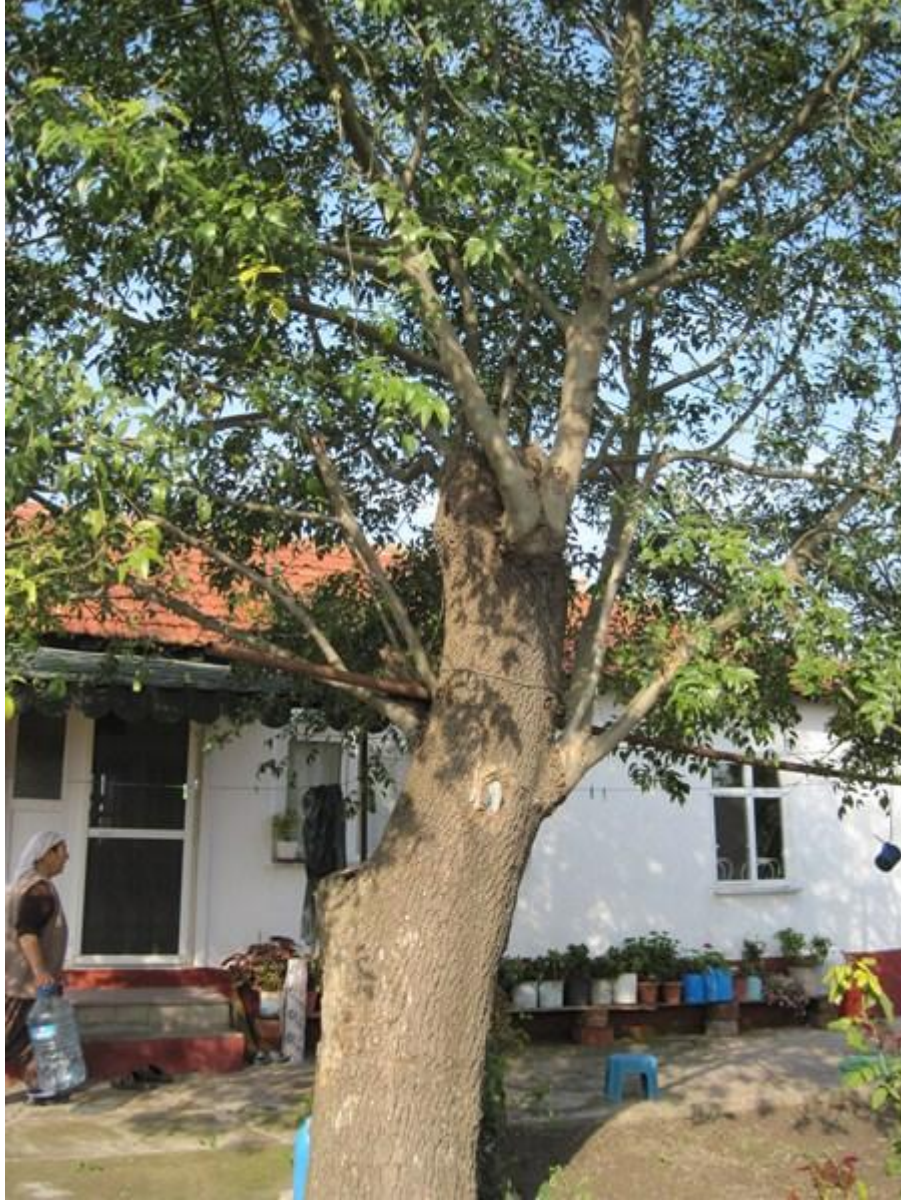
3- Bitkinin dalları süslenip, boyanarak evlerde kullanılmaktadır.

4- Bitkinin dalları yakılarak oluşan kül, şekerbasma denilen hastalık için kullanılmaktadır. Şekerbasma insanın yüzünde ve kollarında çıkan kabarcıklardır. Bunun için sacı ters çevirerek içerisine bitkinin küllerini, korunu ve şeker ekleyerek bir miras kapağı ile kapatılır. Hava almasın diye kapağın üzerine tekrar kül dökülür. Bu şekilde bekledikten sonra kuş teleği ile alınarak sürülür. Salı ya da cumartesi günleri yapılır.

Şekil 4.124 *Phillyrea latifolia* L. kullanılarak yapılmış bir ev süsü

4.1.40.2 *Fraxinus ornus* L.

Şekil 4.125 *Fraxinus ornus* L.

Yöresel isim : Dışbudak, dişbudak

Kullanım amacı : Boya, yakacak, el sanatları

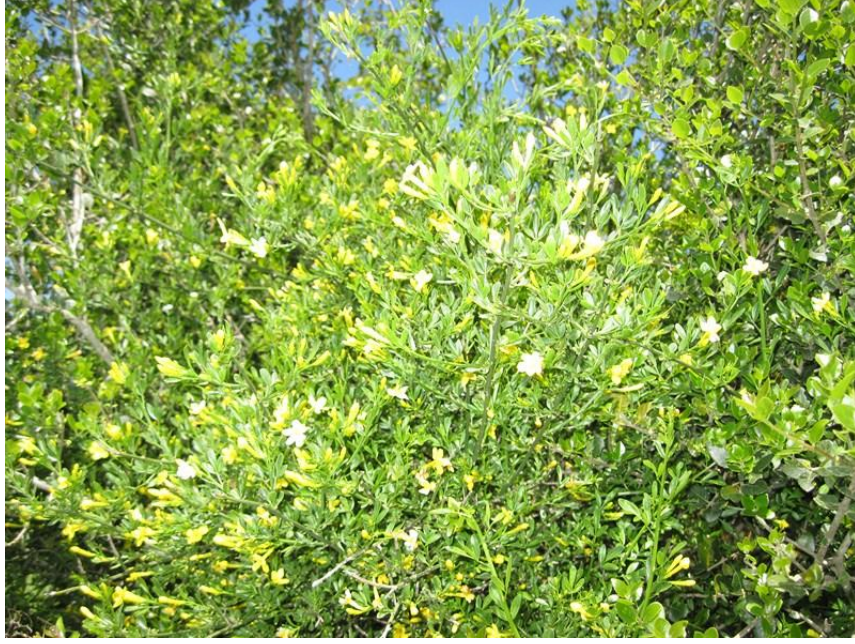
Kullanım şekli : 1- Ağacın kabukları yontularak soyulur. Bir çuval kabuğu kaynat. Boyayacağın malzemeyi içerisine atarak kırk gün beklet. Malzemenin siyahımsı yeşilimsi renge boyanmasını sağlar. Bazen içerisine şap ta katılmaktadır.

2- Bitki yakacak olarak ta kullanılmaktadır.

3- Eskiden ağacın dallarından düdük yapılırdı.

4- Ağaç, çatı yapımında kullanılırdı.

4.1.40.3 *Jasminum fruticans* L.

Şekil 4.126 *Jasminum fruticans* L.

Yöresel isim : Tavşan kemiği

Kullanım amacı : El sanatları

Kullanım şekli : Bitkinin dalları süpürge olarak kullanılmaktadır.

4.1.40.4 *Olea europaea* L. var. *europaea*

Şekil 4.127 *Olea europaea* L. var. *europaea*

Yöresel isim : Zeytin

Kullanım amacı : Gıda, tıbbi, yem

Kullanım şekli : 1- Soğan, tuz ve zeytin birlikte ezilir. Zeytinin çekirdeği çıkarılmaz. Şişen ya da ezilen yere bağlandığında şişin inmesini sağlamaktadır.

2- Meyveleri gıda olarak tüketilmektedir.

3- Bir yumurta sarısı, bir kaşık zeytinyağı ve bir kaşık un karıştırılarak bulamaç haline getirilir. Bu karışım bacağı kırılan hayvanların bacaklarına iki sopa ve bir bez yardımıyla bağlanmaktadır.

4- Bitkinin filizleri ve dalları hayvan yemi olarak kullanılmaktadır.

5- Bitkinin yaprakları kaynatılarak içildiğinde kalbe ve kalp damarlarına iyi gelmektedir.

4.1.41 ONAGRACEAE

4.1.41.1 *Fuschia x hybrida* L.

Şekil 4.128 *Fuschia x hybrida* L.

Yöresel isim : Alman küpelisi

Kullanım amacı : Süs

Kullanım şekli : Bitki süs bitkisi olarak bahçelerde yetiştirilmektedir.

4.1.42 OXALIDACEAE

4.1.42.1 *Oxalis* L.

Şekil 4.129 *Oxalis* L.

Yöresel isim : Yonca

Kullanım amacı : Yem

Kullanım şekli : Bitki hayvanlara yem olarak verilmektedir.

4.1.43 PAPAVERACEAE

4.1.43.1 *Papaver rhoeas* L.

Şekil 4.130 *Papaver rhoeas* L.

Yöresel isim : Gelincik

Kullanım amacı : Gıda, el sanatları

Kullanım şekli : 1- Bitkinin yaprakları ile yemek yapılmaktadır.

2- Bitkinin yaprakları soğan ile kavrulmuş börek için kullanılmaktadır.

3- Bitkinin açmamış tomurcuğu ve açmış olan kısımları kullanılarak çocuklar için gelin bebek yapılmaktadır.

4.1.44 PEDELIACEAE

4.1.44.1 *Sesamum indicum* L.

Şekil 4.131 *Sesamum indicum* L.

Yöresel isim : Susam

Kullanım amacı : Gıda

Kullanım şekli : Bitki tohum olarak ilkbaharda ekilir. Toplandıktan sonra demet demet silkelenerek tohumları toplanır. Bitkinin tohumları kurutularak hamur işlerinde, ekmekte, kekte kullanılır. Aşure tatlısının içine de atılmaktadır.

4.1.45 PINACEAE

4.1.45.1 *Picea pungens* Engelm.

Şekil 4.132 *Picea pungens* Engelm.

Yöresel isim : Mavi ladin

Kullanım amacı : Ticari

Kullanım amacı : Bitki ticari amaçlı olarak üretilip satılmaktadır.

4.1.45.2 *Pinus pinea* L.

Şekil 4.133 *Pinus pinea* L.

Yöresel isim : Fıstık çamı

Kullanım amacı : Gıda, tıbbi

Kullanım şekli : 1- Bitkinin kozalakları içerisinde bulunan çam fıstıkları isteğe göre kavrulmuş ya da kavrulmadan gıda olarak tüketilmektedir.

2- Kozalaklar içerisindeki fıstıklar kavrulmadan irmik helvası içerisinde konularak tüketilmektedir.

3- Bitkinin fıstıkları kavrulmadan yaprak ve biber dolması içerisinde tüketilmektedir.

4- Bitkinin yaprakları kurutulduktan sonra körük ile yakılarak tütsü yapılır. Arı bitlerinin öldürülmesini sağlar.

4.1.46 PLANTAGINACEAE

4.1.46.1 *Plantago lanceolata* L.

Şekil 4.134 *Plantago lanceolata* L.

Yöresel isim : Sinir otu

Kullanım amacı : Tıbbi

Kullanım şekli : 1- Bitkinin yaprakları yara ve iltihap olan yere bastırıldığında iltihabın kurumasını ve yaranın iyileşmesini sağlamaktadır.

2- Bitkinin yaprak ve çiçekleri demlenerek içilirse idrardaki iltihabın atılmasına yardımcı olmaktadır.

4.1.46.2 *Plantago major* L.

Şekil 4.135 *Plantago major* L.

Yöresel isim : Sinir otu, akkarın otu

Kullanım amacı : Tıbbi

Kullanım şekli : 1- Bitkinin yaprakları yaralı olan kısımlara bastırılıp bağlandığında yaraların iyileşmesine yardımcı olmaktadır.

2- Bitkinin yaprakları demlenerek yapılan çay mideye iyi gelmektedir.

3- Bitkini yaprak ve çiçekleri demlenerek içilirse idrardaki iltihabın sökülmesine yardımcı olmaktadır.

4.1.46.3 *Antirrhinum majus* L.

Şekil 4.136 *Antirrhinum majus* L.

Yöresel isim : Aslanağzı

Kullanım amacı : Süs

Kullanım şekli : Bitki bahçelerde süs olarak kullanılmaktadır.

4.1.47 POACEAE

4.1.47.1 *Hordeum murinum* L.

Şekil 4.137 *Hordeum murinum* L.

Yöresel isim : Kara çimen, yaban arpası

Kullanım amacı : Yem, tıbbi

Kullanım şekli : 1- Hayvanların tükettiği otlardandır.

2- Ateşte kızartarak mantar gibi yaraların üzerine konulduğunda yaranın iyileşmesini sağlamaktadır.

4.1.47.2 *Avena sativa* L.

Şekil 4.138 *Avena sativa* L.

Yöresel isim : Yulaf

Kullanım amacı : Yem, el sanatları

Kullanım şekli : 1- Bitki biçerle biçildikten sonra ezme makinesi ile ezilerek hayvanlara yedirilmektedir.

2- İçi boş olduğu için eskiden çocuklara düdük yapılırdı.

4.1.47.3 *Triticum sativum* L.

Şekil 4.139 *Triticum sativum* L.

Yöresel isim : Buğday

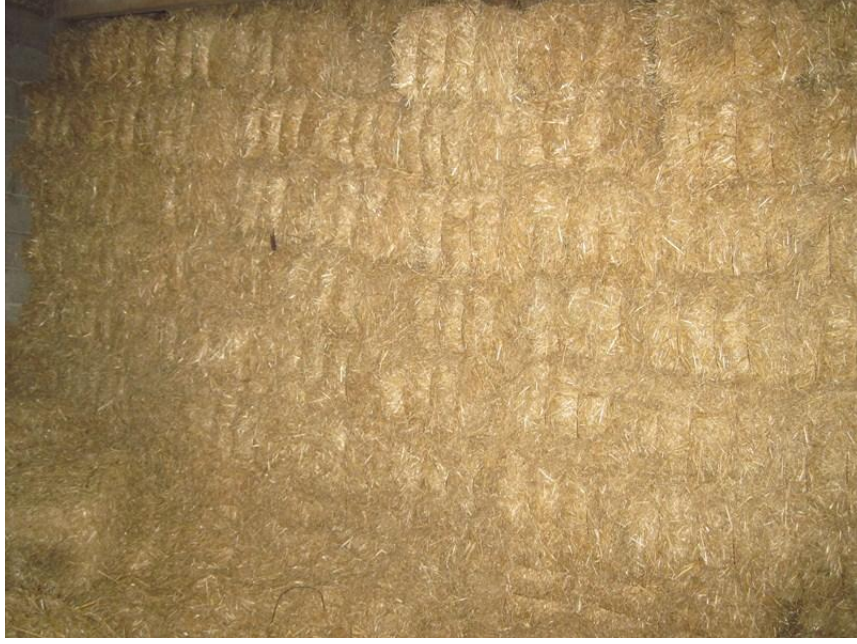
Kullanım amacı : Yem, tıbbi

Kullanım şekli : 1- Buğday kuruduktan sonra biçer tarafından biçilir. Ezme makinesi ile de ezilerek hayvanlara yedirilir.

2- Buğdaydan yapılmış olan un kepeği su ile bulamaç haline getirilir ve şiş olan yere konulduğunda ağrıların azalmasını ve sağlar ve şişin inmesine yardımcı olur.

3- Yulaf, arpa ve buğdayı karıştırarak içine kepek katıyorsun. Hayvanların gücünü artırmayı sağlar.

4- Fiğ, yulaf, arpa, yonca ve buğday saplarından saman balyaları yapılarak hayvanlara yedirilmektedir.

Şekil 4.140 Saman balyaları

Şekil 4.141 Saman balyaları

4.1.47.4 *Zea mays* L. subsp. *mays*

Şekil 4.142 *Zea mays* L. subsp. *mays*

Yöresel isim : Mısır

Kullanım amacı : Yem, el sanatları, gıda

Kullanım şekli : 1- Mısır kapçığı ile hasır örülmektedir.

2- Hayvanlara yem olarak vermek için mısırdan silaj yapılır. Yeşil haldeyken yapılması önemlidir. İsteğe bağlı olarak bir miktar tuz da atılmaktadır. Makineden geçirildikten sonra üzerine kum dökülür. İyice sıkışması için traktör ile üzerinden geçilir. Hava almayacak şekilde naylon torba ile sarılır.

3- Tencereleri üzerine koymak için mısır kapçığı ile nihale de yapılmaktadır.

4- Eskiden mısır kapçıkları ile seccade de yapılmaktaydı.

5- Gıda olarak ta tüketilmektedir.

Şekil 4.143 *Zea mays* kapçığı ile örgü

Şekil 4.144 *Zea mays* ile yapılmış hasır

Şekil 4.145 *Zea mays* ile yapılmış seccade

Şekil 4.146 Silaj

4.1.47.5 *Arundo donax* L.

Şekil 4.147 *Arundo donax* L.

Yöresel isim : Kargı, kamyş, kuş otu

Kullanım amacı : El sanatları, yem

- Kullanım şekli :**
- 1- Kamyşlar kullanılarak sepet yapılmaktadır.
  - 2- Kamyşlar ile macın yapımında kullanılmak üzere kapanca yapılmaktadır.
  - 3- Eskiden ahırların ya da samanlıkların üstünü örtmek için kullanılmaktaydı.
  - 4- Bitki kuşların çok severek tükettiği otlardandır.

Şekil 4.148 *Arundo donax* ile yapılmış kapanca

Şekil 4.149 *Arundo donax* ile yapılmış sepetler

Şekil 4.150 *Arundo donax* kullanılarak yapılmış samanlık damı

Şekil 4.151 *Arundo donax* 'dan sepet yapan usta ve sepetleri

Şekil 4.152 *Arundo donax* ile çevrilmiş bir oda

Şekil 4.153 *Arundo donax* ile yapılmış sepetler

4.1.47.6 *Agropyron repens* L.

Şekil 4.154 *Agropyron repens* L.

Yöresel isim : Ayrık otu

Kullanım amacı : Tıbbi, yem

Kullanım şekli : 1- Bitki kaynatılarak suyu içilirse zayıflamaya yardımcı olmaktadır.

2- Hayvanların yem olarak tükettiği bitkilerdendir.

4.1.47.7 *Saccharum officinarum* L.

Şekil 4.155 *Saccharum officinarum* L.

Yöresel isim : Kamış

Kullanım amacı : Gıda

Kullanım şekli : Sulak yerlerde, göl kenarında yetişen kamışın eskiden pekmezi yapılmaktaydı. İlk önce kabukları soyulur. Daha sonra mengeneden geçirilir. Atlara bağlanır ve atlar döndükçe kamışın suyu çıkar. Suyu da kaynatılarak pekmez yapılır.

4.1.48 POLYGONACEAE

4.1.48.1 *Rumex tuberosus* L.

Şekil 4.156 *Rumex tuberosus* L.

Yöresel isim : Kuzu kulağı, ekşi kulak

Kullanım amacı : Gıda, yem, tıbbi

Kullanım şekli : 1- Bitkinin yaprakları salata içerisine doğranmaktadır.

2- Bitkinin yaprakları karışık ot yemeklerine doğranmaktadır.

3- Otlamaya çıkan hayvanlar tarafından da tüketilmektedir.

4- Bitki baharat ve soğan ile birlikte kullanılarak börek yapılmaktadır.

5- Bitkinin filizleri çiğ olarak tüketildiğinde kan şekerini dengelediği söylenmektedir.

4.1.48.2 *Polygonum cognatum* Meisn.

Şekil 4.157 *Polygonum cognatum* Meisn.

Yöresel isim : Madımak

Kullanım amacı : Gıda, yem

Kullanım şekli : 1- Bitki yemek olarak tüketilmektedir.

2- Otlayan hayvanlar tarafından yenilmektedir.

3- Bitki börek yapımında kullanılmaktadır.

4- Bitkinin yaprakları salata içerisine doğranmaktadır.

4.1.48.3 *Rumex patientia* L.

Şekil 4.158 *Rumex patientia* L.

Yöresel isim : Labada

Kullanım amacı : Gıda, yem

Kullanım şekli : 1- Bitkinin yapraklarından dolma sarılmaktadır.

2- Otlamaya çıkan hayvanlar tarafından yenilmektedir.

3- Bitkinin yapraklarından yemek yapılmaktadır.

4- Bitkinin yaprakları baharat ve soğan ile birlikte börek yapımında kullanılmaktadır.

4.1.48.4 *Polygonum amphibium* L.

Şekil 4.159 *Polygonum amphibium* L.

Yöresel isim : Kune, ıştır, kızılback

Kullanım amacı : Gıda, yem

Kullanım şekli : 1- Bitkinin yaprakları yemek yapımında kullanılmaktadır.
2- Meraya otalamaya çıkan hayvanlar tarafından tüketilmektedir.

4.1.48.5 *Rumex conglomeratus* Schreb.

Şekil 4.160 *Rumex conglomeratus* Schreb.

Yöresel isim : Labada

Kullanım amacı : Gıda, yem

- Kullanım şekli :**
- 1- Bitkinin yaprakları ile yemek yapılmaktadır.
  - 2- Bitkinin yaprakları soğan ve baharat ile karıştırılarak börek yapılmaktadır.
  - 3- Meralara otlamaya çıkan hayvanlar tarafından tüketilmektedir.
  - 4- Bitkinin yaprakları ile dolma sarılmaktadır.

4.1.49 PORTULACACEAE

4.1.49.1 *Portulaca oleracea* L.

Şekil 4.161 *Portulaca oleracea* L.

Yöresel isim : Semiz otu

Kullanım amacı : Gıda

Kullanım şekli : 1- Bitkinin yapraklarından yemek yapılmaktadır.
2- Bitkinin yaprakları ile salata yapılmaktadır.

4.1.50 PRIMULACEAE

4.1.50.1 *Primula vulgaris* subsp. *sibthorpii* Huds.

Şekil 4.162 *Primula vulgaris* subsp. *sibthorpii* Huds.

Yöresel isim : Yabani menekşe, yaban marulu

Kullanım amacı : Tıbbi, ticari

Kullanım şekli : 1- Bitki ticari amaçlı olarak köylüler tarafından toplanmakta ve sanayi kuruluşlarına satılmaktadır.

2- Sobada kurutarak ufaladığımız bitkinin yaprağını pişik ve yaraların üzerine koyduğumuzda iyileşmesine yardımcı olmaktadır.

3- Bitkinin yaprak ve çiçeklerini kaynamış su içerisinde beş dakika bekletiriz. Oluşan bitki çayı baş ağrısına iyi gelmektedir.

4.1.51 PUNICACEAE

4.1.51.1 *Citrullus vulgaris* Schrad.

Şekil 4.163 *Citrullus vulgaris* Schrad.

Yöresel isim : Karpuz, bostan

Kullanım amacı : Gıda

Kullanım şekli : 1- Karpuz kesilerek kazınır. Suyu sıkıldıktan sonra suyu kaynatılarak pekmez yapılır.

4.1.51.2 *Punica granatum* L.

Şekil 4.164 *Punica granatum* L.

Yöresel isim : Nar

Kullanım amacı : Gıda, tıbbi, boya

Kullanım şekli : 1- Bitkinin meyveleri gıda olarak tüketilmektedir.

2- Bitkiden yapılan nar suyu kansızlık için içilmektedir.

3- Bitkinin kabuğundan sarımsı renk elde edilmektedir.

4.1.52 RANUNCULACEAE

4.1.52.1 *Helleborus orientalis* Lam.

Şekil 4.165 *Helleborus orientalis* Lam.

Yöresel isim : Kara ot, kara çöp

Kullanım amacı : Tıbbi

Kullanım şekli : 1- Küçükbaş hayvanların kulağı zımba ile delinir. Kara ot kökü deldiğin kısma sokulup, bir gün bir gece bekletilir. Hayvanın baş dönmesi, yalpalanma gibi şikayetlerine iyi gelmektedir. Bir gün bir gecedan fazla kalırsa hayvana zarar verebilir.

2- Bitkinin kökü kaynatılarak iki gün bekletilir. Su içerisine iki üç tane kuru incir ve bir miktar daha su eklenir. Hayvanın sütünün artmasını sağlamaktadır. Ayrıca hayvanlardaki sağla hastalığına da iyi gelmektedir.

4.1.52.2 *Ranunculus dissectus* Bieb.

Şekil 4.166 *Ranunculus dissectus* Bieb.

Yöresel isim : Pıtrak otu

Kullanım amacı : Tıbbi

Kullanım şekli : 1- Bitkinin yaprak ve çiçekleri parçalanarak dövülür ve iltihaplı olan yaraya sarılır. İltihabın akarak kurumasına yardımcı olmaktadır.
2- Bitkinin çiçek ve yaprakları parçalanıp sarıldığında romatizmaya iyi gelmektedir.

4.1.52.3 *Nigella sativa* L.

Şekil 4.167 *Nigella sativa* L.

Yöresel isim : Çörek otu

Kullanım amacı : Nazar, gıda, tıbbi

Kullanım şekli : 1- Kırk bir tane çörek otuna kırk bir tane ayet' el kürs- i okunarak sarılır ve yanında taşınırsa nazara iyi gelmektedir.

2- Bitki, hamur işi yapıldığında üzerine ekilmektedir.

3- Çörek otu dövülerek bal ile karıştırılır. Her sabah bir kaşık yenen bu karışım bağışıklık sisteminin güçlenmesini sağlar.

4.1.53 RHAMNACEAE

4.1.53.1 *Paliurus spina- christi* Mill.

Şekil 4.168 *Paliurus spina- christi* Mill.

Yöresel isim : Karaçalı, draga

Kullanım amacı : Tıbbi, yem, yakacak

- Kullanım şekli :**
- 1- Bitkinin çiçekleri arılar tarafından çok sevilmiştir.
  - 2- Bitkinin çiçekleri kaynamış su içerisinde demlenir. Daha sonra bu su ile çatlak olan el ve ayaklar yıkanırsa çatlakların iyileşmesi kolaylaşmaktadır.
  - 3- Bitki hayvanlar tarafından yem olarak kullanılmaktadır.
  - 4- Bitkinin kökleri demlenerek içilirse adet söktürücü görevi yapmaktadır.
  - 5- Bitkinin çiçekleri ile demlenen çay bronşite iyi gelmektedir.
  - 6- Bitkinin dalları tutuşturmalık olarak kullanılmaktadır.

4.1.54 ROSACEAE

4.1.54.1 *Rosa cv.*

Şekil 4.169 *Rosa cv.*

Yöresel isim : Katlı gü

Kullanım amacı : Süs

Kullanım şekli : Bitki görüntüsü nedeni ile bahçelere ekilerek süs bitkisi olarak kullanılmaktadır.

4.1.54.2 *Rubus canescens* DC. var. *glabratus* (Godron) Davis et Meikle

Şekil 4.170 *Rubus canescens* DC. var. *glabratus* (Godron) Davis et Meikle

Yöresel isim : Karamık, karamuk, böğürtlen

Kullanım amacı : Gıda, tıbbi

Kullanım şekli : 1- Bitkinin meyveleri gıda olarak tüketilmektedir.

2- Bitkinin meyveleri ile reçel yapılmaktadır.

3- Bitkinin kökleri su ile birlikte kaynatılarak içilirse kan şekerinin düzenlenmesini sağlamaktadır.

4- Bitkinin kökü hayvanlara verilirse hayvanın ishalinin kesilmesini sağlamaktadır.

4.1.54.3 *Mespilus germanica* L.

Şekil 4.171 *Mespilus germanica* L.

Yöresel isim : Muşmula, döngel, beş bıyık

Kullanım amacı : Gıda

Kullanım şekli : 1- Bitkinin meyveleri gıda olarak tüketilmektedir.

2- Bitkinin meyveleri ile yapılan marmelat, hem kahvaltıda yenilir; hem de sulandırılarak içecek olarak içilmektedir.

4.1.54.4 *Eriobotrya japonica* (Thunb.) Lindl.

Şekil 4.172 *Eriobotrya japonica* (Thunb.) Lindl.

Yöresel isim : Malta eriği

Kullanım amacı : Gıda

Kullanım şekli : 1-Bitkinin meyveleri gıda olarak tüketilmektedir.

2-Bitkinin meyveleri kaynatılarak reçel yapılmaktadır.

4.1.54.5 *Pyrus elaeagnifolia* Boiss.

Şekil 4.173 *Pyrus elaeagnifolia* Boiss.

Yöresel isim : Ahlat, alfat

Kullanım amacı : Tıbbi

Kullanım şekli : 1-Bitkininin meyveleri sap ve çekirdekleri ile birlikte su içerisine konularak iki- üç ay bekletilir. İçilen su bağırsak kurtlarına iyi gelmektedir.
2- Bitkinin meyveleri su içerisine atılarak bir ay bekletilir. İçilen su kan şekerinin ayarlanmasını sağlar. Su, mart ayına kadar tazeliğini korumaktadır.

4.1.54.6 *Rosa cv.*

Şekil 4.174 *Rosa cv.*

Yöresel isim : Gül

Kullanım amacı : Süs, tıbbi

Kullanım şekli : 1-Bitkinin yaprakları kaynatılarak suyu çıkarılmaktadır.

2- Süs bitkisi olarak bahçelere ekilmektedir.

3- Mantar gibi kaşıntılı bir hastalık olan temra dua edilerek odun külü ile ovulur. Ovulduktan sonra gül dalı ile daire çizilerek yedi kere daha okunur. Sonunda gül' ün çubuğu kırılarak atılır. Kaşıntının geçmesini, hastalığın iyileşmesini sağlar.

4.1.54.7 *Prunus domestica* L.

Şekil 4.175 *Prunus domestica* L.

Yöresel isim : Erik

Kullanım amacı : Gıda

Kullanım şekli : Bitkinin meyveleri çekirdeği ile birlikte pişirilir. Eskiden kapancanın içerisine kuru ot konularak suyun alınabilmesi için buradan boşaltılırdı. Şimdi ise tülbentten geçirilerek süzülmetedir. Kalan su kaynatılarak macın yapılmaktadır. Tortular ise bezlere konularak güneşe serilir ve pestil haline getirilir. Yapılan macın eskiden toprak küplere konularak saklanmaktaydı. Macından ekşi aş ya da işaş denilen tatlı yapılmaktadır. 1 kaşık macın, 1 kaşık un, 2 kaşık nişasta ve yarım kilo şeker ile pelte şeklinde tatlı yapılmaktadır.

4.1.54.8 *Crataegus microphylla* C. Koch

Şekil 4.176 *Crataegus microphylla* C. Koch

Yöresel isim : Yemişen

Kullanım amacı : Nazar

Kullanım şekli : Bitkinin dallarının ortası kesilerek süslenir ve hayvanlara nazar değmemesi için takılır.

4.1.54.9 *Prunus cerasus* L.

Şekil 4.177 *Prunus cerasus* L.

Yöresel isim : Vişne

Kullanım amacı : Gıda

- Kullanım şekli :**
- 1- Bitkinin meyveleri gıda olarak tüketilmektedir.
  - 2- Bitkinin meyvelerinden reçel yapılmaktadır.
  - 3- Bitkinin meyvelerinden marmelat ve meyve suyu da yapılmaktadır.

4.1.54.10 *Prunus spinosa* L. subsp. *dasyphylla* (Schur) Domin

Şekil 4.178 *Prunus spinosa* L. subsp. *dasyphylla* (Schur) Domin

Yöresel isim : Güvem

Kullanım amacı : Gıda

Kullanım şekli : 1- Bitkinin meyveleri gıda olarak tüketilmektedir.

2- Bitkinin meyvelerinden reçel yapılmaktadır.

4.1.54.11 *Rosa canina* L.

Şekil 4.179 *Rosa canina* L.

Yöresel isim : Kuşburnu, öküz götü

Kullanım amacı : Gıda, tıbbi

Kullanım şekli : 1- Bitkinin meyveleri gıda olarak tüketilmektedir.

2- Bitkinin meyvelerinden reçel yapılır.

3- Bitkinin meyveleri ile pekmez yapılmaktadır.

4- Bitkinin meyveleri ile çay yapılmaktadır. Gripe iyi gelmektedir.

5- Bitkinin meyvelerinden marmelat yapılmaktadır.

4.1.54.12 *Malus sylvestris* Miller

Şekil 4.180 *Malus sylvestris* Miller

Yöresel isim : Yaban elması

Kullanım amacı : Gıda

Kullanım şekli : 1- Bitkinin meyveleri gıda olarak tüketilmektedir.
2- Bitkinin meyveleri kurutularak kak dediğimiz meyve kuru su yapılmaktadır.

4.1.54.13 *Fragaria vesca* L.

Şekil 4.181 *Fragaria vesca* L.

Yöresel isim : Çilek

Kullanım amacı : Gıda

Kullanım şekli : 1- Bitkinin meyveleri gıda olarak tüketilmektedir.
2- Bitkinin meyvelerinden reçel yapılmaktadır.

4.1.54.14 *Prunus armeniaca* L.

Şekil 4. 182 *Prunus armeniaca* L.

Yöresel isim : Kayısı

Kullanım amacı : Gıda, tıbbi

Kullanım şekli : 1- Bitkinin meyveleri gıda olarak tüketilmektedir.

2- Bitkinin meyveleri ile reçel yapılmaktadır.

3- Bitkinin meyveleri evlerin damlarında kurutulur. Kayısı kurusu bağırsakların çalışmasını düzenlemektedir.

4- Bitkinin meyvelerinden reçel yapılmaktadır.

4.1.54.15 *Prunus amygdalus* var. *dulce* Mill.

Şekil 4.183 *Prunus amygdalus* var. *dulce*

Şekil 4.184 *Prunus amygdalus* var. *dulce*

Yöresel isim : Badem, çağla

Kullanım amacı : Gıda, yakacak

Kullanım şekli : 1- Bitkinin meyveleri gıda olarak tüketilmektedir.

2- Bitkinin kabukları tutuşturmalık olarak kullanılmaktadır.

3- Bitkinin meyveleri kuruduktan sonra elde edilen içi kavruarak gıda olarak tüketilmektedir.

4.1.54.16 *Rosa sempervirens* L.

Şekil 4.185 *Rosa sempervirens* L.

Yöresel isim : Kuşburnu, öküz götü

Kullanım amacı : Tıbbi, gıda

Kullanım şekli : 1- Bitkinin meyveleri ile reçel ve marmelat yapılmaktadır.

2- Bitkinin meyveleri su ile birlikte kaynatılır. Meyveler eridikten sonra suyu tülbent ile süzersin. Daha sonra kaynatılan su ile pekmez yapılmaktadır.

3- Bitkinin meyveleri gıda olarak tüketilmektedir.

4- Bitkinin meyvelerinden demlenen çay soğuk algınlığı ve grip tedavisinde kullanılmaktadır.

4.1.54.17 *Cydonia oblonga* Miller.

Şekil 4.186 *Cydonia oblonga*

Şekil 4.187 *Cydonia oblonga*

Yöresel isim : Ayva

Kullanım amacı : Gıda, boya, tıbbi

Kullanım şekli : 1- Bitkinin meyveleri gıda olarak tüketilmektedir.

2- Bitkinin meyvelerinin kabuğu çekirdekleri ile birlikte kaynatılırsa mavimsi-lacivertimsi renk vermektedir.

3- Bitkinin meyveleri kullanılarak hoşaf (komposto) yapılır.

4- Bitkinin meyveleri ile şerbetli tatlı yapılmaktadır.

5- Bitkinin meyveleri ile reçel yapılmaktadır.

6- Bitkinin kurumuş yaprakları kaynarken içerisine tuz kat. Daha sonra içine boyamak istediğin malzemeyi kat ve bir gece beklet. Kahverengi tonlarında renk vermektedir.

7- Bitkinin yaprakları elma kabuğu ile birlikte kaynatılarak içilirse öksürüğe iyi gelmektedir.

8- İki tane kurumuş ayva yaprağını su ile birlikte kaynat. İçilen su ishale iyi gelmektedir.

4.1.55 SCROPHULARIACEAE

4.1.55.1 *Verbascum sinvata*

Şekil 4.188 *Verbascum sinvata*

Yöresel isim : Balık otu

Kullanım amacı : Balık yakalama

Kullanım şekli : Bitkinin dalları ile birlikte suya sokarak ovuşturduğumuzda balıkların kolaylıkla yakalanmasını sağlamaktadır.

4.1.55.2 *Verbascum*

Şekil 4.189 *Verbascum*

Yöresel isim : Pozkolak, balık otu

Kullanım amacı : Balık yakalama

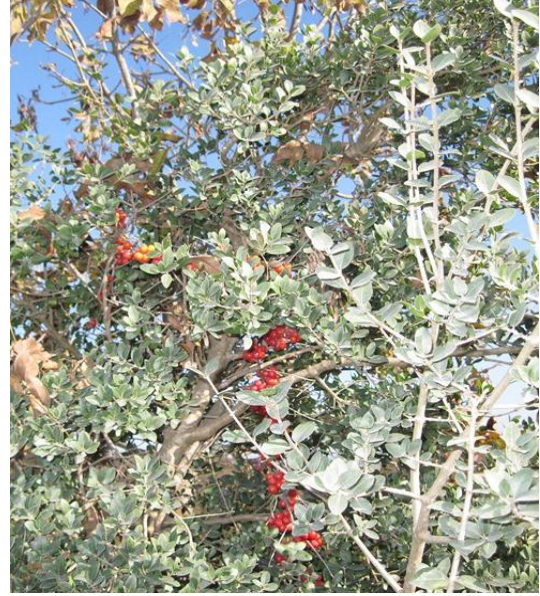
Kullanım şekli : Durgun suda otu ovalayarak suya attığımızda narkoz etkisi göstererek balıkların yakalanmasını sağlamaktadır.

4.1.56 SMILACACEAE

4.1.56.1 *Smilax aspera* L.

Şekil 4.190 *Smilax aspera* L.

Şekil 4.191 *Smilax aspera* L.

Yöresel isim : Köpek üzümü

Kullanım amacı : Tıbbi

Kullanım şekli : 1- Bitkinin kökleri kurutulur. Kurutulan kök kısmı hap gibi koparılıp yutulursa mayasıyla ve el ve ayak yaralarına iyi gelmektedir.

Şekil 4.192 *Smilax aspera* L. toplama

Şekil 4.193 *Smilax aspera* L. kökü

4.1.57 SOLANACEAE

4.1.57.1 *Solanum tuberosum* L.

Şekil 4.194 *Solanum tuberosum* L.

Yöresel isim : Patates

Kullanım amacı : Tıbbi

Kullanım şekli : Patatesi kabukları ile birlikte rendeleyerek yanık olan yere koyduğumuzda yaranın ağrısını dindirilmesini sağlamaktadır. Ayrıca yanıklarda iz kalmasını da önlemektedir.

4.1.58 STYRACEAE

4.1.58.1 *Styrax officinalis* L.

Şekil 4.195 *Styrax officinalis* L.

Yöresel isim : Tesbihlik, tesbih ağacı

Kullanım amacı : Yem

Kullanım şekli : 1- Bitki hayvanlar tarafından yem olarak kullanılmaktadır.
2- Bitkinin nisan- mayıs aylarında tesbih gibi taneleri olur. Bunlar sonbaharda kurur ve hayvanlar tarafından tüketilir.

4.1.59 TILIACEAE

4.1.59.1 *Tilia argentea* Desf. Ex Dc.

Şekil 4.196 *Tilia argentea* Desf. Ex Dc.

Yöresel isim : Ihlamur

Kullanım amacı : Tıbbi

Kullanım şekli : 1- Bitkinin çiçek ve yaprakları kaynatılarak içilirse grip ve soğuk algınlığına iyi gelmektedir.

2- Bitkinin çiçekleri, nane yaprağı ve ayva yaprağı kaynatılarak oluşan çay öksürüğe iyi gelmektedir.

4.1.60 URTICACEAE

4.1.60.1 *Urtica dioica* L.

Şekil 4.197 *Urtica dioica* L.

Yöresel isim : Isırgan

Kullanım amacı : Gıda, tıbbi

Kullanım şekli : 1- Bitkinin yaprakları ile yemek yapılmaktadır.

2- Bitkinin yaprakları ile hıngal denilen mantı yapılmaktadır. Mayalı hamur açılır, içerisine kavrulmuş olan soğanlı ısırgan konulur. Mantı gibi haşlanır. Üzerine ya da kenarına sarımsaklı yoğurt konularak servis yapılır.

3- Bitkinin yaprakları kuruduktan sonra yumurta ile birlikte ağrıyan yere sarılırsa ağrının hafiflemesini sağlamaktadır.

4.1.60.2 *Urtica urens* L.

Şekil 4.198 *Urtica urens* L.

Yöresel isim : Isırgan

Kullanım amacı : Gıda, tıbbi

Kullanım şekli : 1- Bitkinin yaprakları diğer otlarla birlikte karıştırılarak yemek yapılmaktadır.

2- Bitkinin tohumları yemek içerisine atılırsa bağışıklık sistemini güçlendirir, kolay hasta olmayı engeller.

3- Bitkinin yaprakları soğan ile kavrulmuş börek yapımında kullanılmaktadır.

4.1.61 VALERIANACEAE

4.1.61.1 *Centranthus ruber* (L.) DC.

Şekil 4.199 *Centranthus ruber* (L.) DC.

Yöresel isim : Mini mini

Kullanım amacı : Süs

Kullanım şekli : Süs bitkisi olarak bahçelere ekilmektedir.

4.1.61.2 *Valeriana dioscoridis* Sm.

Şekil 4.200 *Valeriana dioscoridis* Sm.

Yöresel isim : Sakar otu

Kullanım amacı : Gıda

Kullanım şekli : Bitkinin yaprakları salata yapılarak zeytinyağı, limon ve sarımsak ile karıştırılarak tüketilmektedir.

4.1.62 VITACEAE

4.1.62.1 *Vitis vinifera* L.

Şekil 4.201 *Vitis vinifera* L.

Yöresel isim : Asma

Kullanım amacı : Gıda, tıbbi

Kullanım şekli : 1- Bitkinin yaprakları ile sarma yapılmaktadır.

2- Bitkinin meyveleri gıda olarak tüketilmektedir.

3- Asmanın dalları kesilince gözyaşı damlamaktadır. Bu gözyaşı çok fazla alkol alan kişilere içirilirse içkiden tiksindirerek, içkiyi bırakmasını sağlamaktadır.

4.2 Manyas ‘ ın Eski Gelenek ve Görenekleri

Elektrik gücü öncesi değirmenler; su ve rüzgar gücü ile çalışan, ekinin (buğday, mısır, çavdar) un yapıldığı su ve yel değirmenleridir. Ekini un haline getiren döner bir taş bulunmaktadır. Bu döner taşın belli aralıklarla tekrar dişli hale getirilmesi gerekmektedir. Basit bir cayraskal (makaralı kolay kaldırma düzeneği) ile taş kaldırılır, ters çevrilir ve özel bir çekiç ile tık tık dişleri tazelenmiştir. (dişenirdi)

Eskiden değirmen bulunan köyler; Koçoğlu köyü (1) , Değirmenboğazı köyü (3), Hacıbrahim köyü (2) , Erecek köyü (1) olarak sıralanabilir. Eskiden değirmen sahibi olmak bir ayrıcalık olarak düşünülürdü. Köylerde “ Döner taşın, uçar kuşun olsun,sırtın yere gelmez “ deyimi söylenirdi.

Hemen hemen arazilerin tamamı, ilk yerleşim yıllarında ve 1950’ li yılların sonuna kadar hiç sulanmıyordu. Sadece kendi ihtiyacını karşılayacak kadar olan bahçeler sulanıyordu. Zamanla, şeker kamışı ekimi ve ayçiçeği ekimi yaygın hale geldi. Tarlaların, özellikle yamaçta olanların açılışından 15 sene kadar sonra atılan tohum çıkmaz hale gelince alternatif arayışlar başladı. 1950’ li yılların sonlarında, derelerin suyunu bahçeye, tarlaya çıkarıp akıtmak, sulamak yolları denendi.

Tarlalarda işleri birlikte yapmak için, kafaca uyuşanlar birbirlerinin işlerine giderler ve buna da değişik yapmak denir. Birlikte iş yaparken bir de çıkım sözü çok kullanılırdı. Çıkım, bir işe kalkışta ne kadarlık bir alan kazılacağıının veya biçileceğinin ölçüsüydü. Biçilen tahıl, demet şeklinde bağlanır, yığınlar halinde toplanır (başaklar içeriye doğru, kök tarafı dışarıya doğru olarak) , tüm orak işleri bitene kadar bu şekilde beklerdi. Yığma işlemi hayvanların ekini yemesine karşı uygulanan bir metottu.

En zor işlerden biri de orak biçmektir. Bu işte kullanılan aletler orak ve ellik’ tir. Biçim sonrası demetler şiş kanatlı arabalarla harmana taşınır ve yığılırdı. Saplı tahıllar demetlerin bağları çözülerek daire gibi kabaca 15- 20 metre çapındaki harmana hiç boş yer kalmadan yayılırdı. Bu sapların üzerinde öküzler döveni döne döne çeker, saplar saman haline gelirdi. Bu taneli saman toplanıp yığılır ve rüzgarda yabayla savrula savrula taneyle saman ayrılırdı. Bu işleme de tınaz çıkarmak denilirdi. Çoğu samanı ayrılmış tanesi bol olan yığına ise sec denirdi.

Yaba işe yaramaz olduğundan ağaçtan yapılan sec küreği ile savrulur temizlenirdi. Bundan sonra gözer denen seyrek büyük kalburla elenir ve ölçülerek çuvala doldurulurdu. Daha sonra da, bu tahıl kalburla elenerek çuvala doldurulur ve değirmene gitmeye hazır hale gelirdi. Yığılan saman ise kışlık hayvan yiyeceği olarak dama taşınırdı.

Şekil 4.202 Düven ve Çakmak Taşları

Bulgur, her mevsim tüketilen, çorbası, pilavı yapılan ve birçok yemeğe katılan bir yiyecek türüdür. Bulguru dibekte dövmek eski yıllarda olduğu kadar bazı köylerde toplu yemeklerde halen yapılmaktadır.

Bulgur için sert buğday türü seçilir. Buğday önce kaynatılır ve kurutulur. Daha sonra dibekte dövülür. Dibekte azar azar su ilaveleriyle yapılan dövme, aslında buğdayın kabuğunu çıkarma işlemidir. Nemli olarak dibekten alınan buğday, kurutulup savrulularak kabuğundan ayıklanır ve yeniden kurutulur. Bu kurumuş bütün buğday taneleri çekilmemiş bulgurdur. İster bu şekilde taneli olarak saklanır, istenirse bulgur taşında çekilerek uygun bir kapta veya çuvalda saklanır. Bulgur taneciklerini istenen büyüklüğe (diriliğe) gelinceye kadar taşa çekme işlemi tekrarlanır.

Dibek dövmek, özellikle dört kişi birden aynı işi yapmak çok marifet isteyen bir iştir. aradan bir kişinin tempoyu bozması bile işi bozabilir.

Şekil 4.203 Peynirkuyu köyünde halen kullanılan bulgur dibeği

Şekil 4.204 Bulgur Dibeği üzerinde yapan kişinin yazdığı isim

Eski yıllarda, hayvan girip zarar vermesin diye, bütün tarlaların etrafı örme avluyla kapatılırdı. Malzeme olarak, adına örgülük denilen genç meşe ağaçları kesilir ve dallarıyla olduğu gibi yere çakılan sövelere (insan boyunda yüksekçe kazık) örülerek avlu yapılırdı. İlerleyen yıllarda ağaçlara zarar verdiği gerekçesiyle bu işlemden vazgeçildi.

Eskiden Yörük kızları fistan ve başörtülü kıyafetli olurdu. Yetişme çağlarında “ feraceye girme “ denilirdi. Günlük giyimler için saya, düğün ve bayram için Gumaş denen kıyafetler giyilirdi. Ayrıca sarka (cepken) de gelinler için giyilen bir kıyafetti. Ayrıca fistan ya da gönek denilen saten kıyafetler de gelinlerin giydikleri arasındaydı.

Şekil 4.205 Yörük kızı kıyafetleri

Şekil 4.206 Günümüzde kadınların giydikleri feraceler

Şekil 4.207 Günümüzde giyilen şalvarlar

Buğdaydan yapılan keşkek yemeği halen düğünlerde yapılmaktadır. Keşkek için uygun olan buğday doğrudan doğruya hafif ıslatılarak dibekte dövülüp kabuğu çıkarılır. Bir gün öncesinden temizlenmiş buğdaylar kazanlarda ateşe konur. Bir miktar piştikten sonra içine eti konular. Tam veya yarım koyun konular.

Etler konulmadan önce, kabuğu soyulmuş çatallı meşe dalları kazanın içine yerleştirilir ve etler de bunların üzerine konulur. (etlerin dibe oturup yanmaması için) Soyulmuş meşe dallarının keşkeğe hoş bit tat da kattığı söyleniyor. Bu haliyle etler kazandaki çok hafif ateşte gece boyunca ve ertesi gün öğlene kadar pişirilir. Etler kazandan çıkarılıp büyük tepsilerde kemiklerinden ayrılıp, küçük parçalara ayrılarak tekrar kazana atılır. Keşkek dövülmeye hazır hale gelmiştir. Özel ağaç tokmaklarla karıştırılarak buğday ezilir. Böylece etle buğday da iyice karışmış olur. Dövme esnasında kıvamını ve tuzunu ayarlamak için su da ilave edilir.

Eskiden evlerin tamamı alçak, topraktan ve çatısı çavdar sapından yapılmaktaydı. Üzerine uçmaması için örgülük denilen dalı ve budağıyla genç meşe fidanları koyulurdu. Bu şekilde yapılan iki çeşit ev bulunurdu. Kalıplanmış ve güneşte kurutulmuş samanlı çamurdan yapılmış kerpiçlerle ve araları çamurlarla örülü duvarlar üzerine çatının koyulması ile yapılan evde çatıda ve tavanda bol ağaç kullanılırdı. Ağaç direklere ve ikiye yarılmış meşe fidanlar çakılarak duvarın iskeleti oluşturulur, içine girecek taşlarla doldurularak sıvanır ve üstüne tavan ve çatı konulurdu.

Hayvanlara has ot ve samanın saklandığı, adına çatmadam denilen yapı türü vardı. Yapımı daha çok ağaca dayanırdı. İskeleti sadece ağaç ve onun üzerine çavdar sapları ve üzerine çavdar saplarınının uçmasını önlemek için bastırarak örgülük denen dallı budaklı meşe ağaçları koyuluyordu.

Şekil 4.208 Erecek köy'ünde 93 muhacirlerinden kalmış samanlık

Şekil 4.209 Çam ağacından yapılmış ot kesme makinesi (Erecek köyü)

Şekil 4.210 Çam ağacından yapılmış yemlik (Akçaova Köyü)

Şekil 4.211-212 Kavak ağacından yapılmış folluk (Erecek Köyü)

Şekil 4.213 Meşe ve Çam ağaçlarından yapılmış ağıl (Akçaova Köyü)

Evlerin tavanı hep ağaç kirişler çakılmış tahta ile kaplıydı. Bu kirişlere de süs, koruma ve saklama amacıyla karpuz, dayanıklı kavun, mısır ve ayva asılırdı. Bu tavana asma işleri karpuz ve kavunda şerit gibi görünen ıhlamur ipi ile yapılırdı. İhlamur ipi (Olamır ipi) yaş kesilen orta genç ıhlamur dallarının kabukları olabildiğince uzun uzun soyulur. Bu kabuklar kesmeden katlanıp yuvarlanarak bir su birikintisinin içine koyulur. Devamlı suda kalması içinde üzerine ağır bir taş konulur. Kabuklarının dışı çürüyünceye veya iç kısımdaki liflerden kolayca ayrılıncaya kadar suda bekletilir. Olmamışsa bekletmeye devam edilir.

Şekil 4.214 Meşe ağacından yapılmış yemlik (Şevketiye köyü)

Şekil 4.215 Kayın ağacından yapılmış boyunduruk (Şevketiye köyü)

Birkaç köy’ de eskiden yapılmış olan boyunduruk, yemlik, tekerlek gibi araçlara halen rastlanmaktadır. Yemlik, ağıl gibi bazı araçlar bazı köy’ lerde halen kullanılmaktadır.

Şekil 4.216 Meşe ağacından kilim dokuma tezgahı (Şevketiye köyü)

Şekil 4.217 Meşe ağacından dokuma tezgahı (Şevketiye köyü)

Eskiden köylerde keten ve kenevir ekimi oluyordu. Keten ve kenevir' den ip ve urgan yapılırdı. Kenevirler su' da gömüldükten sonra kurutuluyor. Daha sonra mengene ile suyu sıkılıyor. Tezgahta çufalık dokunuyor. Öreke ile işlenirdi.

Şekil 4.218 Öreke ve iğ (Kubaş Köyü)

Dışbudak ağacının kabukları soyuluyor (yontulur gibi) , oluşan bir çuval kabuk kaynatılıyor. Ferace ya da pantolon bunun içine atılarak 40 gün bekletiliyor. Siyah renk oluşması sağlanıyor. Bazen kaynatılan kabukların içerisine şap ta katılıyor.

Şekil 4.219 Dışbudak ağacı ile boyanan ferace (Şevketiye Köyü)

Kızılağaç kabuğu da dışbudak ağacı gibi soyularak, kaynatılıyor. İçerisine saçıkıbrısı denilen göztaşına benzer bir madde atılıyor. Bu yöntemle de siyah renk elde ediliyor.

Mülver ağacından patlangöz denilen bir oyuncak yapılıyor. Mülver ağacı içi boş olan bir ağaç. Dalın içi sıkıştırılınca patlama sesi gibi bir ses çıkardığı için bu oyuncuğa patlangöz adı verilmiştir.

Eskiden ekilen bitkilerden biri de kırmızı aspir dikeniydi. Sonradan yasaklandı, ancak şu anda ruhsatlı olarak ekilmektedir.

Şekil 4.220- 221 Kayın ağacından yapılmış elek (Şevketiye Köyü)

Şekil 4.222 Kavak ve Meşe' den yapılmış güvercin kafesi (Akçaova Köyü)

Akçaova köy' ünde kavak ve meşe ağaçlarından yapılmış olan güvercin kafesi eskiden farklı bir amaç için kullanılmaktaydı. Kavak ve meşe' den yapılmış olan tahtalar üst üste konularak, sandık yapılmaktadır. Bu sandığa ise buğday sandığı denilmekteydi.

Şekil 4.223 Kayın ağacından tekerlek (Şevketiye köyü)

Şekil 4.224 Kocagöl' de sütlü fasulye yapımı

Şekil 4.225 Sütlü Koza (Sütlü fasulye)

Şekil 4.226 Orman İşletmesi tarafından köylülere yaptırılan siter

4.3 Gıda Olarak Kullanılan Bitkilerden Bazı Tarifler

Tarif 1.

Urtica dioica yaprakları ile hıngal denilen mantı yapılmaktadır. Mayalı hamur açılır, içerisine kavrulmuş olan soğanlı ısırğan konulur. Mantı gibi haşlanır. Üzerine ya da kenarına sarımsaklı yoğurt konularak servis yapılır.

Tarif 2.

Prunus domestica meyveleri çekirdeği ile birlikte pişirilir. Eskiden kapancanın içerisine kuru ot konularak suyun alınabilmesi için buradan boşaltılırdı. Şimdi ise tülbentten geçirilerek süzülmetedir. Kalan su kaynatılarak macın yapılmaktadır. Tortular ise bezlere konularak güneşe serilir ve pestil haline getirilir. Yapılan macın eskiden toprak küplere konularak saklanmaktaydı. Macından ekşi aş ya da işaş denilen tatlı yapılmaktadır. 1 kaşık macın, 1 kaşık un, 2 kaşık nişasta ve yarım kilo şeker ile pelte şeklinde tatlı yapılmaktadır.

Tarif 3.

Cucurbita maxima bitkisinden sütlü kabak denilen tatlı yapılmaktadır. Soyulan kabaklar kesilerek kuşbaşı şeklinde doğranır. Üzerine aynı hizadan biraz aşığıda su ekleyerek pişirilir. Kevgirle ezilir hale geldiğinde yarım kilo süt ve üç bardak şeker eklenir. Kaymaklaşmıncaya kadar pişirmeye devam edilir. Soğuduktan sonra kesilerek servis yapılır.

Tarif 4.

Cucurbita moschata soyularak, küçük küçük kesilir. İçine şeker ve bir miktar su katılarak kaynatılır. Biraz olgunlaşıp, rengi değişince birkaç damla limon sıkılır. Kıvamı gelinceye kadar biraz daha kaynatılarak reçel haline getirilir.

Tarif 5.

Cucurbita moschata soyularak kesilir ve içine şeker eklenir. Tencerenin kapağı kapatılarak bir gece bekletilir. Sabah su salmış olur. Daha sonra suyu bitip, kıvamı gelinceye kadar kaynatılarak kabak tatlısı yapılır. İsteğe göre üzerine ceviz eklenerek tüketilir.

Tarif 6.

Cornus mas meyveleri su ile birlikte haşlanır. Daha sonra kevgirden geçirilir. Tencerede şeker ile kaynatılır. Oluşan marmelat reçel ve macun şeklinde tüketilir. Sulandırılarak şerbet yapılır. Yaz aylarında serinlemek için içilir.

Tarif 7.

Beta vulgaris var. *saccharifera* toplanıp yıkandıktan sonra uzun uzun kesilir ve kurutulur. Daha sonra akşamdan ıslatılarak bir gece bekletilir. Pancarı çıkarılarak suyu kaynatılır ve pekmez yapılır. Pancar yaş olursa kaynatma işlemi pancar ile birlikte yapılır. Bir süre sonra pancar çıkarılır. Koyulaşacağına yakın demir dağlanarak iki, üç kez pekmezin içerisinde çevrilir. Demir çevrildiğinde pancarın acılığını ya da zehrini alır derler.

4.4 Tedavide Yararlanılan Bazı Bitkisel Reçeteler

Reçete 1.

Salvia virgata yaprakları sobanın üstüne koyularak ısıtılır, ısıtılan yaprak yaranın üzerine koyulduğunda acıyı dindirici ve yaranın çabuk iyileşmesini sağlayıcı bir özelliği vardır.

Reçete 2.

Pelargonium zonale yaprakları sobada ısıtılarak zarı çıkarılır. İltihaplı olan yaraya konulduğunda iltihap akıtıcı özelliği vardır.

Reçete 3.

Sedum telephium L. subsp. *maximum* yaprağı biraz ateşte tutulur. Daha sonra zarını çıkarıp iltihaplı, sivilceli ya da çıbanlı yere koyduğumuzda, iltihabı kurutma özelliği vardır. Aynı işlem dolama çıkan tırnağa yapıldığında da iltihabın akmasını sağlamaktadır.

Reçete 4.

Bir bardak kaynamış su içerisine *Convolvulus arvensis* bitkisinden üç-dört yaprak konularak beş dakika bekletilir. Daha sonra yaprakları çıkarılarak içilen çayın gaz giderici özelliği vardır.

Reçete 5.

Hypericum perforatum çiçekleri, dağ kekiği, defne yaprağı, orman filizi ve ebegümece yaprak ve çiçeği ile bir buçuk kilo su içerisinde kaynatılır. Bu su iki kere de içildikten sonra iki ay kullanılmaz. Daha sonra bu karışım bir kez daha yapılarak içilir. Şekerin düşmesine yardımcı olmaktadır.

Reçete 6.

Hayvanların memesinde hastalık olduğu zaman *Sambucus ebulus* yaprak ve çiçekleri kurutularak memesine sarılır.

Reçete 7.

Sambucus ebulus çiçek ve yaprakları kaynatılarak, suyu hayvanlara içirilir. Hayvan hareketsiz ve halsiz durduğunda kendine gelmesini sağlar.

Reçete 8.

Nasturtium officinale çiçek ve yaprakları kurutulur. Bir litre kaynamış su içerisine dört- beş dal atılarak on- onbeş dakika demlendirilir. Tüm iç organlara iyi gelir, hücreleri yeniler.

Reçete 9.

Üç- dört sap *Inula heterolepis* dal ve yaprakları ile birlikte bir litrelik kaynatılmış su içerisine atılır. Dört- beş dakika demlendikten sonra çay olarak tüketilmektedir. Çay' ın aynı zamanda mayasıyla iyi geldiği söylenmektedir.

Reçete 10.

Bir litrelik suya, 3 baş *Achillea coarctata* çiçeği atılarak kaynatılır. Kaynamaya başladıktan birkaç dakika sonra altı kapatılarak bekletilir. Soğuyan su içindeki çiçekler çıkarılıp atıldıktan sonra günde bir kere bir çay bardağı ile aç karnına içilir. Sabah kahvaltıdan önce içilmesi tavsiye edilir. Mayasıyla iyi gelmektedir.

Reçete 11.

Bir litrelik su içerisinde dört- beş parça *Artemisia santonicum* iki gün bekletilir. Bekleme oda sıcaklığında yapılır. Mayasıl üzerine bu su üç kere sürüldüğünde mayasılın iyileşmesine iyi gelmektedir.

Reçete 12.

Yarım litre kaynamış suyun içerisine toplanıp, kurutulmuş olan *Anthemis altissima* çiçeklerinden 5- 6 adet atılır. On dakika bekletildikten sonra içilen karışım baş ağrısı şikayetine iyi gelmektedir.

Reçete 13.

Hedera helix yaprakları ufalanarak ağrıyan kısımlara bastırıldığında uyuşturucu ve ağrı giderici özelliği vardır. Zehirli olduğu için dikkatli kullanılmalıdır.

Reçete 14.

Vinca major yaprak ve çiçekleri kurutulur. Daha sonra kaynatılarak elde edilen su ile gargara yapılır. Ağız yaralarının iyileşmesine yardımcı olmaktadır.

Reçete 15.

Vücudumuzun herhangi bir yerinde küçük bir kesik olduğunda *Sanicula europaea* yaprakları kesik olan yere bastırılır. Kan durdurucu ve mikrop kapmayı engelleyici bir özelliği vardır.

Reçete 16.

Sanicula europaea 3-4 yaprağı 2 bardak su ile birlikte kaynatılır. Kaynadıktan sonra içerisine bir çay kaşığı tuz katılır. Bu karışım yarım saat bekletilir. Kesiklerin üzeri bu su ile yıkanır. Kesiklerin daha çabuk kapanmasını ve iyileşmesini sağlamaktadır.

Reçete 17.

Conium maculatum zehirli olduğu için genellikle uzak durulmaktadır; ancak bitkinin yaprakları bir eldiven ile parçalanarak ağrıyan el ya da ayağa bağlanarak 15-20 dakika bekletilirse ağrıyı geçirmektedir.

Reçete 18.

Pistacia terebinthus odunu yakıldıktan sonra külü toplanır. Yıkama esnasında son durulama suyuna katılır. Vücutta oluşan kaşıntılara iyi gelmektedir.

Reçete 19.

Equisetum arvense gölgede kurutulur. Daha sonra su ile kaynatılarak suyu içilirse prostat ve böbrek taşı hastalıklarına iyi gelmektedir.

Reçete 20.

Vücutta bir kızarıklık olduğunda *Asparagus acutifolius* kaynatılarak bitkinin suyu ile banyo yapılır. Kızarıklıkların iyileşmesine yardımcı olmaktadır.

Reçete 21.

İki baş *Allium cepa* yemeğe doğrar gibi doğranıp iki ya da üç bardak su içerisine konulur. Akşamdan hazırlanan bu karışım gece ayazda bekletilir. Sabah soğanlar içerisinden çıkarılarak suyu içilir. Soğan suyu kanı sulandırır ve kalbe faydalıdır.

Reçete 22.

Phillyrea latifolia dalları yakılarak oluşan kül, şekerbasma denilen hastalık için kullanılmaktadır. Şekerbasma insanın yüzünde ve kollarında çıkan kabarcıklardır. Bunun için sacı ters çevirerek içerisine bitkinin küllerini, korunu ve şeker ekleyerek bir miras kapağı ile kapatılır. Hava almasın diye kapağın üzerine tekrar kül dökülür. Bu şekilde bekledikten sonra kuş teleği ile alınarak sürülür. Salı ya da cumartesi günleri yapılır.

Reçete 23.

Küçükbaş hayvanların kulağı zımba ile delinir. *Helleborus orientalis* kökü deldiğin kısma sokulup, bir gün bir gece bekletilir. Hayvanın baş dönmesi, yalpalanma gibi şikayetlerine iyi gelmektedir. Bir gün bir geceden fazla kalırsa hayvana zarar verebilir.

Reçete 24.

Helleborus orientalis kökü kaynatılarak iki gün bekletilir. Su içerisine iki üç tane kuru incir ve bir miktar daha su eklenir. Hayvanın sütünün artmasını sağlamaktadır. Ayrıca hayvanlardaki sağla hastalığına da iyi gelmektedir.

Reçete 25.

Smilax aspera kökleri kurutulur. Kurutulan kök kısmı hap gibi koparılıp yutulursa mayasıla ve el ve ayak yaralarına iyi gelmektedir.

Reçete 26.

Solanum tuberosum kabukları ile birlikte rendelenerek yanık olan yere koyulduğunda yaranın ağrısını dindirmektedir Ayrıca yanıklarda iz kalmasını da önlemektedir.

Reçete 27.

Vitis vinifera dalları kesilince gözyaşı damlamaktadır. Bu gözyaşı çok fazla alkol alan kişilere içirilirse içkiden tiksindirerek, içkiyi bırakmasını sağlamaktadır.

4.5 Araştırma Alanında Yenilen Mantar eşitleri

Manyas ve köylerinde yapılan araştırmalarda halkın gıda olarak tükettiği 4 çeşit mantara rastlanmıştır. Mantarlar bahar aylarında, özellikle sonbaharda yağmurlardan sonra çıkmaktadır.

Mantarlar genelde yemek için toplanmaktadır. Yerel pazarda satılan bir çeşit mantar bulunmaktadır.

şekil 4.227 *Lentinus edodes* (Berk.) Pegler

şekil 4.228 *Boletus edulis* Bull. Fr

Şekil 4.229 *Pleurotus ostreatus* (Jacq. ex Fr.) P.Kumm.

Şekil 4.230 *Agaricus campestris* L.

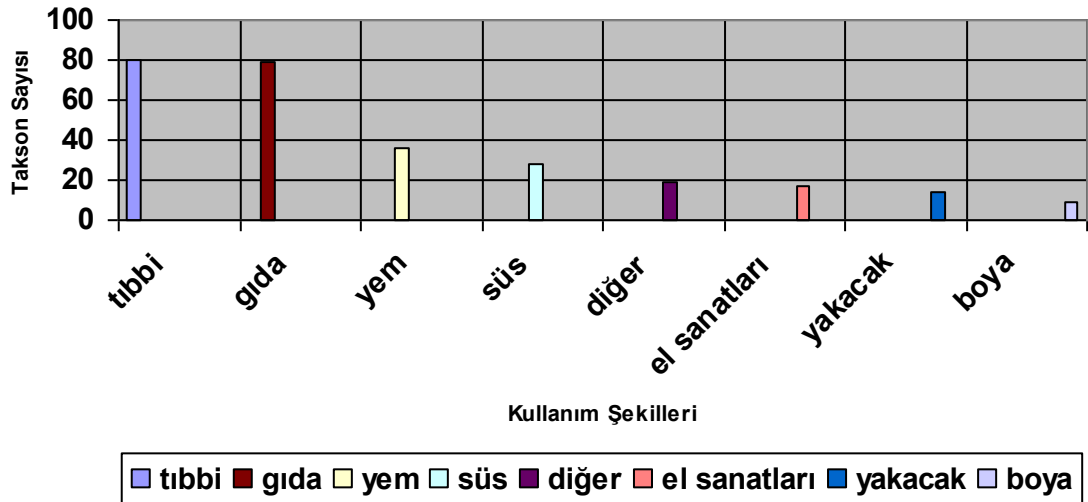
Tablo 4.1 Manyas ve köylerinde tüketilen mantar çeşitleri

	Familya Adı	Tür Adı	Yerel İsim
1.	Polyporaceae	<i>Lentinus edodes</i> (Berk.) Pegler	Ak Mantar
2.	Boletaceae	<i>Boletus edulis</i> Bull. Fr	Ayı Mantarı
3.	Pleurotaceae	<i>Pleurotus ostreatus</i> (Jacq. ex Fr.) P.Kumm.	Kavak Mantarı
4.	Agariaceae	<i>Agaricus campestris</i> L.	Beyaz mantar

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Balıkesir ili Manyas ilçesi ve köylerinde yapılan bu etnobotanik çalışmada, halk arasında kullanımı tespit edilen bitkilerin sayısı, 62 familya' ya dahil 173 taksondur.

Araştırma alanında yapılan incelemeler sonucunda 173 bitki taksonunun kullanım alanları şu şekilde saptanmıştır: 80 takson tıbbi, 79 takson gıda, 36 takson hayvan yemi, 28 takson süs bitkisi, 17 takson el sanatları, 14 takson yakacak, 9 takson boya olarak kullanılmaktadır. 19 takson ise diğer amaçlar için (arı çekici, balık yakalama, ticari, nazar, koruyucu) kullanılmaktadır.

Şekil 5.1 Bitkilerin Kullanım Çeşitliliğinin Dağılımı

Halk ilacı olarak kullanılan taksonlardan 77'si insan hastalıklarında, 5' i hayvan hastalıklarının tedavisinde kullanılmaktadır. Diğer yandan 5 takson (*Helleborus orientalis*, *Vicia faba* , *Sambucus ebulus*, *Sonchus asper* , *Beta vulgaris* var. *saccharifera*) hayvanlarda süt artırıcı olarak kullanılırken, 1 takson (*Allium cepa*) insanlarda süt artırıcı olarak kullanılmaktadır.

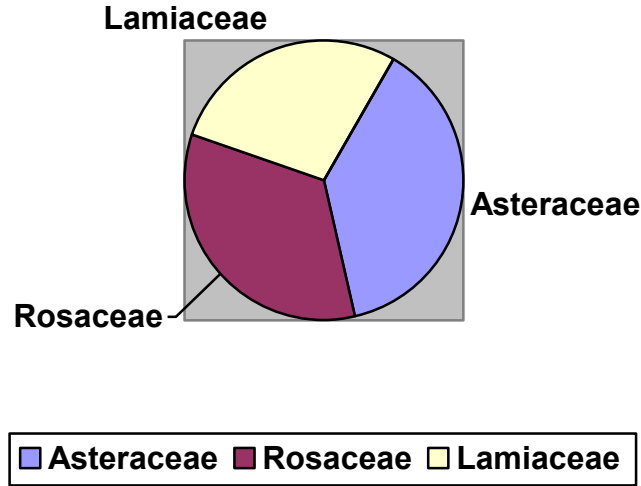
Tıbbi kullanıma sahip bitkilerden; 13'ü ağrı tedavisinde, 11'i yaraların ve kesiklerin kapanmasında, 9'u solunum yolu hastalıklarında, 9'u grip ve soğuk algınlığı tedavisinde, 9'u deri hastalıklarında, 8 'i mide rahatsızlıklarında, 6 'sı şeker hastalığında, 5'i bağırsak hastalıklarında, 5'i kalp ve damar hastalıklarında, 4'ü mayasıl tedavisinde, 4'ü öksürük için, 4'ü gaz şişkinliklerinde, 3'ü böbrek hastalıkları tedavisinde, 3'ü kadın hastalıkları tedavisinde, 2'si sakinleştirici olarak, 2'si bağışıklık sistemini güçlendirici, 2'si şişliklerin inmesinde, 1'i prostat tedavisinde, 1'i zayıflama amaçlı olarak, 1'i mikrop kapmayı önleyici, 1'i içkiyi bıraktırmak için, 1'i karaciğer hastalığı tedavisinde, 1'i sinüzit tedavisinde, 1'i yanıkları iyileştirici, 1'i ishal tedavisinde, 1'i iştah açıcı, 1 'i hücreleri yenilemek için, 1'i saç rengi açıcı, 1'i kepek önleyici, 1'i anne sütü artırıcı olarak,2'si de nazar için kullanılmaktadır.

Tablo 5.1 Çocuklar İçin Oyuncak Yapımında Kullanılan Bitkiler

	Bitki Taksonu
1.	<i>Sambucus nigra</i> L.
2.	<i>Helianthus annuus</i> L.
3.	<i>Oenanthe pimpinelloides</i> L.
4.	<i>Fraxinus ornus</i> L.
5.	<i>Papaver rhoeas</i> L.
6.	<i>Avena sativa</i> L.

Çocuklar için oyuncak yapımında kullanılan bitki taksonlarından *Sambucus nigra*, *Oenanthe pimpinelloides* ve *Avena sativa* 'nın bu şekilde kullanımına kayıtlarda ilk kez rastlanmıştır.

Araştırma alanında etnobotanik amaçlarla kullanılan bitkilerin en çok dahil olduğu ilk üç familya Asteraceae (20) , Rosaceae (17) , Lamiaceae (14) olarak sıralanmaktadır.

Şekil 5.2 Araştırma Alanında En Çok Kullanımı Olan İlk 3 Familya

Tablo 5.2 Yörede Arıları Kendine Çekerek Balın Kalitesini Artıran Bitkiler

	Bitki Taksonu
1.	<i>Melissa officinalis</i> L. subsp. <i>altissima</i> (Sm.) Arcangeli
2.	<i>Phlomis russeliana</i> Sims.
3.	<i>Melissa officinalis</i> L. subsp. <i>officinalis</i> L.
4.	<i>Lavandula stoechas</i> L. subsp. <i>stoechas</i> L.
5.	<i>Cistus creticus</i> L.
6.	<i>Echium italicum</i> L.
7.	<i>Artemisia absinthium</i> L.
8.	<i>Paliurus spina- christi</i> Mill.

Yörede arı çekmek için kullanılan bu bitkilerden *Phlomis russeliana*, *Echium italicum* ve *Artemisia absinthium*' un bu amaçla kullanımına kayıtlarda ilk kez rastlanmıştır.

Tablo 5.3 Bitkiler ve Yöresel İsimleri

BİTKİNİN LATİNCE ADI	BİTKİNİN YÖRESEL ADI
<i>Pteridium aquilinum</i> (L.) Kuhn.	Eğrelti otu
<i>Equisetum arvense</i> L.	Ekli ot
<i>Achillea coarctata</i> Poir.	Mayasıl otu
<i>Acer campestre</i> L. subsp. <i>campestre</i>	Akçaağaç, kaşık ağacı
<i>Beta vulgaris</i> var. <i>Saccharifera</i> L.	Şeker pancarı
<i>Pistacia terebinthus</i> L.	Çitlembik,çetlemik
<i>Eryngium bithynicum</i> Boiss.	Dikenli ot
<i>Tordylium aegaeum</i> Runem.	Aşımtatik
<i>Apium graveolens</i> L.	Kereviz
<i>Conium maculatum</i> L.	Baldıran otu
<i>Sanicula europaea</i> L.	Kesik otu
<i>Eryngium campestre</i> L.	Şeker diken
<i>Oenanthe pimpinelloides</i> L.	Kavallık, badibacağı, hadık, sakarotu
<i>Petroselinum crispum</i> (Mill.) Nyman	Maydanoz
<i>Vinca major</i> L.	Sarmaşık
<i>Hedera helix</i> L.	Orman sarmaşığı
<i>Anthemis altissima</i> L.	Büyük papatya, koca papatya
<i>Cnicus benedictus</i> L.	Tülü diken
<i>Tanacetum parthenium</i> (L.) Schultz Bıp.	Papatya
<i>Carduus acicularis</i> Bertol.	Koyun gözü diken
<i>Cynara scolymus</i> L.	Enginar
<i>Artemisia santonicum</i> L.	Süpürge otu, Küllüperin
<i>Chrysanthemum x grandiflorum</i> cv. (Ramat.) Kitam	Kasımpatı
<i>Petasites hybridus</i> (L.) G. Gaertner B. Mey & Scherb.	Kaldirek, kaldirek, galdirel
<i>Sonchus asper</i> L. Hill	Süt diken
<i>Chrysanthemum x morifolium</i> cv. Ramat.	Kasımpatı
<i>Crepis sancta</i> L. Babcook	Sarı yem
<i>Sonchus oleraceus</i> L.	Sütlengeç

<i>Silybum marianum</i> (L.) Gaertner	Kenger dikenini
<i>Artemisia absinthium</i> L.	Arı otu
<i>Helianthus tuberosus</i> L.	Yer elması
<i>Helianthus annuus</i> L.	Gündöndü, ayçekirdeği, ayçiçeği
<i>Anthemis sp.</i>	Mayıs papatyası
<i>Calendula officinalis</i> (L.) Moench	Nergis
<i>Inula heterolepis</i> Boiss.	Ayı kulağı, yaban nanesi
<i>Yucca</i> L.	Atatürk çiçeği, avize çiçeği
<i>Impatiens walleriana</i> Hook.	Cam güzeli
<i>Begonia semperflorens</i> Hook.	Begonya
<i>Alnus glutinosa</i> L.	Kızılağaç
<i>Carpinus orientalis</i> Mill.	Gürgen
<i>Anchusa officinalis</i> L.	Sığır dili
<i>Echium italicum</i> L.	Bal otu,engerek
<i>Cynoglossum creticum</i> Miller	Köpek dili
<i>Sinapis alba</i> L.	Yaban turbu,hardal
<i>Lepidium sativum</i> L.	Tere
<i>Eruca sativa</i> Miller	Roka
<i>Nasturtium officinale</i> R. Br	Gerdeme,su teresi
<i>Matthiola incana</i> (L.) R.Br.	Şebboy
<i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Medik	Bit otu,leylek biti
<i>Lunaria annua</i> L.	Kuru çiçek
<i>Brassica oleraceae</i> L.	Brokoli
<i>Campanula x hybrid</i> L.	Maviş
<i>Sambucus ebulus</i> L.	Kokar mermeri, yer mürveri
<i>Sambucus nigra</i> L.	Mülmer, mürver
<i>Chenopodium album</i> L.	Sirken
<i>Beta vulgaris</i> L.	Pancar
<i>Hypericum perforatum</i> L.	Sarı kantaron
<i>Cistus creticus</i> L.	Pamukluk
<i>Cornus mas</i> L.	Kızılcık
<i>Convolvulus arvensis</i> L.	Tarla sarmaşığı

<i>Sedum telephium</i> L. subsp. <i>Maximum</i> (L.) Krockner	Kalın kaymak bitkisi
<i>Ecballium elaterium</i> (L.) A. Rich.	Şeytan keleşği
<i>Lagenaria siceraria</i> (Mol.) Standl.	Susak
<i>Cucurbita moschata</i> (Lam.) Poir.	Bal kabağı
<i>Cucurbita maxima</i> Duchesne.	Süt kabağı,kara kabak
<i>Mamordica charantia</i> L.	Kudret narı
<i>Lagenaria siceraria</i> (Mol.) Standl.	On parmak kabağı
<i>Lagenaria vulgaris</i> Ser.	Uzun kabak
<i>Cucurbita pepo</i> L.	Kabak
<i>Juniperus oxycedrus</i> L.	Ardıç
<i>Tamus communis</i> L.	Tarla sarmaşığı,kır sarmaşığı,çertlemik
<i>Elaeagnus angustifolia</i> L.	İğde
<i>Erica arborea</i> L.	Piren otu
<i>Arbutus unedo</i> L	Kocakarı yemişı,davulga
<i>Vaccinium myrtillus</i> L.	Mersin,yaban mersini
<i>Vicia faba</i> L.	Bakla
<i>Trifolium echinatum</i> Bieb.	Tilfir
<i>Vicia sativa</i> L.	Yabani fiğ
<i>Trifolium purpureum</i> Lois.	Tilfir
<i>Cicer arietinum</i> L.	Nohut
<i>Trifolium resupinatum</i> L.	Mor tilfir
<i>Trifolium nigrescens</i> Viv.	Tilfir
<i>Quercus ithaburensis</i> Decne.	Kızılpelit, karapelit
<i>Quercus infectoria</i> Oliver.	Mazı meşesi
<i>Centaureum erythraea</i> Rafn.	Kırmızı kantaron, pembe kantaron
<i>Erodium moschatum</i> L.	Kocakarı iğnesi
<i>Pelargonium zonale</i> L.	Sardunya
<i>Hydrangea</i> L.	Ortanca
<i>Lavandula stoechas</i> L. subsp. <i>Stoechas</i> L.	Karabaş otu
<i>Salvia virgata</i> Jacq.	Eli kanlı

<i>Rosmarinus officinalis</i> L.	Biberiye
<i>Mentha aquatica</i> L.	Yaban nanesi,kurbağa nanesi
<i>Teucrium chamaedrys</i> subsp. <i>chamaedrys</i> L.	Uzun Mahmut
<i>Melissa officinalis</i> L. subsp. <i>Officinalis</i> L.	Arı otu,oğul otu
<i>Thymus zygoides</i> Griseb. var. <i>zygoides</i>	Yabani kekik, dağ kekiği
<i>Ocimum basilicum</i> L.	Fesleğen
<i>Salvia tomentosa</i> Miller.	Adaçayı
<i>Phlomis russeliana</i> Sims.	Arı otu
<i>Clinopodium acinos</i> L.	Güve otu
<i>Melissa officinalis</i> L. subsp. <i>altissima</i> (Sm.) Arcangeli	Oğul otu
<i>Mentha piperita</i> L.	Nane
<i>Origanum vulgare</i> L. subsp. <i>vulgare</i> L.	Dağ kekiği
<i>Laurus nobilis</i> L.	Defne
<i>Asparagus acutifolius</i> L.	Dikencik
<i>Ruscus aculeatus</i> L.	Tavşan memesi,değirmencik,tavşan göbeği
<i>Allium cepa</i> L.	Soğan
<i>Viscum album</i> L. subsp. <i>album</i>	Ökse otu
<i>Malva neglecta</i> Wallr.	Ebegümece
<i>Hibiscus esculentus</i> L.	Bamya
<i>Ficus carica</i> L. var. <i>domesticus</i> Tsch& Rav.	Yemiş,incir
<i>Morus nigra</i> L.	Dut
<i>Caryophyllus</i> cv.	Yer karanfili
<i>Phillyrea latifolia</i> L.	Piynar dalı
<i>Fraxinus ornus</i> L.	Dışbudak,dışbudak
<i>Jasminum fruticans</i> L.	Tavşan kemiği
<i>Olea europaea</i> L. var. <i>europaea</i>	Zeytin
<i>Fuschia x hybrida</i> L.	Alman küpelisi
<i>Oxalis</i> L.	Yonca
<i>Papaver rhoeas</i> L.	Gelincik

<i>Sesamum indicum</i> L.	Susam
<i>Picea pungens</i>	Mavi ladin
<i>Pinus pinea</i> L.	Fıstık çamı
<i>Plantago lanceolata</i> L.	Sinir otu
<i>Plantago major</i> L.	Sinir otu,akkarın otu
<i>Antirrhinum majus</i> L.	Aslanağzı
<i>Hordeum murinum</i> L.	Kara çimen,yaban arpası
<i>Avena sativa</i> L.	Yulaf
<i>Triticum sativum</i> L.	Buğday
<i>Zea mays</i> L. subsp. <i>mays</i> L.	Mısır
<i>Arundo donax</i> L.	Kargı,kamış otu,kuş otu
<i>Agropyron repens</i> L.	Ayrık otu
<i>Saccharum officinarum</i> L.	Kamış
<i>Rumex tuberosus</i> L.	Kuzu kulağı,ekşi kulak
<i>Polygonum cognatum</i> Meisn.	Madımak
<i>Rumex patientia</i> L.	Labada
<i>Polygonum amphibium</i> L.	Kune,ıştır,kızılback
<i>Rumex conglomeratus</i> Schreb.	Labada
<i>Portulaca oleracea</i> L.	Semiz otu
<i>Primula vulgaris</i> subsp. <i>sibthorpii</i> Huds.	Yabani menekşe,yaban marulu
<i>Citrullus vulgaris</i> Schrad.	Karpuz,bostan
<i>Punica granatum</i> L.	Nar
<i>Helleborus orientalis</i> Lam.	Kara ot,kara çöp
<i>Ranunculus dissectus</i> Bieb.	Pıtrak otu
<i>Nigella sativa</i> L.	Çörek otu
<i>Paliurus spina- christi</i> Mill.	Karaçalı,draga
<i>Rosa</i> cv.	Katlı gül
<i>Rubus canescens</i> DC. var. <i>glabratus</i> (Godron) Davis et Meikle	Karamık, karamuk, böğürtlen
<i>Mespilus germanica</i> L.	Muşmula,döngel,beş bıyık
<i>Eriobotrya japonica</i> (Thunb.) Lindl.	Malta eriği

<i>Pyrus elaeagnifolia</i> Boiss.	Ahlat,alfat
<i>Rosa cv.</i>	Gül
<i>Prunus domestica</i> L.	Erik
<i>Crataegus microphylla</i> C. Koch	Yemişen
<i>Prunus cerasus</i> L.	Vişne
<i>Rosa canina</i> L.	Kuşburnu,öküz götü
<i>Malus sylvestris</i> Miller	Yaban elması
<i>Fragaria vesca</i> L.	Çilek
<i>Prunus armeniaca</i> L.	Kayısı
<i>Prunus dulcis</i> Mill.	Badem,çağla
<i>Rosa sempervirens</i> L.	Kuşburnu,öküz götü
<i>Cydonia oblonga</i> Miller.	Ayva
<i>Verbascum sinvata</i>	Balık otu
<i>Verbascum</i>	Pozkolak,balık otu
<i>Smilax aspera</i> L.	Köpek üzümü
<i>Solanum tuberosum</i> L.	Patates
<i>Styrax officinalis</i> L.	Tesbihlik,tesbih ağacı
<i>Tilia argentea</i> Desf. Ex Dc.	Ihlamur
<i>Urtica dioica</i> L.	Isırgan
<i>Urtica urens</i> L.	Isırgan
<i>Centranthus ruber</i> (L.) DC.	Mini mini
<i>Valeriana dioscoridis</i> Sm.	Sakar otu
<i>Vitis vinifera</i> L.	Asma

Yörede bulunan bitkilerden *Acer campestre* L. subsp. *campestre*, *Eryngium bithynicum*, *Tordylium aegaeum*, *Sanicula europaea*, *Oenanthe pimpinelloides*, *Cnicus benedictus*, *Carduus acicularis*, *Artemisia santonicum*, *Inula heterolepis*, *Capsella bursa-pastoris*, *Yucca*, *Lunaria annua*, *Sambucus ebulus*, *Erodium moschatum*, *Salvia virgata*, *Centranthus ruber*, *Valeriana dioscoridis* ve *Smilax aspera* taksonlarının araştırma alanında kullanılan yöresel isimlerine kayıtlarda ilk kez rastlanmıştır.

Tablo 5.4 Tıbbi Amaçlı Kullanılan Bitkiler

BİTKİNİN ADI	HANGİ AMAÇ İLE KULLANILDIĞI
<i>Equisetum arvense</i> L.	Prostat,böbrek taşı
<i>Achillea coarctata</i> Poir.	Mayasıl
<i>Pistacia terebinthus</i> L.	Kaşıntı,karın ağrısı
<i>Conium maculatum</i> L.	Ağrı
<i>Sanicula europaea</i> L.	Kan durdurucu ve mikrop önleyici,bağırsak düzenleyici
<i>Eryngium campestre</i> L.	Sakinleştirici
<i>Petroselinum crispum</i> (Mill.) Nyman	İltihap söktürücü
<i>Vinca major</i> L.	Ağız yaralarını iyileştirici
<i>Hedera helix</i> L.	Uyuşturucu,ağrı dindirici
<i>Anthemis altissima</i> L.	Baş ağrısı
<i>Tanacetum parthenium</i> (L.) Schultz Bıp	Yara iyileştirici
<i>Cynara scolymus</i> L.	Karaciğere iyi gelir.
<i>Artemisia santonicum</i> L.	Mayasıl
<i>Silybum marianum</i> (L.) Gaertner	Boğaz Ağrısı
<i>Artemisia absinthium</i> L.	Sakinleştirici,uyku getirici
<i>Anthemis sp.</i>	Boğaz,mide ağrısı
<i>Inula heterolepis</i> Boiss.	Mayasıl,çatlak giderici
<i>Sinapis alba</i> L.	Mide
<i>Nasturtium officinale</i> R. Br	Böbrek rahatsızlıkları,iç organları yeniler.
<i>Sambucus ebulus</i> L.	Hayvan hastalıkları
<i>Sambucus nigra</i> L.	İltihap söktürücü,öksürük

<i>Juniperus oxycedrus</i> L.	Mide,kaşıntı,mayasıl
<i>Tamus communis</i> L.	Ağrı
<i>Vaccinium myrtillus</i> L.	Kolesterol
<i>Vicia faba</i> L.	Astım,nefes darlığı,böbrek
<i>Centaurium erythraea</i> Rafn.	İştah açıcı,mide,yara
<i>Pelargonium zonale</i> L.	İltihap akıtıcı
<i>Lavandula stoechas</i> L. subsp. <i>stoechas</i>	Kalp ve damar hastalıkları
<i>Salvia virgata</i> Jacq.	Acı dindirici,yara iyileştirici
<i>Mentha aquatica</i> L.	Mide bulantısı
<i>Teucrium chamaedrys</i> subsp. <i>chamaedrys</i> L.	Nezle,bağısak gazı
<i>Melissa officinalis</i> L. subsp. <i>officinalis</i> L.	Şeker
<i>Thymus zygoides</i> Griseb. var. <i>zygoides</i>	Soğuk algınlığı,nefes açıcı
<i>Salvia tomentosa</i> Miller.	Boğaz ağrısı,nefes darlığı,soğuk algınlığı
<i>Clinopodium acinos</i> L.	Nefes darlığı
<i>Hypericum perforatum</i> L.	Yara,şeker,ağrı,nefes darlığı,şişkinlik
<i>Cistus creticus</i> L.	Gaz şişkinliği
<i>Cornus mas</i> L.	Kan değeri artırıcı
<i>Convolvulus arvensis</i> L.	Gaz giderici
<i>Sedum telephium</i> L. subsp. <i>maximum</i> (L.) Krockner	İltihap akıtıcı
<i>Ecballium elaterium</i> (L.) A. Rich.	Sinüzit
<i>Mamordica charantia</i> L.	Mide,yanık

<i>Melissa officinalis</i> L. subsp. <i>altissima</i> (Sm.) Arcangeli	Kalp
<i>Mentha piperita</i> L.	Soğuk algınlığı
<i>Origanum vulgare</i> L. subsp. <i>vulgare</i> L.	Grip,kan şekeri
<i>Asparagus acutifolius</i> L.	Vücut kızarıklığı
<i>Ruscus aculeatus</i> L.	İdrar yolları
<i>Allium cepa</i> L.	Kalp,öksürük,kadın hastalıkları
<i>Viscum album</i> L. subsp. <i>album</i>	Kadın hastalıkları
<i>Malva neglecta</i> Wallr.	Astım
<i>Hibiscus esculentus</i> L.	Bağırsak
<i>Ficus carica</i> L. var. <i>domesticus</i> Tsch. & Rav.	Bağırsak,siğil
<i>Phillyrea latifolia</i> L.	Vücut yarası
<i>Olea europaea</i> L. var. <i>europaea</i>	Kalp,damar,ezik
<i>Pinus pinea</i> L.	Bitki hastalıkları
<i>Plantago lanceolata</i> L.	İltihap kurutucu,yara iyileştirici
<i>Plantaga major</i> L.	İltihap kurutucu,yara iyileştirici
<i>Vitis vinifera</i> L.	İçki bıraktırıcı
<i>Urtica urens</i> L.	Bağıışıklık

<i>Hordeum murinum</i> L.	Vücut yarası
<i>Triticum sativum</i> L.	Ezik
<i>Agropyron repens</i> L.	Zayıflama
<i>Rumex tuberosus</i> L.	Şeker
<i>Primula vulgaris</i> subsp. <i>sibthorpii</i>	Pişik,yara,baş ağrısı
<i>Punica granatum</i> L.	Kansızlık
<i>Helleborus orientalis</i> Lam.	Hayvan hastalığı
<i>Ranunculus dissectus</i> Bieb.	İltihap akıtıcı,romatizma
<i>Nigella sativa</i> L.	Bağışıklık
<i>Paliurus spina- christi</i> Mill.	El ayak çatlağı,kadın hastalıkları,bronşit
<i>Rubus canescens</i> DC. var. <i>glabratus</i> (Iron) Davis et Meikle	Şeker,hayvan hastalığı
<i>Pyrus elaeagnifolia</i> Boiss.	Bağırsak kurdu,şeker
<i>Rosa</i> cv.	Vücut kaşıntısı
<i>Rosa canina</i> L.	Grip
<i>Prunus armeniaca</i> L.	Bağırsak
<i>Rosa sempervirens</i> L.	Soğuk algınlığı,grip
<i>Cydonia oblonga</i> Miller.	Öksürük,ishal
<i>Smilax aspera</i> L.	Mayasıl
<i>Solanum tuberosum</i> L.	Yanık
<i>Tilia argentea</i> Desf. Ex Dc.	Grip,soğuk algınlığı,öksürük
<i>Urtica dioica</i> L.	Ağrı

Tıbbi olarak kullanılan bitkiler arasında köyler arasında belirgin bir farklılık görülmemektedir. Köyler içerisinde ortak olarak en fazla kullanıma sahip olan taksonlar *Anthemis altissima*(papatya), *Hypericum perforatum* (kantaron otu), *Sedum telephium*(kalın kaymak bitkisi), *Ecballium elaterium* (şeytan keleş), *Mentha aquatica*(yaban nanesi), *Thymus zygoides*(yabani kekik), *Origanum vulgare* (dağ keleş), *Mentha piperita*(nane), *Ruscus aculeatus*(tavşan memesi), *Plantago lanceolata* (sinir otu), *Rosa sempervirens* (kuşburnu), *Cydonia oblonga* (ayva) *Sambucus nigra*(mülmer) ve *Tilia argentea*(ıhlamur) olarak tespit edilmiştir.

Orman köyü olan Kubaş, Erecek ve Peynirkuyu köylerinde diğer köylerden farklı olarak ortak kullanılan taksonlar ise *Salvia virgata*(eli kanlı), *Phillyrea latifolia* (piynar) ve *Primula vulgaris* subsp. *sibthorpii* (yabani menekşe) olarak tespit edilmiştir.

Araştırma alanında etnobotanik kullanımı tespit edilen *Equisetum arvense*(at kuyruğu), *Pistacia terebinthus*(çitlembik), *Sanicula europaea*(kesik otu), *Artemisia santonicum*(küllüperin), *Achillea coarctata*(mayasıl otu), *Nasturtium officinale* (gerdeme), *Sambucus ebulus*(kokar mermeri), *Sambucus nigra* (mülver), *Cucurbita moschata* (balkabağı), *Cucurbita maxima* (kara kabak), *Pelargonium zonale* (sardunya), *Asparagus acutifolius* (dikencik), *Phillyrea latifolia* (piynar), *Avena sativa* (yulaf), *Ranunculus dissectus* (pıtrak otu), *Nigella sativa* (çörek otu), *Rosa cv.*(gül), *Crataegus microphylla* (yemişen), *Smilax aspera* (köpek üzümü) ve *Vitis vinifera* (asma) taksonlarının kullanımlarına kayıtlarda ilk kez rastlanmıştır.

Yörede gıda olarak kullanılan bitki taksonlarına baktığımızda ise köyler arasında çok büyük farklar göze çarpmamıştır. Tüm köylerde gıda olarak tüketilen bitki taksonları *Apium graveolens* (kereviz), *Oenanthe pimpinelloides* (hadık), *Petroselinum crispum* (maydanoz), *Sinapis alba* (yaban turbu), *Lepidium sativum* (tere), *Nasturtium officinale* (gerdeme), *Malva neglecta* (ebegümece), *Papaver rhoeas* (gelincik), *Rumex tuberosus* (kuzukulağı), *Rumex patientia* (labada), *Polygonum amphibium* (kune), *Rumex conglomeratus* (labada), ve *Urtica dioica* (ısırgan) olarak tespit edilmiştir.

Tablo 5.5 Yörede Gıda Olarak Kullanılan Bitkiler

	Bitki Taksonu		Bitki Taksonu
1.	<i>Pistacia terebinthus</i> L.	2.	<i>Tordylium aegaeum</i> Runem.
3.	<i>Apium graveolens</i> L.	4.	<i>Oenanthe pimpinelloides</i> L.
5.	<i>Petroselinum crispum</i> (Mill.) Nyman	6.	<i>Cnicus benedictus</i> L.
7.	<i>Cynara scolymus</i> L.	8.	<i>Petasites hybridus</i> (L.) G. Gaertner B. Mey & Scherb.
9.	<i>Sonchus asper</i> (L.) Hill	10.	<i>Sonchus oleraceus</i> L.
11.	<i>Silybum marianum</i> (L.) Gaertner	12.	<i>Helianthus tuberosus</i> L.
13.	<i>Helianthus annuus</i> L.	14.	<i>Inula heterolepis</i> Boiss.
15.	<i>Sinapis alba</i> L.	16.	<i>Lepidium sativum</i> L.
17.	<i>Eruca sativa</i> Miller	18.	<i>Nasturtium officinale</i> R. Br
19.	<i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Medik	20.	<i>Brassica oleracea</i> L.
21.	<i>Chenopodium album</i> L.	22.	<i>Beta vulgaris</i> L.
23.	<i>Beta vulgaris</i> var. <i>saccharifera</i> L.	24.	<i>Cornus mas</i> L.
25.	<i>Cucurbita moschata</i> Duchesne.	26.	<i>Cucurbita maxima</i> Duchesne.
27.	<i>Lagenaria vulgaris</i> Ser.	28.	<i>Cucurbita pepo</i> L.
29.	<i>Tamus communis</i> L.	30.	<i>Arbutus unedo</i> L.
31.	<i>Cicer arietinum</i> L.	32.	<i>Erodium moschatum</i> L.
33.	<i>Rosmarinus officinalis</i> L.	34.	<i>Mentha aquatica</i> L.
35.	<i>Thymus zygoides</i> Griseb. var. <i>zygoides</i>	36.	<i>Ocimum basilicum</i> L.
37.	<i>Clinopodium acinos</i> L.	38.	<i>Mentha piperita</i> L.
39.	<i>Origanum vulgare</i> L. subsp. <i>vulgare</i>	40.	<i>Laurus nobilis</i> L.
41.	<i>Allium cepa</i> L.	42.	<i>Malva neglecta</i> Wallr.
43.	<i>Hibiscus esculentus</i> L.	44.	<i>Ficus carica</i> L. var. <i>domesticus</i> Tsch. & Rav.
45.	<i>Morus nigra</i> L.	46.	<i>Olea europaea</i> L. var. <i>europaea</i>

47.	<i>Papaver rhoeas</i> L.	48.	<i>Sesamum indicum</i> L.
49.	<i>Pinus pinea</i> L.	50.	<i>Zea mays</i> L. subsp. <i>mays</i>
51.	<i>Saccharum officinarum</i> L.	52.	<i>Rumex tuberosus</i> L.
53.	<i>Polygonum cognatum</i> Meisn.	54.	<i>Rumex patientia</i> L.
55.	<i>Polygonum amphibium</i> L.	56.	<i>Rumex conglomeratus</i> Schreb.
57.	<i>Portulaca oleracea</i> L.	58.	<i>Citrullus vulgaris</i> Schrad.
59.	<i>Punica granatum</i> L.	60.	<i>Nigella sativa</i> L.
61.	<i>Prunus cerasus</i> L.	62.	<i>Mespilus germanica</i> L.
63.	<i>Eriobotrya japonica</i> (Thunb.) Lindl.	64.	<i>Prunus domestica</i> L.
65.	<i>Rubus canescens</i> DC. var. <i>glabratus</i> (Godron) Davis et Meikle	66.	<i>Prunus spinosa</i> L. subsp. <i>dasyphylla</i> (Schur) Domin
67.	<i>Rosa canina</i> L.	68.	<i>Malus sylvestris</i> Miller
69.	<i>Fragaria vesca</i> L.	70.	<i>Prunus armeniaca</i> L.
71.	<i>Prunus amygdalus</i> var. <i>dulce</i>	72.	<i>Rosa sempervirens</i> L.
73.	<i>Cydonia oblonga</i> Miller.	74.	<i>Urtica dioica</i> L.
75.	<i>Urtica urens</i> L.	76.	<i>Valeriana dioscoridis</i> Sm.
77.	<i>Vitis vinifera</i> L.	78.	<i>Vicia faba</i> L.

Hayvan hastalıklarının tedavisinde *Sambucus ebulus*, *Olea europaea*, *Helleborus orientalis*, *Rubus canescens* ve *Triticum sativum* taksonları kullanılmaktadır.

Yörede hayvanlara nazar değmemesi için *Crataegus microphylla* C. Koch dallarının ortası kesilerek süslenir ve hayvana takılır. İnsanları nazardan korumak için ise kırk bir tane *Nigella sativa* L.' ya kırk bir tane ayet' el kürs- i okunarak sarılır ve yanında taşınırsa nazara iyi gelmektedir.

Tablo 5.6 Yörede Hayvan Yemi Olarak Kullanılan Bitkiler

	Bitki Taksonu		Bitki Taksonu
1.	<i>Trifolium nigrescens</i> Viv.	2.	<i>Trifolium resupinatum</i> L.
3.	<i>Trifolium purpureum</i> Lois.	4.	<i>Vicia sativa</i> L.
5.	<i>Trifolium echinatum</i> Bieb.	6.	<i>Vicia faba</i> L.
7.	<i>Beta vulgaris</i> var. <i>saccharifera</i> L.	8.	<i>Cynoglossum creticum</i> Miller.
9.	<i>Silybum marianum</i> (L.) Gaertner	10.	<i>Sonchus oleraceus</i> L.
11.	<i>Crepis sancta</i> (L.) Babcook	12.	<i>Sonchus asper</i> (L.) Hill
13.	<i>Carduus acicularis</i> Bertol.	14.	<i>Cnicus benedictus</i> L.
15.	<i>Cnicus benedictus</i> L.	16.	<i>Tordylium aegaeum</i> Runem.
17.	<i>Eryngium bithynicum</i> Boiss.	18.	<i>Ruscus aculeatus</i> L.
19.	<i>Viscum album</i> L. subsp. <i>album</i>	20.	<i>Phillyrea latifolia</i> L.
21.	<i>Olea europaea</i> L. var. <i>europaea</i>	22.	<i>Oxalis</i> L.
23.	<i>Hordeum murinum</i> L.	24.	<i>Avena sativa</i> L.
25.	<i>Triticum sativum</i> L.	26.	<i>Zea mays</i> L. subsp. <i>mays</i>
27.	<i>Ariundo donax</i> L.	28.	<i>Agropyron repens</i> L.
29.	<i>Rumex tuberosus</i> L.	30.	<i>Polygonum cognatum</i> Meisn.
31.	<i>Rumex patientia</i> L.	32.	<i>Polygonum amphibium</i> L.
33.	<i>Rumex conglomeratus</i> Schreb.	34.	<i>Paliurus spina- christi</i> Mill.
35.	<i>Styrax officinalis</i> L.	36.	<i>Arbutus unedo</i> L.

Araştırma alanında hayvan yemi olarak kullanılan 36 bitki taksonu saptanmıştır. (Tablo 5.6). Hayvan yemi olarak kullanılan bitkilerin 30 tanesi doğal, 6 tanesi ekimi yapılan taksonlardır. Taksonların çoğu Asteraceae, Fabaceae ve Poaceae (6 ‘ şar takson) toplanmıştır. Ayrıca *Ariundo donax* kuşlar tarafından tüketilmektedir.

Beta vulgaris var. *saccharifera*, *Sonchus asper*, *Vicia faba* ve *Helleborus orientalis* tarafından yenildiğinde hayvanlarda süt artırdığı tespit edilmiştir. *Vicia faba* kurusu leğende ıslandıktan sonra tuzlanır. Bu karışım bir süre bekledikten sonra şişmektedir. Hayvanlara verildiğinde hayvanın sütünü artırmaktadır.

Helleborus orientalis kökü kaynatılarak iki gün bekletilir. Su içerisine iki üç tane kuru incir ve bir miktar daha su eklenir. Hayvanın sütünün artmasını sağlamaktadır.

Beta vulgaris var. *saccharifera* ve *Vicia faba* hayvanlara güç vermesi için kullanılmaktadır. *Vicia faba* değirmenden geçirilerek ezilir ve yarma haline getirilir. Hayvanlara güç vermesi için kullanılmaktadır.

Hayvanlara yem olarak vermek için mısırdan silaj yapılır. Yeşil haldeyken yapılması önemlidir. İsteğe bağlı olarak bir miktar tuz da atılmaktadır. Makineden geçirildikten sonra üzerine kum dökülür. İyi sıkışması için traktör ile üzerinden geçilir. Hava almayacak şekilde naylon torba ile sarılır.

Tablo 5.7 Araştırma Alanında Tespit Edilen Süs Bitkileri

	Bitki Taksonu		Bitki Taksonu
1.	<i>Chrysanthemum x grandiflorum</i> cv. (Ramat.) Kitam	2.	<i>Chrysanthemum x morifolium</i> cv. Ramat.
3.	<i>Artemisia absinthium</i> L.	4.	<i>Calendula officinalis</i> (L.) Moench
5.	<i>Yucca</i> L.	6.	<i>Rosa</i> cv.
7.	<i>Begonia semperflorens</i> Hook.	8.	<i>Echium italicum</i> L.
9.	<i>Matthiola incana</i> (L.) R.Br.	10.	<i>Lunaria annua</i> L.
11.	<i>Campanula x hybrid</i> L.	12.	<i>Ocimum basilicum</i> L.
13.	<i>Lagenaria siceraria</i> (Mol.) Standl	14.	<i>Elaeagnus angustifolia</i> L.
15.	<i>Erica arborea</i> L.	16.	<i>Pelargonium zonale</i> L.
17.	<i>Hydrangea</i> L.	18.	<i>Rosmarinus officinalis</i> L.
19.	<i>Sedum telephium</i> L. subsp. <i>maximum</i> (L.) Krockner	20.	<i>Melissa officinalis</i> L. subsp. <i>altissima</i> (Sm.) Arcangeli
21.	<i>Asparagus acutifolius</i> L.	22.	<i>Caryophyllus</i> cv.
23.	<i>Fuschia x hybrida</i> L.	24.	<i>Antirrhinum majus</i> L.
25.	<i>Rosa</i> cv.	26.	<i>Impatiens walleriana</i> Hook.
27.	<i>Centranthus ruber</i> (L.) DC.	28.	<i>Lagenaria siceraria</i> (Mol.) Standl.

Araştırma alanında toplam 28 bitki taksonun süs bitkisi olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunlardan 22'si ekimi yapılan 6'sı ise doğal taksonlardır.

Tablo 5.8 Araştırma Alanında Yakacak Olarak Kullanılan Bitkiler

	Bitki Taksonu		Bitki Taksonu
1.	<i>Acer campestre</i> L. subsp. <i>campestre</i>	2.	<i>Prunus dulcis</i> Mill.
3.	<i>Paliurus spina-christi</i> Mill.	4.	<i>Fraxinus ornus</i> L.
5.	<i>Phillyrea latifolia</i> L.	6.	<i>Morus nigra</i> L.
7.	<i>Helianthus annuus</i> L.	8.	<i>Alnus glutinosa</i> L.
9.	<i>Carpinus orientalis</i> Mill.	10.	<i>Cornus mas</i> L.
11.	<i>Erica arborea</i> L.	12.	<i>Arbutus unedo</i> L.
13.	<i>Quercus ithaburensis</i> Decne.	14.	<i>Quercus infectoria</i> Oliver.

Yörede 14 takson yakacak olarak kullanılmaktadır. En çok tercih edilen taksonlar *Quercus ithaburensis* ve *Quercus infectoria* olarak tespit edilmiştir.

Tablo 5.9 Boyar Madde Olarak Kullanılan Bitkiler

	Bitki Taksonu	Verdiği Renk
1.	<i>Alnus glutinosa</i> L.	Siyah
2.	<i>Anchusa officinalis</i> L.	Güvez (Koyu kırmızı)
3.	<i>Quercus ithaburensis</i> Decne.	Kırmızı
4.	<i>Quercus infectoria</i> Oliver.	Sarımsı
5.	<i>Ruscus aculeatus</i> L.	Siyah
6.	<i>Allium cepa</i> L.	Kırmızı
7.	<i>Fraxinus ornus</i> L.	Yeşilimsi siyah
8.	<i>Punica granatum</i> L.	Sarımsı
9.	<i>Cydonia oblonga</i> Miller.	Lacivert Kahverengi

Araştırma alanında farklı kültürel gruplar gösteren gruplar yaşamaktadır. Yörede Muhacır, Yörük, Alevi-Türkmen, Çerkez ve Roman grupları kültürel zenginliği oluşturmaktadır. Hekimköy' e ismini veren Hekim Dedenin kökeninin Orta Asya' dadan geldiği söylenmektedir.

Yörük köylerinde halen düğün,hayır gibi toplu yemeklerde dibekte bulgur dövülmektedir. Tüm köylerde ise buğday ve etten yapılan keşkek dövülmektedir. Roman kültürünün bir parçası haline gelen sepet ve küfe yapımı ise Manyas' ta Roman mahallesinde bulunan iki kişi tarafından devam ettirilmektedir. Romanlar dışında bu işle uğraşan kimse yoktur.

Tablo 5.10 Yörede El Sanatlarında Kullanılan Bitkiler

	Bitki Taksonu		Bitki Taksonu
1.	<i>Pteridium aquilinum</i> (L.) Kuhn.	2.	<i>Acer campestre</i> L. subsp. <i>campestre</i>
3.	<i>Oenanthe pimpinelloides</i> L.	4.	<i>Artemisia santonicum</i> L.
5.	<i>Helianthus annuus</i> L.	6.	<i>Carpinus orientalis</i> Mill.
7.	<i>Sambucus nigra</i> L.	8.	<i>Lagenaria siceraria</i> (Mol.) Standl.
9.	<i>Erica arborea</i> L.	10.	<i>Quercus infectoria</i> Oliver.
11.	<i>Phillyrea latifolia</i> L.	12.	<i>Fraxinus ornus</i> L.
13.	<i>Jasminum fruticans</i> L.	14.	<i>Papaver rhoeas</i> L.
15.	<i>Avena sativa</i> L.	16.	<i>Zea mays</i> L. subsp. <i>mays</i>
17.	<i>Arundo donax</i> L.		

Daha önce çalışılmamış olan Manyas ve köylerinde yapılan bu araştırmada 62 familya'ya ait 173 bitki taksonu saptanmıştır. Çocuklar için oyuncak yapımında kullanılan 3 taksona, arıları kendine çekmek için kullanılan 3 taksona, farklı amaçlar için kullanılan 20 taksona ait bilgilere kayıtlarda ilk kez rastlanmıştır. Ayrıca 18 bitki taksonunun yöresel isimlerinin kullanılışı ile ilgili kayıtlar da ilk kayıtlardır.

Araştırmanın bulgular bölümünde Manyas' ın eski gelenek ve göreneklerinden bahsedilmiştir. Bu geleneklere devam eden köyler ve köyler arasındaki kültürel farklılıklara da değinilmiştir.

EKLER

Ek. A Kaynak Kişiler Listesi

No	Adı-Soyadı	Cinsiyet	Yaş	Meslek	Mesken
1.	Sümbül Orhan	K	76	Ev Hanımı	Kubaş
2.	Muradiye Kahraman	K	81	Ev Hanımı	Kubaş
3.	Ayşe Akdeniz	K	57	Ev Hanımı	Kubaş
4.	Cemile Akdeniz	K	33	Ev Hanımı	Kubaş
5.	Nail Arslan	E	46	Muhtar	Kubaş
6.	Hale Nur Akdeniz	K	12	Öğrenci	Kubaş
7.	Mustafa Erdil	E	75	Çiftçi	Kubaş
8.	Şükrü Yılmaz	E	55	Su Tesisatçısı	Kubaş
9.	Asuman Arslan	E	42	Çoban	Kubaş
10.	Meryem Kahraman	K	60	Ev Hanımı	Kubaş
11.	Ümmiye Amiral	K	52	Ev Hanımı	Kubaş
12.	Saliha Erdil	K	62	Ev Hanımı	Kubaş
13.	Halis Akdeniz	K	36	Çoban	Kubaş
14.	Şerife Arslan	K	19	Ev Hanımı	Kubaş
15.	Arzu Erdil	K	34	Ev Hanımı	Kubaş
16.	Fatma Orhan	K	42	Ev Hanımı	Kubaş
17.	Elmas Akar	K	45	Ev Hanımı	Kubaş
18.	Ayşe Akar	K	36	Ev Hanımı	Kubaş
19.	Zeynep Orhan	K	65	Ev Hanımı	Kubaş
20.	Melek Arslan	K	69	Ev Hanımı	Kubaş
21.	Gönül Öz	K	45	Ev Hanımı	Kubaş
22.	Fikret Erdil	E	39	Çiftçi	Kubaş
23.	Hilmi Amiral	E	54	Çiftçi	Kubaş
24.	Haşim Amiral	E	58	Çiftçi	Kubaş
25.	Mülkü Amiral	E	50	Çiftçi	Kubaş
26.	Sezgin Orhan	E	45	İnşaat Ustası	Kubaş
27.	Emine Değirmencioğlu	K	64	Ev Hanımı	Akçaova
28.	Fatma Değirmencioğlu	K	65	Ev Hanımı	Akçaova
29.	Nermin Değirmencioğlu	K	37	Ev Hanımı	Akçaova
30.	Basri Değirmencioğlu	E	65	Çiftçi	Akçaova
31.	Ercan Değirmencioğlu	E	42	Çiftçi	Akçaova
32.	Mehmet Özhan	E	60	Çiftçi	Akçaova
33.	Fadime Özhan	K	56	Ev Hanımı	Akçaova
34.	İmren Doğrul	K	34	Ev Hanımı	Akçaova
35.	Musa Doğrul	E	36	Çiftçi	Akçaova
36.	Selahattin Doğrul	E	65	Çiftçi	Akçaova
37.	Vesile Doğrul	K	64	Ev Hanımı	Akçaova
38.	Hüsniye Öztekin	K	47	Ev Hanımı	Akçaova

39.	Birsen Eken	K	46	Ev Hanımı	Akçaova
40.	Bedriye Ertürk	K	63	Ev Hanımı	Akçaova
41.	Emine Özkan	K	46	Ev Hanımı	Akçaova
42.	Nilgün Tekin	K	38	Ev Hanımı	Şevketiye
43.	Ayşe Tekin	K	61	Ev Hanımı	Şevketiye
44.	Sıtkı Tekin	E	62	Çiftçi	Şevketiye
45.	Sait Tekin	E	41	Çiftçi	Şevketiye
46.	Esin Tekin	K	33	Ev Hanımı	Şevketiye
47.	Mesut Tekin	E	36	Çiftçi	Şevketiye
48.	Hüseyin Tekin	E	83	Çiftçi	Şevketiye
49.	Ülkiye Tekin	K	82	Ev Hanımı	Şevketiye
50.	H.Reşit Kelek	E	28	Öğretmen	Şevketiye
51.	Mehmet Özuça	E	51	Pazarcı	Hamamlı
52.	Saniye Altıparmak	K	47	Çiftçi	Kocagöl
53.	Seda Altıparmak	K	29	Çiftçi	Kocagöl
54.	Hatice Can	K	70	Ev Hanımı	Erecek
55.	Tenzile Akdeniz	K	78	Ev Hanımı	Erecek
56.	Fevziye Has	K	56	Ev Hanımı	Erecek
57.	Şükrü Bebek	E	86	Çiftçi	Erecek
58.	Şükrettin Bebek	E	53	Ormancı-Arıcı	Erecek
59.	Mustafa Küçük	E	35	Çiftçi	Erecek
60.	Sıtkı Macit	E	38	Çiftçi	Erecek
61.	Fevziye Akman	K	60	Ev Hanımı	Erecek
62.	Ahmet Bebek	E	57	Çiftçi	Erecek
63.	Birgül Bebek	K	52	Pazarcı	Erecek
64.	Şefika Kuz	K	75	Ev Hanımı	Erecek
65.	Abdurrahman Şahin	E	76	Çiftçi	Erecek
66.	İsmail Küçük	E	35	Çiftçi	Erecek
67.	Cihan Çelik	E	11	Öğrenci	Peynirkuyu
68.	Gökhan Türe	E	16	Öğrenci	Hekimköy
69.	Gürhan Ay	E	17	Öğrenci	Hekimköy
70.	Gülşen Dalmış	K	17	Öğrenci	Çamlı
71.	İbrahim Güven	E	54	Okul M.Yard	Haydar
72.	Hilal Karadayı	K	15	Öğrenci	Çamlı
73.	Kenan Ülkar	E	25	Okul M.Yard	Haydar
74.	Beytullah Keçeci	E	50	Okul Müd.	Haydar
75.	Zeynep Sergin	K	77	Ev Hanımı	Hekimköy
76.	Hüseyin Ay	E	62	Muhtar	Hekimköy
77.	Nihat Tezel	E	56	Çiftçi	Hekimköy
78.	Furkan Söğüt	E	46	Çiftçi	Hekimköy
79.	Kahraman Köksal	E	34	Çiftçi-Kahveci	Hekimköy
80.	Muharrem Ülker	E	65	Çiftçi	Hekimköy
81.	Durgut Ülker	E	50	Çiftçi	Hekimköy
82.	Recep Kandemir	E	46	Çiftçi	Hekimköy
83.	Cemil Ülker	E	57	Emekli Öğrt	Hekimköy
84.	Emin Ülker	E	68	Emekli Dr.Ast	Hekimköy
85.	H.Hüseyin Coşkunsever	E	40	Pazarcı	Manyas

86.	Kaniye Tetik	K	87	Ev Hanımı	Şevketiye
87.	Ayşe Dinç	K	67	Ev Hanımı	Şevketiye
88.	Seyide Çelik	K	46	Ev Hanımı	Şevketiye
89.	Fahri Kurt	E	80	Çiftçi	Şevketiye
90.	Hafize Kurt	K	70	Ev Hanımı	Şevketiye
91.	Şaban Dinç	E	67	Eski Muhtar-Çif	Şevketiye
92.	Nermin Kabak	K	41	Ev Hanımı	Akçaova
93.	Şaban Değirmenci	E	60	Çiftçi	Akçaova
94.	Orhan Öztekin	E	70	Çiftçi	Akçaova
95.	Hamiyet Yıldız	K	54	Ev Hanımı	Akçaova
96.	Hafize Boylu	K	58	Çiftçi-Çoban	Akçaova
97.	Nurten Sarıhan	K	52	Ev Hanımı	Manyas
98.	Sema Avcı	K	36	Ev Hanımı	Ören
99.	Mersiye Çetin	K	44	Pazarcı	Koçlar
100.	Kadriye Duman	K	50	Pazarcı	Koçlar
101.	Yaşar Demirlenk	E	55	Orman Muh.Me	Manyas
102.	İlyas İlkbay	E	56	Orman Şöf.	Manyas
103.	İbrahim Badik	E	43	Orman İşl.Şef.	Manyas
104.	Süzen Çelik	K	49	Çiftçi	Peynirkuyu
105.	Nuriye Kurt	K	70	Ev Hanımı	Peynirkuyu
106.	Kezban Ayrın	K	75	Ev Hanımı	Peynirkuyu
107.	Ümmü Örün	K	48	Ev Hanımı	Peynirkuyu
108.	Fatma Şengül	K	55	Ev Hanımı	Peynirkuyu
109.	Emine Kuş	K	52	Ev Hanımı	Peynirkuyu
110.	Şükriye Yıldız	K	60	Ev Hanımı	Koçlar
111.	Aysel Yıldız	K	32	Ev Hanımı	Koçlar
112.	Meliha Demir	K	75	Eski Ebe	Koçlar
113.	Havva Demir	K	50	Pazarcı	Koçlar
114.	İsmail Kurt	K	56	Çiftçi	Koçlar
115.	Haşim Aydın	E	45	Çiftçi	Koçlar

Ek. B Etnobotanik Çerçeve Soruları

Yenen yabani otlar, meyve ve mantarlarla ilgili çerçeve sorular:

Ev sohbetlerinde:

Bu ay toplanan (bu mevsimde) hangi yenen ot/meyve/mantar biliyor? Adları?

Bunların hepsini toplar mı? Pazardan alır mı? (Sırasıyla sonraki mevsimler/ aylar sorulmalı)

En çok hangi otları topluyor? Hangi meyveleri/ mantarları? kökleri? neden?

Toplayıp kurdukları? Ot, meyve, mantar? örneğin meşe palamutu toplayıp yerler mi?

Turşu yaptığı ya da şerbet, reçel vb şeklinde sakladığı neler var?

Yendiğini bildiği halde toplamadıkları var mı?

Kendisinin toplayıp başkalarının toplamadığı bitki?

Eskiden bu yörede çok topladıkları, ama artık bulamadıkları ya da azalan bitki var mı?

Hangi aylarda toplama yapıyor? Eşi, çocukları da kendisiyle birlikte toplar mı?

Kendisinin köyünde herkes ot/mantar toplar mıydı? En çok nereye giderlerdi?

Kadınlar kadar erkekler de toplar mı? Onlar ne toplar?

Çocukken en sevdiği meyve, ot, kök, yumru neydi? Bugün en çok hangisini tercih ediyor?

Evde/pazarda kaynak kişilere sorulabilecek sorular:

Gösterdiği/sattığı bitkinin yerel adı?

Başka adını biliyor mu? Bu adı kimler kullanır?

Bitkiyi kendi mi toplamış?

Nereden? (Yeri önemli, mevki adı, bulunulan yere mesafesi)

Nasıl hazırlıyor? (Yıkadıktan sonra haşlıyor mu, doğruyor mu? Neresini atıyor?)

Nasıl pişiriyor? (kendi özel tarifini alın) Çiğ de yenir mi?

Başka bitkilerle bir arada pişirilir mi?

Herkes aynı bitkiyi toplar/ kullanır mı? Bu bilgiyi kimden edinmiş/öğrenmiş? (annesinden, geldiği yerdeki insanlardan vb)

Kaç ay bulunur? (ilk hangi ayda toplar? En son hangi ayda?)

Şifalı Bitkilerle ilgili sorular: Şifalı olarak tanıdığı bitkilerin adları?

Bunların her biri neye iyidir?

Kendisi hangilerini toplar? hangilerini ailesi için kullanır?

Hangi ayda toplar?

Nereden toplar? (Yeri önemli, mevki adı, bulunulan yere mesafesi)

Bitkilerin hangi kısmı kullanılır?

Her biri nasıl hazırlanır? (çay gibi demler mi? Kaynatır mı? Lapa/yakı mı hazırlar?)

Kaç kez içilir/uygulanır? Aç karnına mı? Akşamları mı? Ne miktarda ve süreyle)

Bu bilgileri kimden/kimlerden öğrenmiş?

Annesinden ya da anneannesinden ise onlar da aynı köyden mi/ yöreden mi sorulmalı.

Ebe Kadınlara sorulabilecek sorular:

Doğumu kolaylaştırmak için hamile kadın neler yemeli, içmeli?

Özellikle doğumu kolaylaştıran bir meyve, ot, mantar yemeği var mıdır?

Hamilenin neleri yemesi/içmesi zararlıdır?

Doğumda kullandığı, kolaylaştırıcı bir ot, dal, tütsü vb. var mı?

Muska hazırlar mı?

Sütü arttırmak için lohusanın neler yemesi, içmesi gerek? Çay, şerbet?

Kanamayı durdurmak için bildiği bir bitki var mı?

Çocuğu olmayan kadınlara önerileri neler? (Bitkilerle banyo, buharına oturtma,vb)

Çocuk düşürmede eskiden kullanılan bitkiler ve uygulamalar hangileri?

Aybaşı kanamalarında ağrı kesici uygulamalar?

“Ocak”/sağaltıcılara sorulabilecek sorular:

Hangi hastalar gelir? (bazıları belirli günlerde hasta kabul eder, sorulmalı)

Kimden el almış? (el alma töreni sorulmalı, akrabalığı)

Sağaltımda bir bitki kullanıyor mu? Hangi bitki? Hangi bölümü? (mümkünse örnek alınmalı) Nasıl kullanıyor? (dua okuyor mu, ne söylüyor)

Bitkiyi kendisi mi topluyor? Nereden topluyor/ alıyor?

Toplarken özellikle dikkat ettiği bir şey var mı? (topladığı yer, saat, mevsim)

Hastalarına neleri yemelerini/içmelerini, nelerden uzak durmalarını öğütler?

Önerilen miktar? Yapılış ve uygulama biçimi?

Kırık çıkıklarda ağrı kesici olarak hangi tür lapa iyidir?

Siğillerde ne yapılır?

Karın ağrısına ne iyi gelir?

Böbrek kumu ve taş düşürmede kullanılan bir bitki biliyor mu?

Halk hekimlerine/bitki çayı satıcılarına/aktarlara sorulabilecek sorular:

Aşağıdaki rahatsızlıklarda hangi bitkileri önerir?

Nasıl uygulanır?

Bunlar arasında kendi topladıkları hangileri?

Nereden, hangi ayda toplamış?

Hastalarına yeme-içmeyle ilgili diğer önerileri? ishalde, ateş düşürücü, mide rahatsızlıklarında, gaz, hazımsızlık, ağrı giderici, tansiyon, Çeker, sarılık, öksürük, balgam sökücü, idrar yolu hastalıkları, kabızlık, yaralarda ve cilt hastalıklarında, iştah açıcı, uyku verici, rahatlatıcı, ...

Boya bitkileri ve dokumayla ilgili sorulabilecek sorular:

Hangi bitkilerden boyamada yararlanır? (soğan kabuğu, ceviz, asma yaprağı vb gibi ekilen bitkileri de anımsatmalı)

Bitkinin adı? Toplandığı yer? Ne zaman toplar? Hangi kısmını kullanır?

Bitki boyamayı yılda bir kez mi yapar, hangi ayda? Boyamadan önce yünü şapla ya da başka bir madde ile hazırlıyor mu?

şapı/ göztaşını vb. bitkiyle birlikte mi katıyor? Hangi renk için ne kadar?

Kaynatma işlemi ne kadar sürüyor?

Bu bitkiyle ilgili bilgiyi kimden öğrenmiş?

Annesi de ip/yün boyar, dokuma yapar mıymış?

Eskiden kullanıp artık kullanmadığı bir boyar madde var mı?

Dokumada keten/ kenevir/ kendir kullanır mıydı? Bunlarla ne dokurdu? Hangi tezgahta?

Ne ile tarar-eğirirdi? (tarak/ kirman/ öreke vb. var mı? varsa göstermesi istenmeli)

Bu lifleri de boyar mıydı? Neyle? Çıkrıkları, tarakları kim yapardı?

Erkekler nişanlılarına kirman vb. yapıp armağan eder miydi?

Hasır/Sepet/ Nazarlık dokuyucuları/örücülerine yöneltebilecek sorular:

Kullandığı bitkinin adı?

Hasır dokunan/ sepet örülen bitkiyi hangi ayda nereden topluyor?

Biçmede, kesmede hangi aleti kullanır?

Bitkinin bir süre kurutulması gerekir mi?

Hangi aylarda dokur/örer?

Dokumadan önce bir işlemde geçirir mi? (dövme, ezme, suya basıp yumuşatma, vb)

Hasır dokumada kullanılan tezgahın adı?

Başka kullandığı alet var mı? Kargı /Kamış ne ile yararılır? Aletin adı? (resmi de çekilmeli)

Yapılan hasırın boyutları? Kendi kullandıkları ölçü birimi? (örneğin ayak)

Nerede kullanılır? Kaç boy olur? Her birini kaçta satar? Nerede satar? Belirli bir boyu yapması ne kadar sürer?

Günde kaç tane üretir? Ayda? Yılda?

Sepetlerin boyutları, farklı adları, işlevleri?

Bu işi yapmayı kimden öğrendi?

Kaç yaşında öğrendi? Kendisinin eklediği bir şey var mı?

Bu seleyi/hasırı/sepeti kimler kullanır, hangi bölgeler/köyler? Nerede kullanılır?

Yakacak olarak toplanan otlara ilişkin sorular:

Yakacak ya da tutuşturma için hangi bitkileri/ çalılıarı toplar?

Hangi tür ağaçlar eskiden yakacak olarak toplanırdı? Bugün azalmış mı? Bunlardan hangileri iyi yanar? uzun, issiz, vb.

Topladıklarını nereye yığar? (özellikle avlulardaki Ocak ve fırın çevreleri gözlenmeli)

Ne zaman toplar? nereden? Odun kömürü yaparlarmıydı? Alırlarmıydı? Kim yapardı?

Hayvancılıkla ilgili sorular (özellikle çobanlık yapanlara):

Koyunun/keçinin en sevdiği otlar?

Koyunun/keçinin en sevdiği otlar?

Koyunu/keçiyi zehirleyen otlar? ineklerin sevdiği otlar?

Süt arttırıcı/güzel kokmasını sağlayıcı otlar?

Hastalandıklarında iyi gelen otlar?

Sütü kötü kokuttuğu için yenilmesi istenmeyen otlar?

Küçük/büyük baş hayvanların yemeyip eşeklerin yiyebildiği otlar/dikenler?

Hayvanlar için toplanıp getirilenler?

Hayvanlara verilen bahçe/tarla ürünleri? (yonca, fiğ, burçak, yulaf, arpa ekiliyor mu?)

Evetse ne kadar ekmiş-kaç hayvan için?

Köyde hayvanların hastalıklarını otlarla tedavi eden kimse var mı? Bu kişi hangi hayvan hastalıklarını tedavi eder?

Hayvanların ayağı kırıldığında ne yaparlar?

Hayvanların doğumu zor olursa kimi çağırırlar? Doğumu kolaylaştırıcı bir uygulama var mı?

Sütü artsın diye yeni kuzulayan/ buzağılayan hayvana ne verirler?

Yeni doğan buzağıyı/kuzuyu kaç ay emzirtirler? ilk hangi gıdayı verirler?

Hangi ayda? (kuzu ve buzağı için ayrı ayrı sorulmalı) Sütten kesmeyi nasıl yaparlar?

Hayvanlarına nazar değmesin diye ne takarlar? Ağaçtan yapılma nazarlık takar mı?

Bu nazarlığın ağacı, ne denir, kimden alır?

Tarımı Yapılan Bitkilere ilişkin sorular:

Eskiden ekip de artık ekmediğiniz bitkiler hangileri? (Keten, hint keneviri, vb)

.....'in ekimi neden durdu? Hangi ayda ekerdiniz? Nasıl ekilirdi?

Çapa, yolma vb. yapar mıydınız? Harman ne zaman yapılırdı? Neyle? (düvenle, sopalarla döverek, vb)

Harman sonrası işlemleri nasıl olurdu? (ip/lif yapımı varsa dokuma sorularına bak)

Tohumluğu ne kadar ayırırdı?

Çocuk oyunları:

Çocukken oyuncak olarak bitkilerden yararlanır mıydınız? Meşe palamutu vb.

Oyunlarda yere konan, sopa olarak kullanılan, başa takılan bitkiler var mıydı?

Top, bebek olarak neler kullanılırdı?

Yumru toplamaya gidilir miydi? (çiğdem, salep)

Bitkilerle ilgili genel sorular:

Size gösterilen, adı verilen bir bitkiye bu adın neden verildiğini, hikayesini sorun.

Bazı bitkiler çocuk oyunlarında kullanıldıkları için ya da belirli bir şeye benzetildiği için ad almakta. Bu adların gerisindeki nedenleri de bulmaya, kaydetmeye çalışın.

Ot toplamayı seven kadınlara neden sevdiklerini sorun? Hangi otu en çok seviyorlar, neden? (acı, baharatlı, tatlı vb. gibi tadı açıklamasını da isteyin).

Ot toplayıp satan kadınlarla alana gidin, kendisinin topladığı ancak pazara götürmediği otların/mantarların hangileri olduğunu sorun, neden satışa götürmüyor?

KAYNAKÇA

- [1] Akaydın, G., Erik, S., “ A4 karesi (Ankara) için yeni floristik kayıtlar ” , *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, **12**, (1996) , 211- 213.
- [2] Davis, P.H., *Flora of Turkey and East Aegean Islands*, Volum:10, Edinburgh University Pres, Edinburgh, (1988).
- [3] Ertuğ, F., “ Etnobotanik çalışmaları ve Türkiye’ de yeni açılımlar ” , *Kebikeç*, **18**, (2004) , 181- 187.
- [4] Demirtürk, H., Ankara’ daki aktar ve pazarlarda satılan, zayıflamak amacı ile satılan çayların fitoterapi yönünden incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmakognozi Anabilim Dalı, Ankara, (1999) .
- [5] Sayar, A., Güvensen, A., Özdemir, F., Öztürk, M., “ Muğla (Türkiye) ilindeki bazı türlerin etnobotanik özellikleri ” , *Ot sistematik Botanik Dergisi*, **2**, (1995) , 151- 160
- [6] Yıldırım, S., “ Etnobotanik ve Türk Etnobotaniği ” , *Kebikeç*, **17**, (2004) , 175- 193
- [7] Sadıkoğlu, N., Cumhuriyet dönemi Türk etnobotanik araştırmalar arşivi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, İstanbul, (1998)
- [8] Sezik, E., “ Türkiye ‘ de halk ilacı araştırmaları ve önemi ” , 9. bitkisel hammaddeleri toplantısı bildirileri, Eskişehir, (1991) , 25.

- [9] Baytop, T., Türkçe Bitki Adları Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, (2007), (10. sayfa)
- [10] Baytop, T., Türkiye ‘ de bitkilerle tedavi, Nobel Tıp Kitapevleri, İstanbul, (1999), (7. sayfa)
- [11] Tütenocaklı, T., Ayvacık ve çevresinin etnobotaniği, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, Çanakkale, (2002).
- [12] Alpınar, K., Saçlı, S., “ Türkiye’ deki etnobotanik çalışmalar hakkında bir bibliyografya ”, 9. Bitkisel ilaç hammaddeleri toplantısı, Ankara, (1996), 157-166
- [13] Fışkın, H., Afyonkarahisar ‘ da halkın kullandığı bitkiler, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, İzmir, (1999)
- [14] Baytop, T., Türkiye ‘ nin tıbbi ve zehirli bitkileri, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, (1963), (5. sayfa)
- [15] Çubukçu, B., Özhatay, N., “ Anadolu halk ilaçları hakkında bir araştırma “, 3. Milletlerarası Türk folklor kongresi Bildirileri, İzmir, (1986).
- [16] Yenikalaycı, A., Pınarbaşı (Kayseri) yöresinde bitkilerin ilaç, baharat, boya ve gıda olarak kullanımlarının araştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarla Bitkileri Anabilim Dalı, Adana, (1996)
- [17] İlçim, A., Varol, Ö., “ Hatay ve Kahramanmaraş (Türkiye) illerindeki bazı bitkilerin etnobotanik özellikleri ”, *Ot Sistematik Dergisi*, **3**, (1996), 69-74.
- [18] Duran, A., “ Akseki (Antalya) ilçesindeki bazı bitkilerin yerel adları ve etnobotanik özellikleri ”, *Ot Sistematik Dergisi*, **1**, (1998), 65-69.

[19] Koçak, S., Karaman yöresinde etnobotanik bir çalışma, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmakognozi Anabilim Dalı, İstanbul, (1999).

[20] Türkoğlu, İ., Elazığ ilindeki etnobotanik değeri olan taksonların araştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, Elazığ, (2000)

[21] Yücel, E., Tülükoğlu, A., “ Gediz (Kütahya) çevresinde halk ilacı olarak kullanılan bitkiler, *Ekoloji Çevre Dergisi*, **9/ 6**, (2000), 12- 14

[22] Şimşek, I., Aytekin, F., Yeşilada, E., Yıldırım, Ş., “ Anadolu’ da halk arasında bitkilerin kullanılış amaçları üzerine etnobotanik bir çalışma ” , 14. Bitkisel ilaç hammaddeleri toplantısı, Eskişehir, (2002), 434- 457.

[23] Tuzlacı, E., “ Datça Yarımadası (Muğla) florası ve bu yörede halkın yararlandığı bitkiler ” , 14. Bitkisel ilaç hammaddeleri toplantısı, Eskişehir, (2002), 394- 416 .

[24] Ertuğ, F., Tümen, G., Çelik, A., “ Buldan (Denizli) etnobotanik alan araştırma raporu ” , *Tüba- Tüksek Türkiye Kültür Envanteri*, (2003), 76-87.

[25] Tümen, G., Malyer, H., “ Tekirdağ ve çevresindeki aktarlarda satılan bazı bitkiler ve tıbbi kullanım özellikleri ” , *Dumlupınar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, **7**, (2004), 103- 112

[26] Ertuğ, F., “ Bodrum yöresi halk tıbbında kullanılan bitkiler ” , 14. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı, Anadolu Üniversitesi Basımevi, Eskişehir, (2004), 76-93

[27] Şimşek, I., Aytekin, F., Yeşilada, E., Yıldırım, Ş., “An Ethnobotanical Survey of the Beypazarı, Ayas and Gündül District towns of Ankara Province (Turkey) ” , *Economic Botany*, **58/ 4**, (2004), 705-720.

[28] Koyuncu, O., Geyve (Sakarya) ve çevresinin floristik ve etnobotanik açıdan incelenmesi, Doktora Tezi, Osmangazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, Eskişehir, (2005)

[29] Koçyiğit, M., Yalova ilinde etnobotanik bir çalışma, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmakognozi Anabilim Dalı, İstanbul, (2005).

[30] Mart, S., Bahçe ve Hasanbeyli (Osmaniye) halkının kullandığı doğal bitkilerin etnobotanik yönden araştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, Adana, (2006).

[31] Korkut, M., Arat Dağı (Şanlıurfa) florası ve etnobotanik özellikleri, Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, Şanlıurfa, (2006).

[32] Oral, D., Konya ilinde kullanılan halk ilaçları üzerine etnobotanik araştırmalar, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmakognozi Anabilim Dalı, Ankara, (2007).

[33] Gençay, A., Cizre'nin etnobotanik özellikleri, Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncüyıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, Van, (2007).

[34] Balos, M., “ Zeytinbahçe ve Akarçay Arasında Kalan (Birecik) Bölgesinin Florası ve Etnobotanik Özellikleri ” , Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, Şanlıurfa, (2007).

[35] Kızılaslan, Ç., İzmit Körfezi' nin Güney Kesiminde Etnobotanik Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmakognozi Anabilim Dalı, (2008).

[36] Tümen, G., “Labiatae Family as Medicinal Plants from Balıkesir District in Turkey ” , *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, **5** ,(1989), 13-19.

- [37] Uysal, İ., “ Çanakkale ilindeki bazı boya bitkilerinin morfolojisi, korolojisi ve boyacılıkta kullanılması ” , *Çanakkale Eğitim Yüksekokulu Araştırma Dergisi*, **2/1**, (1991), 65-104.
- [38] Tümen, G., Sekendiz, O., “ Balıkesir ve Merkez Köylerinde Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkiler ” , 8.Bitkisel ilaç hammaddeleri toplantısı, İstanbul, (1989), 347-354.
- [39] Tuzlacı, E., Aymaz Eryaşar, P., “ Turkish folk medicinal plants, Part IV: Gönen (Balıkesir) ” , *Fitoterapia*, **72**, (2001), 323-343.
- [40] Tümen, G., Duran, A., Satıl, F., “ Balıkesir yöresinde yenen yabancı bitkiler ve etnobotanik özellikleri ” , *Ot Sistematik Botanik Dergisi*, **8/1**, (2001), 87-94.
- [41] Avcıoğlu, N., Çan (Çanakkale) ilçesinin etnobotaniği, Lisans Bitirme Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Çanakkale, (2003).
- [42] Satıl, F., Dirmenci, T., Tümen, G., “The trade of wild plants that are named as thyme (kekik) collected from Kazdağ ” , 4. Uluslar arası etnobotanik kongresi, İstanbul, (2006), 201-204.
- [43] Satıl, F., Akçiçek, E., Selvi, S., “ Madra Dağı (Balıkesir / İzmir) çevresinde etnobotanik bir çalışma ” , *Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi*, **1**, (2008), 31-36.
- [44] Onar, S., Bandırma ve çevresinin etnobotaniği, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, Çanakkale, (2006).
- [45] Bulut, G., Bayramiç (Çanakkale) yöresinde etnobotanik araştırmalar, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, İstanbul, (2008).

[46] Polat, R., Havran ve Burhaniye Çevresinde (Balıkesir) Tarımsal Biyoçeşitlilik ve Etnobotanik Araştırmaları, Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, Balıkesir, (2010).